Gelovend Rooms-katholiek?!

Een onderzoek naar het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum

Afstudeerproject

Jacqueline Huth
Christelijke Hogeschool Ede
Opleiding: Godsdienst Pastoraal Werk
Afstudeercoach: T. van de Lagemaat
Opdrachtgever: ds. L.P. Hellinga
Juni 2010

Voorwoord

Voor u liggen de resultaten van een onderzoek naar het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum. Dit onderzoek werd in 2010 uitgevoerd in het kader van mijn afstudeerproject aan de Christelijke Hogeschool Ede. Tijdens mijn stage (2008-2009) bij de Baptistengemeente Brunssum-Treebeek werd ik erbij bepaald dat het geloof van de Rooms-katholiek veelal geen innerlijke aangelegenheid was, maar meer te maken had met uiterlijke omstandigheden. Dat maakte mij nieuwsgierig om erachter te komen wat de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft en was de directe aanleiding om dit onderwerp voor mijn afstudeerproject te kiezen. Mijn stagebegeleider ds. L.P. Hellinga werd mijn opdrachtgever voor dit project.

Zonder de hulp van verschillende personen zou het voor mij niet mogelijk zijn geweest dit onderzoek succesvol af te sluiten.

In eerste instantie gaat mijn dank uit naar diegenen die bereid waren om de Rooms-katholiek in Brunssum te vragen om de enquête in te vullen. Het was een behoorlijk klus, maar met jullie hulp is het gelukt! Maar ook diegenen die meegelezen hebben, geholpen hebben bij de invoering van de data op de computer en tekstuele verbeteringen hebben aangebracht. Dus Diana Dam, Marc Heemels, Monique Hellinga, Hanny den Hertog, Gerda Hoddenbagh, Viola Lentink, Patrick Mans en Roger Piepot, heel veel dank.

Daarnaast dank aan mijn projectcoach Teus van de Lagemaat voor zijn begeleiding tijdens dit afstudeerproject, door mij steeds in de goede richting te wijzen. Van de kritische feedback heb ik veel geleerd en het heeft voor een verdieping van het afstudeerproject gezorgd.

In het bijzonder wil ik Liebrecht Hellinga danken voor zijn ondersteuning en begeleiding tijdens het hele proces, maar zeker op het moment dat ik het nodig had. De opbouwende kritiek heeft mij steeds weer verder geholpen.

Zonder de hulp van mijn moeder en mijn broer Peter was ik niet in staat geweest om dit afstudeerproject te volbrengen. Jullie begrip, hulp, ondersteuning en bemoediging hebben mij immens goed gedaan!

Als laatste wil ik God danken dat ik de Heer Jezus als Verlosser heb mogen leren kennen. Maar ook dat Hij mij de lichamelijke en geestelijke kracht heeft gegeven om dit afstudeerproject af te ronden.

Brunssum, juni 2010
Jacqueline Huth

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding 5

1.1. Inleiding 5

1.2. Kader 5

1.3. Aanleiding 5

1.4. Vraag- en doelstelling 6

1.5. Begrippen 7

1.6. Relevantie 7

1.7. Methodiek 7

1.8. De hoofdlijn van het afstudeerproject 8

Hoofdstuk 2. De context van de Rooms-katholiek in Brunssum 9

2.1. Inleiding 9

2.2. Geschiedenis van Brunssum-Treebeek 9

2.3. Ontwikkelingen van de Rooms-katholieke kerk in Limburg 10

2.4. Kenmerken van de Rooms-katholieke Limburger 12

2.5. De religieuze situatie van Nederland en Rooms-katholiek Limburg 13

2.6. De postmoderne cultuur aan het begin 21ste eeuw 16

2.7. Conclusie 20

Hoofdstuk 3. De Rooms-katholieke leer met betrekking tot het heil 21

3.1. Inleiding 21

3.2. De Rooms-katholieke leer met betrekking tot het heil 21

3.3. Eigen visie op de Rooms-katholieke leer met betrekking tot het heil 23

3.4. Conclusie 26

Hoofdstuk 4. Het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum 27

4.1. Inleiding 27

4.2. Betekenis en inhoud van het geloof 27

4.3. Invloed van de postmoderne spiritualiteit 31

4.4. Orthodoxe geloofsopvattingen 36

4.5. Invloed van de traditie 41

4.6. Behoefte aan geloofsverdieping 43

4.7. Conclusie 45

Hoofdstuk 5. Praktische aanbevelingen 46

5.1. Inleiding 46

5.2. In navolging van Paulus 46
5.3. Geloofsinhoud 48
5.4. De postmoderne religiositeit 50
5.5. Orthodoxe geloofsstandpunten 53
5.6. De invloed van de traditie 55
5.7. Conclusie 57
Samenvatting 59
Bibliografie 60
Bijlage 1. Afkortingen Bijbelboeken 64
Bijlage 2. De verkondiging van het evangelie door Paulus in een heidense cultuur 65
Bijlage 3. Enquête met resultaten 71

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1. Inleiding

Het eerste hoofdstuk is het inleidende hoofdstuk. In de eerste paragraaf wordt het kader omschreven, waarbinnen het afstudeerproject plaatsvindt. In de tweede paragraaf worden de persoonlijke aanleidingen voor het onderwerp van het afstudeerproject weergegeven. Vervolgens komt de vraag- en doelstelling aan bod, waarna begrippen worden verklaard die in de vraag- en doelstelling een belangrijke rol spelen. De relevantie van het onderzoek wordt in paragraaf vijf aangegeven, met daarop aansluitend de methodiek. De laatste paragraaf geeft kort weer wat in de volgende hoofdstukken beschreven gaat worden.

1.2. Kader

Binnen de Baptistengemeente Brunssum-Treebeek leeft de gedachte om in de directe omgeving, mensen bekend te maken met het verlossende evangelie van Jezus Christus[1]. De mensen uit deze omgeving zijn voor het grootste deel Rooms-katholiek[2]. Om het evangelie op een begrijpelijke manier te communiceren, is kennis en inzicht nodig over de inhoud van het geloof van de Rooms-katholieke burger van Brunssum. Literatuur die handelt over het Rooms-katholieke geloof in Limburg beschrijft de historische en sociale ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan, maar inhoudelijke aspecten van het geloof worden niet beschreven. Dit afstudeerproject zal zich richten op het laatste aspect.
Het afstudeerproject is uitgevoerd in opdracht van de Baptistengemeente Brunssum met als doel inzicht krijgen wàt de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft. Vanuit de literatuurstudie en de resultaten van het onderzoek worden praktische aanbevelingen gegeven om op een effectieve wijze de Rooms katholieke leefomgeving met het evangelie te bereiken, opdat zoveel mogelijk mensen in Brunssum de Heer Jezus leren kennen als Verlosser en Redder.

1.3. Aanleiding

Naast bovengenoemd kader zijn er drie persoonlijke aanleidingen voor het onderzoek onder Rooms-katholieken.
De eerste aanleiding komt voort uit de stage tijdens het studiejaar 2008/2009 in de Baptistengemeente van Brunssum-Treebeek. In deze stage heb ik het proefschrift gelezen van K. Knibbe[3] , waarin de wijze waarop Rooms-katholieken (vanaf de tweede wereldoorlog tot 2007) met religie zijn omgegaan, wordt beschreven. Veel punten uit het proefschrift herkende ik uit mijn eigen Rooms-katholieke omgeving. Zelf ben ik Rooms-katholiek opgevoed en ken hierdoor het Rooms-katholicisme van binnenuit. Het proefschrift raakte mij vooral, omdat geen levend geloof in Jezus Christus gevonden werd, maar vooral werd vastgehouden aan de traditie. Dit was voor mij de reden te onderzoeken in hoeverre het geloof voor Rooms-katholieken belangrijk is en op welke wijze zij naar het geloof kijken.

---

[1] D. Schinkelshoek ,"Baptisten willen naar buiten", *Nederlands Dagblad*, 1 maart 2010, p.2.
[2] Uit hoofdstuk twee blijkt dat 76,9% van de bevolking in Limburg Rooms-katholiek is, zie §2.4.2.
[3] Knibbe, K.E., *Faith in the Familiar, Continuity and Change in Religious Practices and Moral Orientations in the South of Limburg*, *the Netherlands*, Academisch Proefschrift, Vrije Universiteit Amsterdam, 2007.

De tweede aanleiding voor het onderzoek zijn gesprekken die ik regelmatig heb met Rooms-katholieken. Tijdens deze gesprekken viel op, dat ze op de vraag 'wat gelooft u?' vaak antwoorden met 'ik ben katholiek'. Het antwoord maakt mij nieuwsgierig naar de achterliggende reden waarom dit antwoord wordt geven. In dit onderzoek wil ik hier meer inzicht in krijgen.
De laatste aanleiding is mijn compassie met mensen die Jezus Christus nog niet hebben leren kennen als Redder en Zaligmaker. Tijdens mijn gesprekken met Rooms-katholieken over het geloof merkte ik, dat het niet makkelijk is de evangelieboodschap aan hen uit te leggen, op zo'n manier dat zij door het evangelie geraakt worden. Hierdoor wordt mijn belangstelling gewekt om te gaan onderzoeken wàt de Rooms-katholiek gelooft, zodat ik het evangelie op een effectievere manier kan verkondigen.

1.4. Vraag- en doelstelling

De doelstelling van het afstudeerproject is:

> Inzicht en kennis verwerven wat de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft, om op grond daarvan praktische aanbevelingen te geven op welke manier de Rooms-katholieke medemens met het evangelie benaderd kan worden.

Om deze doelstelling te kunnen realiseren is de volgende vraagstelling geformuleerd:

> Wat gelooft de Rooms-katholiek in Brunssum en wat betekent dit voor de benadering van Rooms-katholieken met het evangelie?

Om antwoord te kunnen geven op deze vragen is literatuurstudie verricht om van hieruit de enquête op te stellen. Op de vraag wat de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft, zijn vijf deelvragen geformuleerd:

1. Welke betekenis en inhoud heeft het geloof voor de Rooms-katholiek in Brunssum?
2. Welke rol speelt de postmoderne spiritualiteit bij Rooms-katholieken in Brunssum?
3. Op welke manier kijken Rooms-katholieken in Brunssum aan tegen orthodoxe opvattingen die van belang zijn bij het evangelie?
4. Welke rol speelt de traditie bij Rooms-katholieken in Brunssum?
5. Heeft de Rooms-katholiek in Brunssum behoefte aan geloofsverdieping?

Om antwoord te kunnen geven op de vraag, wat dit betekent voor de benadering van Rooms-katholieken met het evangelie, zijn de volgende drie deelvragen van toepassing:

1. Welke factoren spelen een belangrijke rol in een postmoderne Rooms-katholieke context?
2. Welke verschillen en overeenkomsten bestaan er tussen de Rooms-katholieke geloofsleer met betrekking tot het heil en mijn eigen visie hierop?
3. Welke praktische aanbevelingen kunnen gegeven worden op grond van de resultaten van de enquête en de literatuurstudie?

Uit het voorgaande blijkt, dat de projectresultaten die in het afstudeerproject worden nagestreefd, allereerst dienen om kennis en inzicht te verkrijgen wat de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft en ten tweede het doen van aanbevelingen omtrent de benadering van de Rooms-katholiek in Brunssum met het evangelie.

1.5. Begrippen

Geloof: een overtuiging dat er iets meer is dan de zichtbare, voorhanden en manipuleerbare werkelijkheid, dat er een werkelijkheid is die boven ons uitgaat of buiten ons om bestaat[4].

Rooms-katholiek: ieder die ingeschreven staat als lid van de Rooms-katholieke kerk.

Evangelie: de goede boodschap die vanuit de Bijbel tot de mens komt; Jezus Christus, de Zoon van God, is naar deze aarde gekomen om de scheiding tussen God en mens op te heffen. Doordat Hij aan het kruis van Golgotha stierf voor de zonden van de mensen, mag iedereen die vergeving vraagt, weten dat de weg naar God en de hemel vrij is. Deze hoop mag ieder hebben, doordat Jezus Christus na zijn begrafenis, opgestaan is uit de doden en nu als Heer zit aan Gods rechterhand.

1.6. Relevantie

Om Rooms-katholieken in Brunssum met het evangelie te bereiken, is het relevant te weten waar de Rooms-katholiek zich bevindt met betrekking tot het geloof. Vanuit de literatuur kon hierop geen antwoord gegeven worden en, zover mij bekend, is geen onderzoek gedaan dat op de geloofsinhoudelijke aspecten van de Rooms-katholiek in Limburg ingaat. Dit afstudeerproject wil deze leemte opvullen door te onderzoeken, door middel van een enquête, wàt de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft. De resultaten van het onderzoek zijn van belang bij het brengen van het evangelie. Uit de evangeliën blijkt dat de Heer Jezus aansloot bij de situatie waarin de mensen zich bevonden. Op dezelfde manier is het de bedoeling dat christenen in de 21ste eeuw ook aansluiten waar onze medemensen zich bevinden. Het is zaak om vanuit dat punt het evangelie te verkondigen.

1.7. Methodiek

Om antwoord te krijgen op de vraagstelling, is gekozen voor een kwantitatief onderzoek in de lijn van de godsdienstsociologische onderzoeken, die gehouden werden in het kader van de 'God in Nederland' onderzoeken. In 2006 vond dit onderzoek voor de vierde keer plaats[5]. Uit het laatst genoemde onderzoek zijn verschillende vragen letterlijk overgenomen in de enquête. Hierdoor bestaat de mogelijkheid om de antwoorden van dit onderzoek te vergelijken met de antwoorden van de Nederlanders in het algemeen en een aantal keren met de antwoorden van Rooms-katholieke Nederlanders. Een aantal vragen is toegevoegd om beter inzicht te krijgen op het gebied van de Rooms-katholiek en zijn visie op orthodoxe geloofsstandpunten. Deze zijn van belang met betrekking tot het verkondigen van het evangelie. Tevens is een aantal vragen toegevoegd die specifiek horen bij de Rooms-katholieke doelgroep. Op deze manier is het de bedoeling om een omvattend beeld te krijgen.
Voordat met de enquête daadwerkelijk aan de slag werd gegaan, is deze door een drietal mensen uitgetest. De verbeterpunten zijn verwerkt in de uiteindelijke enquête.
Deze voorgestructureerde vragenlijst moest individueel ingevuld worden. Iedere Rooms-katholieke inwoner van Brunssum van 17 jaar en ouder mocht deze enquête invullen in de periode van 20 tot en met 30 maart 2010. Brunssum-Treebeek werd ingedeeld in 11 wijken, om een zo goed mogelijke spreiding te bereiken. Zes personen hebben in deze wijken, in verschillende straten, bij mensen thuis aangebeld met de vraag of ze bereid waren een enquête in te vullen in het kader van dit afstudeerproject. Bij een positief antwoord ontvingen ze de enquête en werd afgesproken op welk

[4] Bernts, T., e.a., *God in Nederland, 1996-2006*, Kampen: Ten Have, 2007, p.59.
[5] Het eerste onderzoek vond plaats in 1966 (*Margriet*), het tweede in 1979 (*De Tijd* en KRO) en het derde in 1996 (RKK-tv-programma Kruispunt). Bernts, 2007, p.6.

tijdstip de enquête opgehaald zou worden. Bij het afhalen van de ingevulde enquête kregen de mensen een aantal chocolade paaseieren en een korte 'paas-gedachte' als dank. Er werden totaal 448 enquêtes uitgedeeld in Brunssum. Een aantal enquêtes werd leeg teruggegeven en deze zijn vervolgens weer verspreid. Er zijn 424 ingevulde enquêtes geretourneerd. Bij deze ingevulde enquêtes bevonden zich 9 mensen die geen lid zijn van de Rooms-katholieke kerk. Het totaal aantal enquêtes die voor het onderzoek gebruikt kunnen worden, bedraagt 415. Deze enquêtes bieden een goed beeld van hetgeen de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft. De tijd en de mogelijkheden ontbraken om de omvang uit te breiden tot een gewenst aantal van 1100 enquêtes, waardoor deze, volgens de theorie van de steekproeftrekking, als representatief zou mogen worden gezien. Niettemin is door het grote aantal deelnemers en de spreiding die bij de aanpak is gerealiseerd een optimale representativiteit nagestreefd.
Uit de resultaten van de enquête blijkt dat 57% van de respondenten vrouw is en 43% man. De volgende tabel laat de leeftijdsverdeling zien.

Tabel 1. Leeftijd

17-24	10
25-34	12
35-44	18
45-54	20
55-64	14
65+	26

1.8. De hoofdlijn van het afstudeerproject

Het tweede hoofdstuk geeft achtergrondinformatie over de context van de Rooms-katholieke inwoner van Brunssum. Allereerst wordt de geschiedenis van Brunssum beschreven, gevolgd door ontwikkelingen van de Rooms-katholieke kerk in Limburg sinds de Tweede Wereldoorlog. De specifieke kenmerken die op de Limburger betrekking hebben, komen daarna aan bod. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de hedendaagse religieuze situatie en de postmoderne cultuur in Nederland en Limburg.
In hoofdstuk drie worden de overeenkomsten en verschillen aangegeven tussen de Rooms-katholieke verkondiging van het heil en mijn visie hierop.
In het vierde hoofdstuk worden de resultaten van de enquête besproken, waarbij ingegaan wordt op de afzonderlijke deelvragen die hierboven zijn aangegeven.
In hoofdstuk vijf worden praktische aanbevelingen gegeven op grond van het onderzoek, de literatuurstudie en persoonlijke ervaringen.

Hoofdstuk 2. De context van de Rooms-katholiek in Brunssum

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt achtergrondinformatie gegeven over de Rooms-katholiek in Brunssum. Achtereenvolgens wordt de geschiedenis van Brunssum beschreven, de ontwikkelingen van de Rooms-Katholieke kerk in het bisdom Roermond, kenmerkende factoren van de Limburger, de huidige religieuze situatie en kenmerken van de postmoderne cultuur. Afgesloten wordt met een conclusie.

2.2. Geschiedenis van Brunssum-Treebeek

Brunssum is door de eeuwen heen gegroeid van een oude vestigingsplaats naar een stad met 30.000 inwoners. Treebeek is de grootste wijk van Brunssum en valt sinds 1982 volledig onder de gemeente Brunssum.
Brunssum is één van de oudste vestigingsplaatsen in ons land en bestond al enkele duizenden jaren voor Christus. Omstreeks een halve eeuw voor Christus kwamen de Romeinen en die bleven er meer dan vier eeuwen. Van de vierde tot de elfde eeuw is zeer weinig informatie over Brunssum beschikbaar. De naam 'Bronshem' of 'Bronsheim'[6] werd in een handvest van 888 voor het eerst genoemd en hiermee begon de geschiedenis van Brunssum. Rond 1650 was Brunssum een boerendorp met ongeveer 600 inwoners[7]. Het duurde tot 1796 voordat Brunssum met zijn 959 bewoners verheven werd tot gemeente[8]. Gedurende de 19e eeuw bleef Brunssum een rustig kerkdorp, dat rond 1900 niet meer dan 1200 inwoners telde. In het eerste decennium van de 20ste eeuw was Brunssum een overwegend agrarische gemeente, maar na 1910 vond er binnen een tijdsbestek van een tiental jaren, een enorme omwenteling plaats[9]. In het begin van de 20ste eeuw kwamen er in de buurt van Brunssum verschillende steenkoolmijnen in bedrijf; de Emma in Treebeek, de Hendrik in Brunssum en de Oranje Nassau III op Heerlerheide. Het nieuwe industriële tijdperk was voor Brunssum begonnen. In Treebeek zorgde de Staatsmijn in een snel tempo voor een complete metamorfose. Met de komst van deze arbeidsintensieve tak was veel mankracht nodig[10]. Dankzij wervingscampagnes stroomden van heinde en verre mijnwerkers toe. Velen kwamen uit Brabant, Drenthe, Holland en Friesland. Bij de aanleg van de Emma ontwikkelde de directie van de Staatsmijnen ook een grote arbeiderswijk in Treebeek, waarbij men een wijk wilde voor alle mijnwerkers[11]. Er kwam een winkelvoorziening en scholen werden gebouwd. De mijnwerkers waren uit verschillende gebieden van Nederland afkomstig en hadden veelal een diverse, protestantse achtergrond. Zij brachten hun eigen kerkelijke achtergrond mee, met als gevolg een grote diversiteit aan kerkgenootschappen in Treebeek. Er kwamen verschillende speciale scholen en kerken, deels met steun van de Staatsmijnen. Staatsmijnen subsidieerden de kerkenbouw omdat vanuit de kerken een goede sociale controle te verwachten viel. Door de activiteiten van de kerk hoopte men dat de arbeiders volgzamer zouden zijn dan in andere mijngebieden, zodat de orde en rust gehandhaafd bleef. Voor de protestantse directie van de Staatsmijnen en de katholieke organisaties was het van

[6] Dat is heem bij de bronnen oftewel een woning/woonplaats bij de bronnen.
[7] Gemeente Brunssum, *Gemeentegids 2009/2010*, Brunssum: De Telefoongids BV, 2009, p.16.
[8] Starmans, J.C.J.M., *Thuis in Brunssum, een geschiedenis van 75 jaar wonen en werken*, Woningvereniging Brunssum, 1987, p.11.
[9] Gelder, van E., *Brunssumse geschiedenissen*, Brunssum: Heemkundevereniging bron van Brunsham, 2002, p.95.
[10] Gelder, van E., *Brunssumse geschiedenissen 2*, Brunssum: Heemkundevereniging bron van Brunsham, 2004, p.9.
[11] De voormalige mijnwijken werden in 2009 aangewezen als 'Beschermd stads- en dorpsgezicht'.

groot belang dat de mijnwerkers het katholieke of protestantse geloof trouw bleven en geen socialist werden[12]. Het socialisme werd gezien als een bedreiging voor de kerk en een ondermijning van het geloof.
In 2009[13] telt Brunssum bijna 30.000 inwoners, buiten de 3.000 militairen en burgers die bij JFC Headquarters[14] Brunssum werken. Naast acht Rooms-katholieke kerken bezit Brunssum acht andere religieuze genootschappen van verschillende denominaties[15].

2.3. Ontwikkelingen van de Rooms-katholieke kerk in Limburg

2.3.1. Het bisdom Roermond

Het bisdom Roermond, waar Brunssum onder valt, heeft steeds in Rome een bijzondere positie ingenomen. Tot in de jaren vijftig was het bisdom Roermond een bisdom dat ten voorbeeld werd gesteld door Rome aan de rest van de wereld. Het organisatiemodel van de kerk, in deze besloten gemeenschap, functioneerde goed en het overgrote deel van de bevolking was Rooms-katholiek. Maar datzelfde bisdom werd in de jaren zestig krachtig omgewoeld. De spanningen op de grenzen van behoudendheid en vernieuwing waren juist in Limburg zeer goed voelbaar.
Het volgende gedeelte gaat in op de ontwikkelingen die zich in het Rooms-katholieke Zuiden hebben afgespeeld vanaf de Tweede Wereldoorlog tot op de huidige dag.

2.3.2. Vanaf 1945 tot 1960; opbouw van kerk en samenleving

De machtige Rooms Katholieke Kerk, die in de decennia voorafgaande aan de Tweede Wereldoorlog was opgebouwd, werd in de naoorlogse jaren opnieuw overeind gezet. Op deze manier wilde de kerkelijke leiding de Rooms-katholieken beschermen tegen de moderne tijd. Er heerste een grote mate van beslotenheid en isolement, doordat alles op de macht van de Rooms-katholieke zuil steunde. De kerkelijke leer bepaalde voor een groot deel het dagelijkse leven van de Limburgse Rooms-katholieken. Tegelijkertijd was de belangstelling voor alle facetten van het kerkelijk leven zeer groot, waardoor 'het Rijke Roomsche leven' weer tot volle bloei kwam, ook in Brunssum. Dat bleek onder andere uit de jaarlijkse processie vanuit de Gregoriuskerk die gezien werd als "zegentocht van de Allerhoogste… waarmee wij Onze Lieve Heer vereren op Zijn tocht"[16]. Men zag het tevens als een getuigenis en zegen ten aanzien van andersdenkende gelovigen. Op deze manier lieten zij zien dat ze trotse en zelfbewuste Rooms-katholieken waren en vertegenwoordigers van het betere en het sterkere. Van een goed Rooms-katholiek werd ook verwacht dat hij één keer in de week de hoogmis bezocht en ging biechten. Voor kinderen was het de gewoonte om dagelijks naar de kerk te gaan. Maar daar bleef het niet bij, de kerkelijke leer met betrekking tot de seksuele moraal drong diep in de gezinnen door en stimuleerde het kindertal. Bij het niet voldoen aan de kerkelijke regels, werden de sacramenten aan zondaars onthouden, met als gevolg sociale uitsluiting. Het is goed mogelijk dat deze maatregel ertoe heeft bijgedragen dat Rooms-katholieken naar buiten toe volgzaam waren. De Rooms-katholieken hadden tevens een groot gevoel voor kerkelijke luister en devotionaliteit. Het Barbarafeest was één van de weinige vrije dagen die de mijnwerker werd gegund. De Heilige

[12] Gelder, 2004, p.27.
[13] Gemeente Brunssum, 2009, p.18.
[14] Het hoofdkwartier van AFCENT, een onderdeel van de NAVO.
[15] Evangelische Gemeente Gods Brunssum, Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt, Protestantse Pelgrimsgemeente Brunssum, Apostolisch Genootschap, Baptisten Gemeente Brunssum-Treebeek, Leger des Heils, Nieuw Apostolische Kerk Gemeente Brunssum, Vergadering van Gelovigen. Gemeente Brunssum, 2009, p.49.
[16] Gelder, 2002, p.72.

Barbara[17] was voor de mijnwerker de hoedster tegen de plotselinge dood, die zo vaak van nabij kon worden meegemaakt. De Barbarakerk werd in Treebeek gebouwd.

2.3.3. Vanaf 1960 tot 1980; toenemende spanning ten opzichte van de kerkelijke leer

Rond 1960 was het maatschappelijke leven nog door het Rooms-katholicisme doortrokken, maar daarna ontstond het steeds dieper gaande conflict tussen leer en werkelijkheid. De algemene maatschappelijke professionalisering van scholen, ziekenhuizen en de toename van educatie zorgden ervoor, dat de priester niet langer gezien werd als degene die alle gezag op alle terreinen van het leven had. Het eigen geweten kwam tot ontwikkeling en dat had grote invloed op het gezinsleven en kindertal. Limburg reageerde vertraagd op de nieuwe ontwikkelingen in vergelijking met de rest van Nederland. Maar vervolgens voltrokken de ontwikkelingen zich zo snel, dat veel behoudende Rooms-katholieken slechts verbijsterd konden toezien, hoe andere Rooms-katholieken opgelucht ademhaalden.
Tijdens deze stormachtige periode was mgr. P. Moors bisschop van Roermond. Hij voerde het bisdom Roermond door een bijzonder moeilijke periode heen, waarbij hij de dialoog met zijn mensen aanging. Toch voelden de progressieve kerkleden zich niet begrepen, terwijl de behoudende Rooms-katholieken vonden dat hij te ver was gegaan. Deze laatste groep wilde graag een conservatieve opvolger[18].
Van 1962 tot en met 1965 vonden de vier zittingen van het Tweede Vaticaans Concilie plaats. Hier werd een krachtige impuls tot verandering gegeven, maar het beantwoordde niet aan de verwachtingen van veel Nederlandse Rooms-katholieken. De spanningen namen toe in Nederland en Rome was bijzonder geïrriteerd over de Nederlandse kerkprovincie. Rome wenste de voorthollende kerk een halt toe te roepen. Nederland werd tot de orde geroepen door onder andere de benoeming van de, in veel ogen, conservatieve mgr. Gijsen op 22 januari 1972 in het bisdom Roermond. Bij de benoeming van mgr. Gijsen bleek dat het merendeel van de Limburgse Rooms-katholieken hem niet als 'de bruggenbouwer' wensten te zien. Zijn benoeming wekte verslagenheid en woede op.
Mgr. Gijsen verving de hele top van het bisschoppelijke bestuur, waarbij geestverwante priesters op de belangrijke posten werden gezet. Mgr. Gijsen volhardde in de strakke lijn van Rome. Zijn reorganisatiedrang heeft de weg naar de Rooms-katholieke leden eerder geblokkeerd dan opengelegd. Hij slaagde er niet in om de dialoog met al zijn kerkleden aan te gaan. De oorzaak hiervan zou gelegen kunnen zijn in het feit dat de katholieke identiteit niet zozeer gebaseerd was op deRooms-katholieke leer, maar voortkwam uit een vasthouden aan zekere tradities[19]. De vraag werd gesteld of mgr. Gijsen met zijn vele omstreden stappen, niet zelf heeft bijgedragen aan de verdere profilering van beide tegengestelde richtingen: van enerzijds de progressieven en anderzijds de conservatieven. De praktijk wijst uit dat er een scheidslijn dwars door het bisdom Roermond loopt, met voor- en tegenstanders. Feit is dat in brede kring van kerkleden, maar vooral ook onder priesters, verontrusting en ontmoediging te bespeuren viel. De bisschop scheen er niet of nauwelijks door geraakt te zijn en trad niet verzoenend op. De vernieuwingsimpuls werd de pas afgesneden, maar tegelijkertijd was de macht van de kerk drastisch afgenomen. In de ogen van velen moest de kerk haar plaats in de maatschappij weten en was de tijd voorbij dat de kerk de maatschappij dicteerde.

[17] De heilige Barbara werd in de derde eeuw geboren in Klein-Azië en werd al vroeg opgesloten in een toren. Ondanks deze barrière kwam zij in aanraking met het christendom waartoe zij zich bekeerde. Voor de vader was dat een reden om haar te martelen en eigenhandig te onthoofden. Dat is het startpunt van de verering voor Barbara als patrones tegen een plotselinge dood. Gelder, 2002, p.53.
[18] Wijnen, J., e.a., *Hoe katholiek is Limburg? De kerk en het bisdom Roermond.* Maasbree: De lijster, 1981, p.73.
[19] Zie de conclusies uit het proefschrift van Knibbe, 2007, p.193.

2.3.4. Vanaf 1980 tot heden; periode van grotere onverschilligheid

Tegen de achtergrond van de verder groeiende kloof tussen de Nederlandse bisschoppen en een groot deel van hun Rooms-katholieke leden wekte het pausbezoek in 1985 alleen maar verbazing op. Het bezoek stond in het teken van een herstel van het pauselijk en bisschoppelijk gezag . In de Nederlandse pers werd het bezoek overwegend negatief beoordeeld. De paus had alleen maar de bekende officiële standpunten naar voren gebracht. Als voorbereiding op het pausbezoek ontstond de Acht Mei Beweging. Deze beweging wilde de vernieuwing in kerk en samenleving, die tijdens Vaticanum II was begonnen, op radicale wijze voortzetten. De verhoudingen tussen de Acht Mei Beweging en de bisschoppen verliep stroef.
De parochie veranderde sinds het begin van de jaren tachtig drastisch. Er was een behoorlijke achteruitgang van het aantal kerkgangers en het aantal actieve priesters nam af. Het gevolg was dat een steeds groter beroep gedaan moest worden op de individuele gelovigen, waardoor het een vrijwilligerskerk werd. Daarnaast namen, voor zover mogelijk, parochies het heft in eigen hand zonder zich nog veel van de richtlijnen van het bisdom aan te trekken.
In 1993 trad bisschop Gijsen af, waarna de nieuwe bisschop Wiertz positief in Roermond werd ontvangen. Hij heeft bijgedragen aan de vermindering van de polarisatie.
Aan het einde van de 20ste eeuw wilden de bisschoppen zich meer gaan toeleggen op het hoeden van hun gelovigen. Paus Benedictus bracht het in 2006 op deze wijze onder woorden "Van een priester wordt niet verwacht dat hij expert is in de economie, in het bouwwezen of in de politiek. Van hem wordt verwacht dat hij expert is in het geestelijke leven" [20].
Voor de praktijk wilde men huiskringen opzetten met gebed, bijbel en gesprek als ingrediënten, met als doel mensen geestelijk te laten groeien.

Samenvattend blikte Bisschop Wiertz terug bij het 450-jarig bestaan van het Bisdom Roermond, waarbij hij zich richt naar de toekomst:

> "Het geloof in onze regio heeft in de loop van de eeuwen periodes van grote bloei en van diepe neergang gekend…In de dagen van het 'Rijke Roomsche Leven' – die de ouderen onder ons nog hebben meegemaakt – speelde de Kerk een centrale rol in het leven van veel mensen. Velen bewaren goede herinneringen aan die tijd. Anderen hebben het als beklemend en verplichtend ervaren. Onze tijd brengt weer heel andere uitdagingen met zich mee… Het licht van Christus brandt nog niet in hun hart…, het is belangrijk dit licht te blijven uitdragen."[21]

2.4. Kenmerken van de Rooms-katholieke Limburger

Aan de Limburger wordt een apart karakter en een specifiek eigen cultuurpatroon toegedicht. Dat heeft te maken met een sociaal en geografisch isolement ten opzichte van de rest van Nederland. A. Felling[22] geeft een typering van de Limburger vanuit de historische en sociaalwetenschappelijke literatuur. Hieruit blijkt dat men in het zuiden gemakkelijker, blijmoediger en minder gespannen leeft[23]. Uit een onderzoek van Roukens (1938) komt de Limburger te voorschijn als temperamentvol, gemakkelijk warm te krijgen, snel in de put zitten, niet gauw zijn eigen mening uiten en het kennen van gevoelens van onzekerheid en minderwaardigheid. Kenmerken die heden ten dage nog velen in Limburg bij zich dragen. Chorus komt in 1964 met de volgende conclusies over de katholieke Limburger:

---

[20] Galen van F., "Renew biedt mogelijkheden voor parochievernieuwing", *De sleutel*, jaargang 34, maart 2007, p. 10-11.
[21] Wiertz, F., "We moeten het Licht blijven uitdragen", *De sleutel*, jaargang 36, mei 2009, p. 10-11.
[22] Henau, E., Felling, A., e.a., *Van Katholiek Limburg naar katholieken in Limburg*, Heerlen: universiteit voor Theologie en Pastoraat, 1988, p.25ev.
[23] De oorzaak komt mede door afstamming van het frankische ras tegenover de fries-saksische bevolking van het noorden, aldus A. Felling,, 1988, p.27.

> "Met het katholieke geloof hangt ook samen een gevoel voor het uiterlijke, de façade en de schone uitwendige vorm. De extravagante aard leidt ertoe, dat hij sterk rekening houdt met wat 'ze' ervan denken, een teveel aan gelijkschakeling met anderen en een tekort aan eigen zelfbepaling. Ze nemen te weinig de stem van het geweten als maatslag, ook tegen het aanzien des persoons in. Ze gaan makkelijk in op vriendjespolitiek waar zakelijkheid meer op zijn plaats en vooral rechtvaardiger zou zijn."[24]

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw heeft het Rooms-katholicisme een sterk stempel gedrukt op het Limburgse volkskarakter, gezien de sterke binding tussen kerk en samenleving. In geen enkele provincie in Nederland is de volksreligieuze folklore zo vermengd geweest met het persoonlijke en maatschappelijke leven als in Limburg. De Rooms-katholieke Limburger wilde liever geen contact met andere kerken: onbekend maakt onbemind. Tot midden jaren zestig waren zij volgzaam, hadden een groot gevoel voor kerkelijke luister en aanvaardden zij de leiding van de geestelijkheid met overtuiging. Velen namen aanvankelijk niet deel aan het vernieuwingsproces en hielden vast aan het gezag van de kerk. Het veranderde gedrag van priesters en kapelaans was voor hen het eerste teken van veranderingen in hun kerk. Door velen werd dat als verraad gezien, omdat de geestelijken zelf zich niet aan hun eigen regels hadden gehouden[25]. Pas vanaf het einde van de jaren zestig vindt er een snelle ontwikkeling plaats en het traditionele karakter van de Limburgse samenleving wordt minder. De Rooms-katholieken hebben een inhaalmanoeuvre uitgevoerd, waardoor ze aan het begin van de jaren 80 tot de meest geseculariseerde groepen behoren.
Uit het onderzoek dat A. Felling[26] zelf heeft gehouden in 1985, komt de Limburgse Rooms-katholiek naar voren met kenmerken als conservatisme, traditionalisme, burgerlijkheid en localisme[27]. Er is geen sprake meer van het vanzelfsprekende geborgen traditionalisme, maar het is minder 'wettisch' gekleurd en gaat gepaard met politieke vervreemding, apathie en desinteresse.

2.5. De religieuze situatie van Nederland en Rooms-katholiek Limburg

2.5.1. De godsdienstige situatie in Nederland aan het begin van de 21ste eeuw

Na een uitgebreid onderzoek in 2006 kwam het boek 'God in Nederland'[28] met verschillende constateringen over hoe de christelijke kerk en godsdienst in Nederland ervoor staan. Het ontkerkelijkingproces, waarmee bedoeld wordt het feit dat steeds minder mensen aangeven bij een kerk of godsdienstige groepering aangesloten te zijn, zet zich verder voort. Onderstaande tabel maakt dat zichtbaar door de volgende frequenties van het kerkbezoek van de gehele bevolking:

	1966	1979	1996	2006
Regelmatig	50	31	21	16
Soms	7	13	13	14
Zelden	8	16	26	23
Nooit	35	40	40	47
Totaal	100	100	100	100

[24] Henau, 1988, p.30.
[25] Knibbe kwam tot deze conclusie op grond van gesprekken die zij gevoerd heeft met 'gewone gelovigen' in een dorp in Zuid-Limburg. Knibbe, 2007, p.186.
[26] In het onderzoek van Felling komt de vraag aan de orde, of en op welke punten het cultuurpatroon van de katholieke Limburger afwijkt van zijn geloofsgenoten elders en van zijn onkerkelijke streekgenoten. Henau, 1988, p.40ev.
[27] De gerichtheid op de eigen plaatselijke gemeenschap.
[28] Bernts, 2007.

De mate van geloof kent aan het begin van de 21ste eeuw een rijke verscheidenheid; het is geïndividualiseerd en staat in contrast met traditionele aspecten van religie. Er bestaat een positief beeld van religie als sociaal en moreel kapitaal en men wil religie en de kerken niet missen. De situatie rond religie is onoverzichtelijk; velen vinden het een wezenlijk aspect van leven en samenleven, maar willen hiermee maar incidenteel bezig zijn. De reikwijdte van religie is eveneens afgenomen, waardoor steeds meer aspecten van het leven van mensen zelfstandig komt te staan en los van de kerk. Het kerkelijke leven wordt steeds meer beperkt tot de persoonlijke wereld en mensen verbinden religie steeds minder met andere sectoren uit de samenleving. Hierdoor wordt religie een persoonlijke aangelegenheid en steeds minder van publiek belang[29].
'Religie' lijkt aan het begin van de 21ste eeuw bezig met een veelbesproken terugkeer. Deze terugkeer wordt door velen als een maatschappelijke verrassing beleefd. De dominante seculariseringsthese ging ervan uit dat het geloven zou uitdoven in het licht van de moderniteit en rationaliteit van samenlevingen. Religie zou dan op termijn vanzelf verdwijnen, hoogstens nog een tijdje stand houdend in de privésfeer. Deze seculariseringthese bleek onjuist te zijn. De resultaten van het onderzoek van 'God in Nederland' maken echter duidelijk dat de veelgeciteerde terugkeer van religie absoluut geen terugkeer is naar een traditionele 'religieuze' samenleving met een autoritaire orthodoxie. De instemming met orthodox(-christelijke) geloofspunten neemt juist af, terwijl de religieuze belangstelling vrij hoog blijft. 'Verlossing' is niet zozeer nodig, het gaat om de vervulling van 'het zelf', waarbij men in toenemende mate gebruik maakt van religieuze symbolen en rituelen. Het is een persoonlijke aangelegenheid geworden, waarbij men geen dwang van bovenaf wenst maar een niet-verplichtende keuzemogelijkheid. Mensen kiezen zelf elementen uit de religieuze tradities en deze worden verweven met hun eigen leven. Ze geven nieuwe inhoud aan oude geloofswaarheden waarbij de ongedeelde waarheid niet bestaat. Religieuze individualisering is het sleutelwoord om al deze ontwikkelingen te typeren; nadruk op ervaring, een kritische houding tegenover traditie en een voortdurende zoektocht zonder vaste overtuigingen. Men waardeert de pluraliteit en men wisselt snel de eigen voorkeuren in voor anderen. Binnen en buiten de kerken ontwikkelt zich deze nieuwe vorm van spiritualiteit. Volgens de wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid is het beter te spreken van een transformatie dan van secularisatie. Mensen kunnen religieus zijn zonder een band te hebben met een bepaalde kerk[30].
G. Dekker[31] vraagt zich af of heden ten dage niet zozeer de religie terugkeert, maar meer een verlangen naar religie. Mensen willen het morele vacuüm opgevuld zien, waardoor een toename van religieuze bewustwording kan ontstaan.

2.5.2. De situatie van de Rooms Katholieke kerk in Nederland

De Rooms-katholieke kerk is momenteel het grootste kerkgenootschap in Nederland en bestaat, begin 2006, uit 4,4 miljoen leden. 19,8 % van de Rooms-katholieken woont in Limburg en dat is 76,9% van de Limburgse bevolking. Vanuit het oogpunt van kwantiteit ziet de toekomst van het Rooms-katholicisme er niet zo florissant uit. Voor 2020 wordt een teruggang van een derde van het aantal leden voorspeld[32]. Het ontkerkelijkingproces zet zich in de Rooms-katholieke kerk nog steeds onverminderd voort en een verdere daling van de kerkelijkheid is te verwachten. Aantallen van de kerkelijkheid naar leeftijd laten dat zien; 8% tussen de 17-24 jaar is katholiek, 25% tussen 25-44 jaar

[29] Dekker, G., Stoffels, H.C., *Godsdienst en samenleving, een introductie in de godsdienstsociologie,* Kampen: Kok-Kampen, 2009, p.135.
[30] Donk, van de W.B.H.J., e.a., *Geloven in het publieke domein*, *verkenningen van een dubbele transformatie*, Den Haag/Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006, p.174.
[31] Bernts, 2007, p.120.
[32] Deze prognose is gebaseerd op het zelf beleefde kerklidmaatschap. Als er puur naar het al dan niet als kerklid geregistreerd staan wordt gekeken, dan komen we iets hoger uit.

en 37% tussen 45-64 jaar en 29%van de 65-plussers, zijn bij de Rooms-katholieke kerk aangesloten[33]. Tevens ligt het in de lijn van de verwachting dat de recente onthullingen van seksueel misbruik binnen de Rooms-katholieke kerk, zal resulteren in meer opzeggingen van het lidmaatschap. Van de andere kant kan men wel stellen dat als die 8% meer betrokken is bij de kerk dan de eerdere generaties, het in absolute aantallen een toename zou kunnen betekenen.
Het kerkbezoek daalt. Onder de Rooms-katholieke kerkleden gaat 9% in 2009 wekelijks naar de kerk, 8% 2-3 keer per maand, 12% eens per maand, 28% enkele keren per jaar en 44% vrijwel nooit[34]. In Limburg ging aan het begin van de 20ste eeuw 97% trouw naar de zondagse mis, 66% in 1966 en 25% in 1981.Het is opvallend dat de Rooms-katholieken een wekelijkse kerkgang hebben die overeenkomt met de Nederlandse bevolking als geheel: 9%[35]. Daarmee samenhangend is de kerkelijke betrokkenheid ook achteruit gegaan, bij de Rooms-katholieke leden voelt 12% zich in 2006 zeer nauw betrokken bij de kerk, 29% tamelijk nauw, 48% ziet de kerkbetrokkenheid als losjes en 11% voelt zich helemaal niet betrokken.
De inhoudelijke betrokkenheid bij het geloof is bij Rooms-katholieken laag, waardoor E. Sengers[36] de conclusie trekt dat Rooms-katholieken zich niet kunnen vinden in de leer die ze wordt voorgehouden. Er is grote behoefte aan rituelen onder Rooms-katholieken waarvan 69% deze met de kerk verbindt, 21% geeft er een eigen invulling aan maar verbindt ze met de kerk, 5% maakt gebruik van rituelen maar buiten de kerk en 5% maakt geen gebruik van rituelen[37]. Rooms-katholieken scoren hier hoger dan andere kerkgemeenschappen, vanwege het belang dat in de Rooms-katholieke kerk aan bepaalde rituelen wordt gehecht. Tegelijkertijd is de omgang met tradities sterk veranderd en hebben kerkleden behoefte aan eigen inbreng. De Rooms-katholieke kerk bezit niet (meer) het monopolie inzake informatie over religieuze zaken, ook niet voor de kerkleden. Het kerkgebouw wordt gezien als een religieus, moreel baken en een symbool voor identiteit van het dorp.

2.5.3. Het Rooms-katholicisme in Zuid-Limburg in het begin van de 21ste eeuw

Het proefschrift van Knibbe[38] beschrijft de aard en plaats van religie in Zuid-Limburg tegen de achtergrond van de veranderingen in de Nederlandse samenleving en de Rooms katholieke kerk sinds de Tweede Wereldoorlog. Zij heeft zich met name gericht op een aantal dorpen in Zuid-Limburg. Haar resultaten helpen om de rol van religie voor de hedendaagse Limburgse Rooms-katholiek beter te begrijpen. Katholiek-zijn is voor veel Limburgers een onderdeel van de Limburgse identiteit. Het Rooms-katholicisme speelt in het leven van veel Limburgers een belangrijke rol, het gaat hierbij in eerste instantie niet om de inhoud van het geloof, maar meer om het 'gevoel' van verbondenheid met het domein van het vertrouwde (de familie en de lokale gemeenschap) en de continuïteit met het verleden, door vast te houden aan Rooms-katholieke rituelen en de Rooms-katholieke identiteit. Hieruit blijkt dat Rooms-katholieken ook om niet godsdienstige redenen tot hun kerk behoren en dat de Rooms-katholieke kerk een samenbindende functie in een gemeenschap verschaft.
De sacramentele rituelen vergezellen een Rooms-katholiek van geboorte tot graf. Voor Rooms-katholieken zijn deze rituelen een uitdrukking van persoonlijk geloof, een vasthouden aan de traditie en een teken van respect ten opzichte van de ouders. Ouders van jonge kinderen willen op deze manier aan hun kinderen het besef van iets 'meer' meegeven. Priesters vullen de betekenis vaak anders in en willen zoveel mogelijk de voorschriften van de Rooms-katholieke kerk volgen. Hierdoor

[33] Putter, B., *Voor een missionaire kerk, Opstellen bij gelegenheid van het 12,5 jarig bestaan van het Grootseminarie van het bisdom Haarlem-Amsterdam*, Nederland: Vogelenzang, 2010, p.148.
[34] Centraal Bureau voor de Statistiek, *Religie aan het begin van de 21ste eeuw,* Den Haag: OBT bv, 2009, p. 90.
[35] CBS, 2009, p.90.
[36] Putter, 2010, p.152.
[37] Bernts, 2007, p.30.
[38] Knibbe, 2007.

kunnen onenigheden voorkomen tussen Rooms-katholieken en hun kerk. Tegelijkertijd verdedigen Rooms-katholieken het vertrouwde eigen domein tegen inmenging van religieus gezag. De regels van de Rooms-katholieke geestelijken worden genegeerd en Rooms-katholieke leden maken hun eigen beslissingen over hun keus wat goed of slecht is in een bepaalde situatie. Er is een duidelijke afbakening zichtbaar tussen wat men beschouwt als het domein van de mens en het domein van de kerk. De meeste Rooms-katholieke leden geloven dat de morele wetten van de Rooms-katholieke kerk niet meer van deze tijd zijn en dat deze in de toekomst nog zullen veranderen.
In lokale gemeenschappen wenst men een religie die aansluit bij het 'vertrouwde', die dezelfde waarden vertegenwoordigt en licht werpt op problemen. Inmenging van vreemde autoriteiten worden geweerd omdat het de continuïteit met het verleden en de verbondenheid met de directe omgeving kan verstoren.
Ook in Zuid-Limburg zijn talloze alternatieve religies binnengekomen. Zij spelen in op de nieuwsgierigheid naar het 'paranormale' en de opkomende behoefte aan religiositeit. Zij voorzien in een behoefte waar de Rooms-katholieke kerk op dat moment niet aan kan voldoen en deze bewegingen komen tot bloei als de kerkelijke godsdienstigheid achteruit gaat. Het aantrekkelijke wordt gezien in de vrijheid die zij bieden en dat het gezag op een veilige afstand kan worden gehouden. Zij kunnen makkelijk geïntegreerd worden in het vertrouwde domein en op eigen voorwaarden worden toegelaten.

2.6. De postmoderne cultuur aan het begin 21ste eeuw

2.6.1. Kenmerken van de postmoderne cultuur

Het culturele klimaat aan het begin van de 21ste eeuw wordt in Nederland gekenmerkt door de postmoderne cultuur. Inzicht in deze cultuur is nodig om de postmoderne Rooms-katholiek in Brunssum beter te begrijpen en bij de benadering met het evangelie in te spelen op kenmerkende factoren.
Het modernisme begon ten tijde van de Verlichting. In het modernisme is de menselijke rede de bepalende factor voor het leven en de mens staat in het middelpunt. Het was een optimistische wereld waarin de kennis en macht van de mens toeneemt. De technische en wetenschappelijke vooruitgang lijkt het gelijk van de ingeslagen weg te bevestigen[39]. Het postmodernisme is een kritische beweging ten aanzien van het modernisme, het wil nieuwe vrijheid en gelijkheid. De gevestigde autoriteit wordt niet meer erkend en er is geen nationaal 'doel' dat tot eensgezindheid zou kunnen leiden. De samenleving vervlakt en fragmentariseert. Er bestaan geen levensoverkoepelende en levensbepalende systemen meer. Er bestaat alleen nog het kleine verhaal van ieder persoonlijk. Postmoderne kenmerken zoals het relativeren van traditie en het uit elkaar vallen van de gemeenschap is minder op Zuid-Limburg van toepassing, met name in de dorpen. Het postmodernisme is samen te vatten in het woord pluraliteit. Het betekent dat er vele verschillende eenheden zijn, die niet door een centrale eenheid gestuurd of gebonden worden[40]. Het postmodernisme streeft niet naar consensus, maar laat de verschillen en tegenstellingen naast elkaar staan. Een mens moet die aanvaarden als behorend bij het leven. Dit maakt echter het leven verwarrend, ongrijpbaar en vaag. De rede kan niet meer de zin en doel van het leven bepalen, maar is een hulpmiddel in denken en handelen geworden.
In een postmoderne wereld kiest ieder mens zijn eigen zin en doel. Het is mogelijk om het doel met meerdere mensen te delen, maar zij zijn niet algemeen geldig voor iedereen. Iedereen zoekt zijn eigen leven te ontwerpen. Het individu bepaalt wat waar is en waarde heeft, ook binnen de religie.

[39] Dekker, *Uitgedaagd door de tijd, christelijke zending in een postmoderne* samenleving, Zoetermeer: Boekencentrum, 2000, p.16.
[40] Dekker, 2000, p.20.

Ieder heeft zijn eigen waarheid en creëert zijn eigen ethiek. Het individualisme wordt benadrukt, waardoor de mens mag leven naar zijn gevoel en handelen volgens zijn eigen visie. Het gevoel en de eigen beleving spelen een grote rol.

2.6.2. Secularisering en verlangen naar religie

Uit onderzoek is gebleken dat de secularisering van de christelijke godsdienst in Nederland steeds verder doorzet[41]. Dit betekent dat de betekenis van religie afneemt, zowel voor het publieke terrein van het leven, als voor het individu. Secularisering betekent een aanpassing van de godsdienst aan ontwikkelingen in de samenleving, een beperking van de reikwijdte van godsdienst en een vermindering van individuele godsdienstigheid[42]. Deze drie processen omvatten de godsdienstige systemen, de samenleving en het individuele leven. Doordat de geseculariseerde cultuur in het geheel is verweven met de postmoderne cultuur, wordt ervan uitgegaan dat de geseculariseerde cultuur tegelijkertijd ook de postmoderne cultuur is[43]. In deze cultuur ontstaat tegelijkertijd een nieuw religieus verlangen en komen nieuwe vormen van religiositeit op. Religie mag uit vele bronnen opwellen, is dynamisch en een individuele zoektocht. De vraag die hieruit voortkomt is: hoe is dat met elkaar te verenigen?

Van Harskamp[44] laat zien dat de individualisering van de maatschappij een belangrijke rol speelt. Door de differentiëring van de samenleving[45] en het leven in een risicomaatschappij[46] worden de mensen gedwongen om bij het maken van keuzes te rade te gaan bij zichzelf. Het gevolg hiervan is dat mensen op zoek moeten gaan naar hun authentieke 'zelf' om de juiste keuzes te kunnen maken. Belemmeringen die ontstaan bij die zoektocht, zorgen voor spanningen. Het lukt vaak niet het ware 'zelf' te vinden en te verwerkelijken. Het besef van die belemmeringen kan tot gevolg hebben dat er religieuze verlangens ontstaan. Religiositeit geeft aan dat jij er 'zelf' mag zijn en helpt om een weg te vinden in de zoektocht naar het 'zelf'. Een tweede reden die voortkomt uit het vinden van het authentieke 'zelf' is, dat het een eenzame onderneming is. Hierdoor kan verlangen ontstaan naar iets goddelijks en bovennatuurlijks dat aan de ene kant het echte 'zelf' schenkt en dat aan de andere kant verbindt met anderen, waardoor de eenzaamheid wordt opgeheven. Andere factoren die het religieus verlangen opwekken zijn de confrontatie met de dood, verveling en het kwaad in de wereld[47].

2.6.3. De postmoderne religiositeit

Om zicht te krijgen op welke manier deze religieuze verlangens worden ingevuld, wordt nader ingegaan op de wijze waarop de postmoderne spiritualiteit tegen de werkelijkheid aankijkt.

---

[41] Zie §2.5.1.
[42] Dekker, 2009, p.119.
[43] Dekker, 2000, p.267.
[44] Harskamp, van A., *Het nieuw-religieuze verlangen*, Kampen: Kok-Kampen, 2000, p.49. Van Harskamp gaat uit van de situatie in Nederland. Deze situatie is ook van toepassing op Zuid-Limburg.
[45] Harskamp, van A., Een nieuw religieus verlangen, 2002. <http://www.bezinningscentrum.nl/teksten/anton/religieusverlangen.htm> (10 maart, 2010). Het proces van het uit elkaar gaan en zich onderscheiden van verschillende levenssferen, bijvoorbeeld politiek, werk, kerk, sport, al die sferen hebben zich verzelfstandigd ten opzicht van elkaar.
[46] De steeds complexer wordende samenleving lijkt volgens Zygmunt Bauman vooral samen te zweren tegen onze toekomstverwachtingen. Deze toekomstverwachtingen zijn onzeker geworden denkend aan opleiding, arbeid en partner waardoor men voorzichtiger wordt om zich te binden. Ibid. punt 3.
[47] Harskamp, 2000, p.84ev.

De postmoderne religiositeit is ontstaan als een tegenbeweging[48]. Het is een reactie op een hoog geïndustrialiseerde moderne samenleving. Het richt zich met name op twee moderne grondpeilers namelijk het dualisme[49] en reductionisme[50]. Het dualisme of 'scheidingsdenken' heeft verschillende vormen aangenomen, bijvoorbeeld scheiding tussen Schepper en schepping, lichaam en geest en tussen geest en materie. Dit dualisme werd versterkt door het reductionisme; de mens, de aarde en dingen functioneren volgens vaste wetmatigheden, iedere verrassing is uitgesloten. De nieuwe religiositeit stelt hier een holistisch alternatief tegenover. Lichaam en geest, God en mens worden gezien als een onscheidbare werkelijkheid. Er is geen dode materie, het is alles onderdeel van één levend, organisch geheel[51]. Vandaar dat de natuur wordt gezien vol van geestelijke krachten en energieën. De alternatieve geneeswijzen[52] die hieruit voortkomen, worden gekenmerkt door deze holistische benadering. God wordt bij de nieuwe religiositeit niet meer gezien als Schepper maar als een oerbron, waaruit alles is voortgekomen. Over deze god wordt uitsluitend gesproken in onpersoonlijke en niet-relationele termen omdat anders een proces van spirituele ontwikkeling, in de richting van vereniging met het goddelijke, wordt geblokkeerd. Via innerlijke ontwikkeling en zuivering wordt geprobeerd het 'Zelf' en 'God' te kennen. In vergelijking met de christelijke religie wordt hier een alternatieve theologie/kosmologie gepresenteerd met een pantheïstische inslag[53]. Het levensbeschouwelijk raamwerk van de postmoderne religiositeit staat tegenover belangrijke grondideeën van het christelijk geloof. Vijf belangrijke verschilpunten met het christelijk geloof zijn[54]:

1. Kern van het holisme is dat alles in de wereld en de kosmos samenhangt. Ook mens en God. God is niet meer dan de natuur en het lot neemt Zijn plaats in. Tegenover dit pantheïstische model staat het Bijbelse getuigenis van God als Schepper en als Persoon. De claim dat God de God van allen is, is in strijd met het postmodernisme.
2. Bij de nieuwe religiositeit is de mens onderweg naar het goddelijk licht. De weg van zelfverwerkelijking is erop gericht het 'goddelijke' in zichzelf te laten doorstralen. De verlossing is een kwestie van zelfverheffing en zelfverlossing. Verlossing is vervangen door bemoediging en kracht om de negatieve gevolgen van menselijke tekorten te overwinnen. Christus kan nog gezien worden als profeet of leraar, maar niet meer als Verlosser. Het oordeel is een onmogelijke gedachte geworden.
3. De zondeval wordt niet gekend bij de postmoderne religiositeit. Lijden en kwaad zijn volgens hen de schaduwkant van de 'Bron van alle goed'. Het vormt een leerschool waar je op de verlossingsweg doorheen moet. De mens bepaalt zelf zijn eigen heil of onheil.
4. Vooronderstellingen van het kwaad als 'groeimiddel' is een evolutionistische kijk op het leven, leven dat niet ophoudt bij de dood. Reïncarnatie biedt de mogelijkheid het vorige leven te verwerken in een volgend leven. Het cyclische denken staat tegenover de Bijbelse lineaire beleving van tijd.
5. In de christelijke traditie is er geen sprake van opgaan in het goddelijke. Het schepsel wordt nooit God, maar de mens ontvangt de inwoning van de Heilige Geest. De nieuwe religiositeit gaat uit van het 'goddelijke in ons'. De Heilige Geest wordt gezien als een kracht die de wereld doortrekt middels straling of energie vanuit de natuur.

[48] Dekker, 2000, p.53ev.
[49] Dualisme: leer die twee principes (krachten, factoren) aanneemt, die tegenover elkaar staan en elkaar uitsluiten.
[50] Reductionisme: herleiden tot, terugbrengen naar één soort oorzaken; versimpelend.
[51] Steinmeister, A., *Last Age, oder – die angst vor morgen,* Wuppertal: Ebner Ulm, 1991.
[52] Voorbeelden zijn meditatie, biofeedback, acupunctuur, magnetiseren, rebalancing, positief denken, homeopathie, zelfhypnose, tarot, reiki.
[53] Pantheïsme: leer dat God en de wereld (natuur) één en dezelfde zijn.
[54] Dekker, 2000, p.64ev.

2.6.4. Belangrijke factoren in de geseculariseerde katholieke context

De secularisering van de samenleving zet steeds verder door en is van invloed op het denken en handelen van de Rooms-katholiek in Brunssum. De volgende acht aspecten zijn in een postmoderne cultuur van belang bij het verkondigen van het evangelie:

1. Door zelfgerichtheid wordt de mens geheel verantwoordelijk voor de zingeving van zijn leven en de keuzes die bepalend zijn op de vele terreinen van het leven. Hierdoor wordt een enorme last op de mens gelegd, waardoor het 'zelf' onder druk staat. Het zoeken heeft iets vermoeiends en kan tot diepe teleurstelling leiden, omdat de mens beseft de macht niet in eigen hand te hebben. Persoonlijke steun en bemoediging worden als weldadig ervaren.
2. Er bestaat een grote behoefte aan authenticiteit en met schijnheiligheid wordt genadeloos afgerekend. Het gaat om echtheid, waarbij getoond moet worden dat we menen wat we zeggen en doen wat we zeggen.
3. Er is grote behoefte aan tolerantie en acceptatie door de pluriformiteit[55] van de samenleving. Mensen hechten aan een eigen stijl en imago om hun identiteit uit te drukken. Het individuele karakter van het persoonlijk imago maakt mensen kwetsbaar en extra gevoelig voor afwijzing. Daarom bestaat er behoefte aan acceptatie en grote nadruk op tolerantie. Door deze nadruk op tolerantie, kan het aankomen met dé waarheid een sterke weerstand oproepen.
4. Geloven is een individuele zaak geworden. Het besef van zonde en schuld als verstoring van het contact met God is nagenoeg afwezig. Oordeel van God is een onmogelijke notie. De Bijbel is maximaal een bron voor het leven, maar niet meer de enige bron. Hierdoor gaan de scherpe contouren van de traditionele religieuze voorstellingen verloren. Men is bereid om waarheid in alle religies te zien, waarbij waarheden steeds veranderlijk zijn. Elementen uit verschillende tradities worden met elkaar gecombineerd. Het beeld van het goddelijke vervaagt tot een 'iets' of 'een hogere kracht' waarbij men neigt naar een religieus optimisme: God staat aan mijn kant en is liefdevol, licht en vrede. Hierachter zit soms een grote onrust of angst en daarom komen sommigen terecht in een jacht naar religieus geluk. Genade wordt niet zozeer gevonden via de weg van zonde, als wel in de weg van het zelf niet kunnen redden.
5. Het vertrouwen in de mensen is afgenomen en er bestaat angst om zich te binden. Tegelijkertijd hebben mensen meer behoefte aan warmte en aandacht.
6. Met het verdwijnen van God is ook de toekomstige hoop verdwenen. Dat berooft het leven van zin en doel. De hoop en verantwoordelijkheid zijn geminimaliseerd en de concentratie ligt op het huidige leven dat geleefd en genoten wordt. Voor velen is de waarde van het mensenleven echter te groot voor het heden, waardoor een aantal mensen bijvoorbeeld de reïncarnatie gedachte gaan omarmen.
7. Er bestaat een grote openheid voor het transcendente: bovennatuurlijke verschijnselen staan volop in de belangstelling en men kiest zelf uit een breed spectrum van religieuze en semireligieuze verschijnselen. Hierbij draait het ten eerste om zelfspiritualiteit: helpt het mij mijn 'zelf' te ontdekken, ten tweede moet de religiositeit pragmatisch en doelgericht zijn: het 'zelf' moet verbonden worden met de omgeving. Ten derde is het een niet eindigende zoektocht: ze verlangen naar geloof maar slagen er niet in dat soort woorden in te vullen. Deze mensen verlangen naar heil en heelheid van zichzelf en zoeken naar een eenheid van lichaam en geest.
8. De gevoelsmatige beleving speelt een grote rol. Verstandelijke argumenten zijn bij het nemen van beslissingen vaak minder belangrijk dan emotionele factoren. Daarnaast streeft en hoopt de religieuze mens naar een onmiddellijke beleving van het hogere.

De waardering van bovenstaande is tegenstrijdig. Aan de ene kant is het een uitdaging om het streven naar authenticiteit en het zoekgedrag te waarderen als aanknopingspunten voor de verkondiging van het heil. Aan de andere kant bestaat er een weerstand tegen het evangelie waarbij

[55] Veelvormigheid, gebrek aan eenheid.

er geen sprake mag zijn van dé waarheid over de zondige toestand van de mens en de verlossing die Jezus Christus wil bieden.

2.7. Conclusie

Brunssum, inclusief de wijk Treebeek, is een stad met 30.000 inwoners waarvan driekwart Rooms-katholiek is. Door de komst van de steenkolenmijnen kwamen veel arbeiders uit heel Nederland, die hun eigen protestantse achtergrond meenamen. Het gevolg was een grote diversiteit van kerkgenootschappen. De Rooms-katholieke kerk heeft een bewogen periode achter de rug, waarin het veranderde van een gezagvolle volkskerk naar een kerk die naar de rand van de samenleving werd gedrongen. De secularisering en de religieuze individualisering hebben hun sporen diep nagelaten. De Limburger wordt gekenmerkt door blijmoedigheid, gevoelens van onzekerheid en minderwaardigheid en hecht grote waarde aan uiterlijk vertoon. De Limburger blijft verbonden bij de Rooms-katholieke kerk vanuit het vasthouden aan de traditie en verbondenheid met het vertrouwde, inhoudelijke aspecten van het geloof spelen hierbij nauwelijks een rol.
Rooms-katholieken in Brunssum zijn beïnvloed door de postmoderne cultuur. De postmoderne cultuur kenmerkt zich door vrijheid, gelijkheid, pluraliteit, authenticiteit en individualiteit. Er wordt geen nadruk gelegd op de rede maar op het gevoel. Ondanks dat de betekenis van religie afneemt ontstaat tegelijkertijd een verlangen naar religie. Kenmerkend voor de postmoderne religiositeit is de holistische benadering van religie. In een postmoderne cultuur is het verkondigen van het evangelie enerzijds een uitdaging en anderzijds zal het veel weerstand oproepen. De postmoderne cultuur kent verschillende aanknopingspunten voor het verkondigen van het evangelie, in woord en daad. Te denken valt aan de grote druk op het individu, het religieuze zoekgedrag, de zin van het leven en het verlangen naar heelheid.

Hoofdstuk 3. De Rooms-katholieke leer met betrekking tot het heil

3.1. Inleiding

In hoofdstuk drie wordt allereerst beschreven de officiële Rooms-katholieke leer met betrekking tot het eeuwig heil. Vervolgens wordt ingegaan op de overeenkomsten en verschillen die bestaan tussen deze Rooms-katholieke geloofsleer en mijn eigen visie hierop. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

3.2. De Rooms-katholieke leer met betrekking tot het heil

De Rooms-katholieke kerk houdt vast aan de apostolische geloofsbelijdenis die zijn oorsprong kent in de tweede eeuw na Christus. Hierin verkondigt de Rooms-katholieke kerk:

> Ik geloof in God, de almachtige Vader, schepper van hemel en aarde. En in Jezus Christus, zijn enige Zoon, onze Heer, die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria, die geleden heeft onder Pontius Pilatus, gekruisigd is, gestorven en begraven; die neergedaald is ter helle, de derde dag verrezen uit de doden; die opgevaren is ten hemel, en zit aan de rechterhand van God, zijn almachtige Vader; vandaar zal Hij komen oordelen de levenden en de doden. Ik geloof in de Heilige Geest, de heilige katholieke Kerk, de gemeenschap van de heiligen, de vergiffenis van de zonden, de verrijzenis van het lichaam, en het eeuwig leven. Amen[56].

De kern van het christelijk geloof ziet de Rooms-Katholieke Kerk in het dogma[57] van het sterven en de opstanding van Christus. Christus wordt gezien als de enige Redder van allen, de enige die God kan openbaren en naar God kan voeren (1Tim. 2:5-7[58])[59]. Met Zijn verrijzenis voltooide Hij de verlossing van de mens, opdat de mens heilig zou leven en het eeuwige heil bij God zal verwerven[60].
De Rooms-katholieke geloofsleer gaat ervan uit dat de zondigheid van de mensen is begonnen bij Adam en Eva[61]. Door de zondeval draagt ieder mens de erfzonde[62] in zich, met als gevolg dat de mens voortdurend naar het kwaad trekt en verlossing nodig heeft[63] . Op het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) werd de erfzonde gezien als het misbruik maken van de vrijheid van de mens, door zich tegen God te richten en te proberen zijn einddoel buiten God te bereiken[64].
De rechtvaardigingsleer van de Rooms-katholieke kerk werd door het Concilie van Trente (1545-1563) vastgesteld. Deze was een reactie op de standpunten van Luther en handelde over de rechtvaardiging van de mens tegenover God[65]. Rechtvaardiging wordt op het Concilie niet alleen gezien als vergeving van zonden, maar ook als een proces van heiliging en vernieuwing. De

---

[56] Vloet, van der J., *Katholieken wat ze geloven*, Antwerpen: Halewijn, 2006.
[57] Kerkelijke leeruitspraak.
[58] De volledige naam van de afkortingen van de Bijbelboeken bevindt zich in bijlage 1.
[59] Paus Johannes Paulus II, Encycliek Redemptoris Missio,"Niemand komt tot de Vader tenzij door mij" (Joh. 14:6), 1991. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=4&id=3793> (10 april, 2010)
[60] Wortelboer, H. *De Rooms-Katholieke Kerk, het complete handboek*, Kampen: Kok-Kampen, 2005, p.341.
[61] Secretariaat Rooms-Katholiek kerkgenootschap, *Katechismus van de katholieke kerk,* Baarn: Gooi&Sticht, 1995, p. 99.
[62] De erfzonde is op zichzelf geen zonde maar gaat eraan vooraf, ze wordt meegegeven bij de geboorte. Vloet, 2006, p.16.
[63] Paus Johannes Paulus II, Encycliek Centesimus Annus, 1991, <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=3&id=4382> (10 april, 2010).
[64] 2e Vaticaans concilie, Constitutie, Gaudium et Spes, Over de Kerk in de wereld van deze tijd, 1965. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=575&id=3051> (13 april, 2010).
[65] McGrath, A., *Christelijke theologie, een introductie*, Kampen: Kok-Kampen, 1997, p.397-400.

rechtvaardiging door het geloof alleen, waar Luther voor stond, werd heftig aangevallen. Trente gaf toe dat het christelijk leven door geloof begon, maar zonder te leven wat het geloof hem voorhoudt, komt de mens niet tot rechtvaardiging, ondanks geloof. Op het Tweede Vaticaans Concilie werd dit standpunt versoepeld met als gevolg een oecumenische dialoog tussen de Lutherse en Rooms-katholieke kerk. Deze dialoog heeft geleid tot een gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer[66]. Het gevolg is dat de onderlinge leerveroordelingen van de 16e eeuw nu niet meer van toepassing op hen zijn. Gemeenschappelijk belijden zij deze leer van de rechtvaardiging:

> "Alleen uit genade in het geloof in de heilsdaad van Christus, niet op grond van enige verdienste van onze kant worden wij door God aangenomen en ontvangen wij de Heilige Geest, die onze harten vernieuwt en ons in staat stelt en oproept tot goede werken"[67].

De Rooms-katholieke kerk belijdt dat ze voor de rechtvaardiging volledig op de reddende genade van God zijn aangewezen. Als de Rooms-katholieke kerk zegt dat de mens bij de voorbereiding op de rechtvaardiging meewerkt, dan ziet zij dit als een werk van de genade en geen verrichting van de mens uit eigen kracht[68]. Volgens de Rooms-katholieke kerk kan zonder geloof geen rechtvaardiging plaatsvinden. De mens wordt als hoorder van het Woord en gelovige door de doop gerechtvaardigd. Het sacrament[69] van het doopsel speelt in de Rooms-katholieke kerk een grote rol. Het wordt gezien als het fundament van heel het christelijk leven[70]. Door het doopsel geschiedt vergeving van alle persoonlijke zonden en van de erfschuld. De mens wordt door de doop wedergeboren (Joh. 3:5; Tit. 3:5). Tegelijkertijd wordt de dopeling voorgoed aangenomen als kind van God en ingelijfd in de kerk[71]. Door de genade van Jezus Christus, die in de doop wordt verleend, wordt alles wat werkelijk zonde is, uit de weg geruimd. Vanaf dan staat het eeuwige heil open en kunnen ook de andere sacramenten ontvangen worden.
De Rooms-katholieke kerk laat bij de sacramenten zien dat zij een bemiddelende functie heeft; alle vormen van genade vloeien de kerkleden toe via de geestelijke. Deze moet zijn taak in dienstbaarheid uitoefenen.
Als God een mens rechtvaardigt dan is deze mens rechtvaardig, er wordt uitgegaan van een ontologische rechtvaardiging[72]. Hierbij blijft de zonde in het leven van een christen een reële macht[73]. De zonden die een mens na het doopsel doet, ziet de Rooms-katholieke kerk niet als zonde in eigenlijke zin. Het is volgens hen een tegen God gerichte neiging die niet de straf van de eeuwige dood verdient en de gerechtvaardigde niet van God scheidt[74]. Maar als de Rooms-katholiek zich opzettelijk van God verwijdert dan moet het sacrament van de verzoening, oftewel de biecht, ontvangen worden. In dit sacrament ontvangt de gelovige vergeving van God van elke zonde waarover hij berouw heeft[75].
Het Tweede Vaticaans Concilie benadrukt met betrekking tot de zekerheid van het heil, dat men niet aan de verdienste van Christus mag twijfelen. Door genade in Christus mag men daarom zeker zijn

---

[66] Curie - Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen, Gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer door de Rooms Katholieke Kerk en Lutherse wereld federatie, 1999. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=697> (13 april, 2010).
[67] Curie, 1999, <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=698> (13 april, 2010).
[68] Curie, 1999, < http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=700> (13 april, 2010).
[69] Een sacrament is 'een door Christus zelf ingesteld uitwendig teken, waardoor genade wordt aangeduid en gegeven'. In totaal zijn er zeven sacramenten: het doopsel, het vormsel, de eucharistie, het huwelijk, het sacrament van de verzoening, de ziekenzalving, het sacrament van de wijding.
[70] Secretariaat Rooms-Katholiek kerkgenootschaps, 1995, p.276.
[71] Danneels, G., *Geloofsboek, de bisschoppen van België*, Tielt: Lannoo, 1994.
[72] Het zijn (wezen) van de mens is dan rechtvaardig.
[73] Korte, *Rome en Reformatie, Overeenkomsten en verschillen na vijfhonderd jaar Hervorming*, Heerenveen: Medema, 2010. p.67.
[74] Curie, 1991, <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=703> (15 april, 2010).
[75] Secretariaat Rooms-Katholiek kerkgenootschap, 1995, p. 320.

van het heil. Maar ieder kan zich zorgen maken over zijn heil, wanneer hij let op zijn eigen zwakheid en gebreken. Bij de erkenning van zijn eigen falen, mag de gelovige echter zeker zijn dat God zijn heil op het oog heeft[76]. De Rooms-katholieke kerk benadrukt de verantwoordelijkheid van de mens voor zijn handelen, zonder te ontkennen dat de rechtvaardiging een onverdiend genadegeschenk blijft[77]. De goede werken dragen bij tot groei in de genade, zodat de van God ontvangen gerechtigheid bewaard en de gemeenschap met Christus verdiept wordt. Het vasthouden aan het 'verdienstelijk' karakter van de goede werken, duidt volgens hen, op een beloofd loon in de hemel.
Volgens de Rooms-katholieke leer kan Maria nooit de plaats van Jezus als Verlosser van zonde vervangen. Zij wordt gezien als degene die mensen aan haar hand tot Jezus leidt en daarom met recht en reden vereerd wordt[78]. Er is sprake van verering en niet van aanbidding aangezien alleen God aanbidding toekomt. Maria wordt gezien als 'Moeder van God'[79], die door haar vrije daad van geloof en gehoorzaamheid heeft meegewerkt aan het heil van de mensen. Zij heeft 'ja' uitgesproken toen de engel Gabriël tot haar kwam[80]. Haar beschikbaarheid en overgave zijn een voorbeeld voor alle gelovigen. Door de navolging van Maria wordt de navolging van Christus gestalte gegeven[81]. Vele Rooms-katholieke kerkleden zien haar als 'toegankelijker' waardoor zij vaak als 'voorspreekster' wordt aangeroepen. Maria is de belangrijkste gestorven heilige waar vele Rooms-katholieken tot bidden. Binnen de Rooms-katholieke traditie[82] bestaat een gemeenschap met de overledenen. De kerkelijke traditie spreekt van een gemeenschap van de Kerk op aarde en in de hemel. De heiligen in de hemel, waaronder Maria, zijn niet alleen voorbeelden van christelijk geloof, maar gelden ook als voorbidders en voorsprekers bij God (2 Makkabeeën 12:38-45; 15:11-16). Hierbij verwijst iedere heilige steeds naar Christus (Joh. 2:5). Omgekeerd kunnen Rooms-katholieke gelovigen ook bidden voor de zielenrust van hun overleden dierbaren. De Rooms-katholieke kerk ziet het als een concrete invulling van de belijdenis 'Ik geloof in de gemeenschap van de heiligen'. De kerk vormt een gemeenschap van levenden en doden en tussen hen bestaat een band van lofprijzing en gebed[83].

3.3. Eigen visie op de Rooms-katholieke leer met betrekking tot het heil

De Rooms-katholieke geloofsleer kent vele uitgangspunten die onderschreven kunnen worden; de gezamenlijke apostolische geloofsbelijdenis[84] en het centraal stellen van kruis en opstanding. De verschillende redevoeringen die in Handelingen voorkomen laten zien dat de kruisdood en opstanding van Christus de kern van de verkondiging vormt(Hand. 2:22-23; 3:13-15; 4:10; 5:30; 8:32-35; 10:39-40; 13:29-30; 17:3; 17:18; 26:22-2)[85]. Paulus sluit zich in zijn brieven hierbij aan[86] (Gal. 1:4;

[76] Curie, 1991, <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=705> (15 spril, 2010).
[77] Curie, 1991, < http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=706> (15 april, 2010).
[78] Danneels, 1994, p. 42.
[79] De plaats die aan Maria wordt toegekend komt voort uit de verschillende dogma's die Maria betreffen: Maria moeder Gods (431), Maria onbevlekt ontvangen (1854), Maria's maagdelijkheid (649) en Maria's Tenhemelopneming (1951). Bij Maria als Moeder van God is sprake van een syllogisme: Maria is de moeder van Jezus – Jezus is God – dus is Maria de moeder van God.
[80] Secretariaat Rooms-Katholiek kerkgenootschap, 1995 p. 118.
[81] Korte, 2010, p.56.
[82] Dergelijke leringen zijn vroeg in de kerkelijke traditie opgekomen. De kerk verkondigt deze leringen, en de kerk kan volgens hen niet dwalen, omdat zij naar Christus' belofte wordt geleid door de Heilige Geest. De protestant wil zijn leringen bewijzen vanuit de Schrift, terwijl de Rooms-katholiek deze niet nodig heeft omdat hij weet dat de lering bekleed is met het gezag van de kerk. Korte, 2010, p. 47.
[83] Korte, 2010, p.24.
[84] Tot het moeilijkste artikel behoort 'nedergedaald ter helle'. Deze uitdrukking staat niet in de Bijbel en is later aan de geloofsbelijdenis toegevoegd. Op de Westminster Confession (1646) werd gezegd dat de Heer Jezus, tussen zijn sterven en opstanding, in het rijk van de dood is geweest. Dit is een uitgeklede verklaring maar volkomen Bijbels (Hand. 2:31).
[85] Bette, J.C., *Studiebijbel, De handelingen der Apostelen*, Soest: In de Ruimte, 1990, p.3.

Gal. 2:20; 1Kor. 15:3-4; 1Kor. 1:17-18; 1Kor. 2:2; Fil. 2:8). Zonder de historische, lichamelijke opstanding van Christus bestaat er geen christelijke boodschap. Dit is het hart van het christelijk geloof.
Het probleem van de erfzonde kan met de Rooms-katholieke leer bevestigd worden. Paulus zegt dat iedereen in diens veroordeling één is met Adam en onderworpen aan zonde en dood (Rom. 5:12; 6:23a; 1Kor. 15:22). De leer van de erfzonde is een tragedie: de mens is zondig tot in het diepst van zijn wezen (Rom. 3:10-13;3:23) met als gevolg dat God moet oordelen. Om aan het oordeel van God te ontkomen, kan aangesloten worden bij de gemeenschappelijke verklaring tussen de Rooms-katholieke kerk en de Lutherse kerken: "Alleen uit genade in het geloof in de heilsdaad van Christus". Ondanks deze gemeenschappelijke basis, zijn negen verschillende gezichtspunten te noemen, die betrekking hebben op de leer van het heil:

1. Volgens de Rooms-katholieke kerk werkt de mens mee, hoewel alleen door genade, aan de voorbereiding op de rechtvaardiging. Deze uitleg gaat voorbij aan het feit dat de mens niet in staat is bij te dragen aan zijn eigen verlossing. De mens is zondig tot in het diepst van zijn wezen en kan hierdoor niet meewerken aan zijn eeuwig heil. De mens is voor zijn verlossing geheel afhankelijk van Gods genade, 'zoals ook David de mens gelukkig noemt wie God gerechtigheid toerekent, zonder werken' (Rom. 4:6; Efe. 2:8-9)[87].
2. Door het doopsel ontvangt de dopeling in de Rooms-katholieke kerk de vergeving van erfzonde en wordt op dat moment een kind van God. Hier tegenover staat dat een mens alleen door geloof in Jezus Christus gerechtvaardigd wordt (Rom. 3:22,28; 4:5; 5:1; Gal. 2:16). De apostel Paulus ziet de doop als een beeld van onze persoonlijke geestelijke dood en opstanding met Christus (Rom. 6:3-6; Kol. 2:11-12). Door de doop worden wij symbolisch met Christus begraven en opgewekt. De daad van de doop zèlf heeft geen vergeving van zonden tot gevolg en eeuwig heil kan alleen door geloof verkregen worden. De doop laat uiterlijk zien wat zich in het innerlijk van de dopeling heeft afgespeeld, namelijk de bekering (Mar.16:16; Hand. 2:38)[88]. Bij de bekering wordt een duidelijk verband zichtbaar met vergeving van zonden en eeuwig heil (Hand. 26:18; 1Joh. 1:9; 2Pet. 3:9). Ten aanzien van de Bijbelteksten Joh. 3:5 en Tit. 3:5 kan gedacht worden aan het water als een symbool voor reiniging, deze vindt plaats door het Woord van God (Joh. 15:3; Efe. 5:26; 1 Petr. 1:23). De wedergeboorte wordt niet bewerkt door water, maar door datgene waarnaar het water verwijst: het Woord van God en het werk van de Heilige Geest (Tit 3:5)[89]. Vanuit de Rooms-katholieke visie op de doop wordt duidelijk waarom er in de katholieke kerk niet tot bekering wordt opgeroepen.
3. De bemiddelende rol die de geestelijken vervullen met betrekking tot het ontvangen van genade voor leken, is met verschillende voorbeelden uit de Bijbel te weerleggen. De eerste christenen 'braken brood' aan huis zonder bemiddelende geestelijke (Hand. 2:46). De weduwenverzorger Filippus doopte de Samaritaanse bekeerlingen en de Ehtiopische kamerling (Hand. 8:12,38). Niet de apostel Petrus, maar anonieme gelovigen doopten Cornelius en de zijnen (Hand. 10:48)[90]. Een bemiddelende geestelijkheid is tussen God en de gelovige voor het ontvangen van genade, niet nodig.
4. Door de doop wordt, volgens de Rooms-katholieke kerk, alles wat werkelijk zonde is vereffent. De gedoopte is rechtvaardig. Zonde wordt gezien als een neiging tot zonde. Het probleem hierbij is dat de zondige natuur nog in een christen woont (1Joh. 1:8; Rom. 7:17,20), ondanks dat hij verlost en gerechtvaardigd is. De macht van de zonde is op grond van de verdienste van Christus gebroken, met als gevolg dat een christen niet langer door de

---

[86] Heusden, van A., *Dit geloven wij, Het goede nieuws van Jezus Christus voor de wereld*, Vaassen: Medama, 2000, p.105.
[87] Heusden, 2002, p. 91.
[88] Medema, H.P., *Eén doop, De weg van discipelschap*, Vaassen: Medema, 2000, p.21.
[89] Korte, 2010, p.61.
[90] Korte, 2010, p.93.

zonde wordt beheerst (Rom. 5:8). Helaas kan de christen nog wel zondigen want 'als wij zeggen dat wij geen zonde hebben, dan misleiden wij onszelf' (1Joh. 1:8)[91]. De zonde raakt aan onze verhouding met God en door het vragen van vergeving zal de relatie hersteld worden.

5. Indien er sprake is van opzettelijke verwijdering van God, is het in de Rooms-katholieke kerk nodig het sacrament van de verzoening te ontvangen, zodat de verzoening met God wordt hersteld. De bemiddelende functie die de geestelijke hier inneemt is eveneens niet nodig. Als zonden aan God beleden worden, dan is God getrouw en rechtvaardig om zonden te vergeven en te reinigen van alle ongerechtigheid (1Joh.1:9). Als niet alleen tegen God wordt gezondigd, maar ook tegenover een medemens, dan moet eveneens aan de medemens vergeving worden gevraagd (Jak. 5:16).
6. Over de heilszekerheid geven Rooms-katholieken blijk van zorgen over het eigen heil ,als ze naar hun zwakheid kijken,ondanks hun vertrouwen op Christus. Het laatste moet benadrukt worden; alleen door op Christus te zien en Hem te vertrouwen, is geloofszekerheid mogelijk. De apostel Johannes zegt in zijn eerste brief "opdat u weet dat u eeuwig leven hebt, u die in de naam van de Zoon van God gelooft" (1Joh. 5:13). Iedere gelovige mag hiervan vast verzekerd zijn, door God te vertrouwen op Zijn Woord.
7. Door de goede werken bewaren de Rooms-katholieken hun gerechtigheid. Het is echter niet nodig om deze gerechtigheid te bewaren door eigen daden. Het werk van God kan niet ongedaan gemaakt worden. Het is mogelijk om in het heden de zekerheid van het eeuwige heil te bezitten. De rechtvaardiging uit geloof moet zich waarmaken in goede werken (Jak. 2:14-18). De goede werken zijn vruchten van de bekering, die uit dankbaarheid voor de verlossing worden gedaan.
8. De benaming van Maria als 'Moeder van God' komt in de Bijbel niet voor. Maria neemt een bijzondere plaats in, omdat zij uitverkoren was de moeder van de Heer Jezus te worden. Daarom mogen wij Maria gelukkig prijzen (Luk. 1:48). Tevens mag haar leven een voorbeeld zijn voor iedere gelovige (Luk. 1:38). Maar net als ieder ander was zij ook voor haar eeuwige verlossing afhankelijk van het verzoeningswerk van haar Zoon op het kruis van Golgotha. Zij bevestigde dit zelf door 'God, mijn Heiland' te noemen (Luk. 1:47). De vrouw die zegt 'Gelukkig de schoot die U heeft gedragen' (Luk. 11:27) wordt terecht gewezen met de woorden: 'Jawel, maar veeleer gelukkig zij die het woord van God horen en bewaren'(Luk. 11:28). Hierdoor wordt de aandacht van Maria afgewend en gericht op het woord van God. In het Nieuwe Testament neemt Maria een bescheiden plaats in, waarbij van verering of een bemiddelende functie van Maria geen sprake is (Mat. 1-2; Mat. 12:46-50; Mar. 3:31-35; Luk. 1-2; Luk. 8:19-21; Joh. 2:1-12; Joh 19:25-27; Hand. 1:14).
9. Dat Maria of andere heiligen voorbidders bij God zijn, is niet in de Bijbel terug te vinden. Het idee is in strijd met de exclusieve rol van Christus als onze middelaar en pleitbezorger (Rom. 8:34; Hebr. 7:25; 1 Joh. 2:1)[92]. De gelovige heeft geen voorbede van heilige nodig, maar mag rechtstreeks tot de Vader en tot Christus gaan. Ook de onderlinge wisselwerking tussen gelovigen in het paradijs en de gelovigen op aarde, die bidden voor het zielenheil van overledenen, komt niet in de Bijbel. Het is de mensen beschikt éénmaal te sterven en daarna het oordeel (Hebr. 9:27). Bidden voor het zielenheil van overledenen past daar niet in.

Het verlossingsplan van God door Jezus Christus staat centraal bij de rechtvaardigingsleer. Dit staat ook centraal bij het verkondigen van het evangelie: Jezus Christus, die mens geworden is, gekruisigd werd voor onze zonden, opgestaan is uit de dood, die nu Heer is in de hemel en spoedig zal terugkomen. Alleen door geloof kan deelname aan het eeuwige heil ontvangen worden. Tegelijkertijd wordt Jezus Christus dan Heer over het leven. Het laatste aspect krijgt bij de

[91] Ouweneel, W.J., *Geloofszekerheid*, Vaassen: Medema, 1996, p.76, 79.
[92] Korte, 2010, p.34.

evangelieverkondiging vaak te weinig aandacht[93]. Het doel is dat mensen discipelen (Mat. 28:19) van God worden, navolgers van Christus. Gods werk van oprechte bekering wordt zichtbaar in een veranderd hart en leven. Dit aspect van discipelschap is een onderdeel bij het verkondigen van het evangelie en mag niet genegeerd worden. Discipelschap toont aan dat de mens niet meer in het middelpunt staat. De ware discipel wil leven tot eer en verheerlijking van zijn Verlosser Jezus Christus en tot gehoorzaamheid aan zijn God en Vader.

3.4. Conclusie

Er bestaat een gemeenschappelijke basis over essentiële punten tussen de Rooms-katholieke geloofsleer met betrekking tot het heil en mijn eigen visie hierop. Zoals de geloofsbelijdenis, het zicht op de zondeval en het centraal stellen van het verlossingswerk van Jezus Christus op Golgotha. Het belangrijkste verschilpunt betreft het sacrament van de doop. De Rooms-katholieke kerk stelt dat de dopeling door het doopsel een kind van God wordt. Mijn mening is dat alleen iemand door een bewuste keuze voor God, een christen en kind van God wordt. Dit verklaart waarom in de Rooms-katholieke kerk niet opgeroepen wordt tot bekering.

[93] Schutz, S., The Truncated Gospel in Modern Evangelicalism: A Critique and Beginning Reconstruction, *Evangelical Review of Theology*, volume 33, October 2009, p. 306-315.

Hoofdstuk 4. Het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum

4.1. Inleiding

Centraal staan in hoofdstuk vier de resultaten van het onderzoek dat gehouden werd onder Rooms-katholieke inwoners van Brunssum van 17 jaar en ouder in maart 2010. Bij het opstellen van de enquête en bij onderstaande verwerking is gebruik gemaakt van de inzichten van het onderzoek 'God in Nederland 1996-2006'[94]. Verschillende vragen komen uit het onderzoek van 'God in Nederland' waardoor antwoorden met elkaar vergeleken kunnen worden.
In dit hoofdstuk wordt allereerst ingegaan op de betekenis en de inhoud van het geloof van de Rooms-katholieke burger wonend in Brunssum. De volgende paragraaf staat in het teken van de mate waarin de postmoderne spiritualiteit een rol speelt onder de Rooms-katholieke inwoners van Brunssum. De zienswijze van hen ten aanzien van orthodoxe geloofsstandpunten, die een belangrijke rol spelen in het evangelie, komen in het derde gedeelte aan bod. In paragraaf vier wordt bekeken op welke manier de traditie van invloed is op Rooms katholieke gedragingen. Paragraaf vijf laat zien of de Rooms-katholiek in Brunssum behoefte heeft aan geloofsverdieping.

4.2. Betekenis en inhoud van het geloof

4.2.1. Het aantal mensen dat zich gelovig noemt

Onderstaande tabel laat zien in hoeverre de Nederlanders in het algemeen, naast specifiek de Rooms-katholieken in Brunssum, zich zien als gelovig mens.

Tabel 1. Beschouwt zichzelf als gelovig mens[95]

	Nederlanders	RK-Brunssum
Ja, beslist wel	31	23
Eigenlijk wel/enigszins	31	47
Eigenlijk niet	19	24
Nee, beslist niet	19	6
Totaal	100	100

Als de antwoorden 'beslist wel' en 'eigenlijk wel' worden samengevoegd, dan blijkt dat 70% van de Rooms-katholieken zich ziet als gelovig mens. Dat is 10% meer dan de Nederlanders in het algemeen. Opvallend is dat bij de Rooms-katholieken het antwoord 'eigenlijk wel' 50% groter is en het antwoord 'beslist wel' een derde kleiner is dan bij de Nederlanders. De mate waarin Brunssumse Rooms-katholieken zich ten opzichte van de Nederlander in het algemeen als gelovig beschouwen is kleiner, terwijl meer mensen zich als enigszins gelovig zien. Slechts 6% van de respondenten van Brunssum beschouwt zichzelf beslist niet als een gelovige, voor de Nederlanders is dit percentage vier keer zoveel (19%). Als de gegevens van de Rooms-katholieken in Brunssum vergeleken worden met de Rooms-katholieken in Nederland[96] dan valt op dat de 70% van de Rooms-katholieken in Brunssum die zich ziet als gelovig, ver achterblijft bij de Nederlandse Rooms-katholieken waarvan 92% dat aangeeft. Het omgekeerde is het geval bij de categorie eigenlijk niet/beslist niet; Rooms-katholieke Nederlanders scoren hier 8% terwijl de Brunssumse Rooms-katholieken op 30% uitkomen.

[94] Bernts, 2007.
[95] Bernts, 2007, p. 52.
[96] Bernts, 2007, p. 54.

Er bestaat een verband tussen gelovigheid en leeftijd. 50% van de respondenten uit de 'beslist wel' en 'eigenlijk wel' groep komt uit de 65+ groep, terwijl 23% komt uit de twee jongste leeftijdsgroepen (17-24/25-34).Met het toenemen van de leeftijd wordt de gelovigheid groter en met het dalen van de leeftijd wordt de niet-gelovigheid groter. De vergelijking met de Nederlanders in het algemeen laat zien dat met name de jongste leeftijdscategorieën achter blijven in gelovigheid: in Nederland beschouwt nog niet de helft zich als gelovig terwijl dat bij de Brunssumse Rooms-katholiek, in deze leeftijdscategorieën, nog geen kwart is. Driekwart van de twee oudste leeftijdscategorieën (55-54/65+) geven aan gelovig te zijn, hierbij is er geen verschil tussen de Nederlanders in het algemeen en de Brunssumse Rooms-katholiek.

4.2.2. De betekenis van het geloof

Het geloof heeft voor een kwart van de Rooms-katholieken in Brunssum een zeer grote/grote betekenis. Meer dan de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum geeft aan dat het geloof enige betekenis heeft. Als deze gegevens vergeleken worden met de Rooms-katholieke leden in Nederland zien we een treffend verschil.

Tabel 2. Betekenis van het geloof in het leven[97]

	Nederlanders	RK-Nederland	RK-Brunssum
Ja, (zeer) grote betekenis	42	63	27
Ja, enige betekenis	19	28	57
Nee, geen betekenis	39	9	16
Totaal	100	100	100

Voor de Rooms-katholiek in Nederland speelt het geloof een veel grotere betekenis dan voor de Rooms-katholiek in Brunssum: 63% tegenover 27%. Dit wordt in Brunssum gecompenseerd doordat 57% aangeeft enige betekenis aan het geloof te hechten, terwijl de Rooms-katholiek in Nederland op de helft uitkomt. Hier wordt duidelijk zichtbaar dat het belang dat de Rooms-katholiek in Brunssum aan het geloof hecht beduidend minder is, zelfs in vergelijking met de betekenis van het geloof van alle Nederlanders[98]: 42% van hen geeft aan een (zeer) grote betekenis aan het geloof te geven.

4.2.3. De inhoud van het geloof

De open vraag 'Kunt u kort aangeven wat het geloof inhoudt of waarin u gelooft?' werd gesteld om er achter te komen wat mensen bedoelen als zij zeggen gelovig te zijn of zich als gelovig mens te zien. Mensen die zeggen niet gelovig te zijn en geen betekenis toekennen aan het geloof (16%), worden buiten beschouwing gelaten. Van de mensen die aangeven gelovig te zijn en/of betekenis te hechten aan het geloof, is het opvallend dat 16% van de mensen deze vraag openlaten. Daarnaast grijpt 7% deze vraag aan om terug te grijpen op hun opvoeding en traditie waarin ze werden grootgebracht:

- "Ik ben door traditie lid van de Rooms Katholieke kerk."
- "Ik ben zelf Rooms-katholiek door ouders meegekregen."

Door deze antwoorden te geven wordt de eigenlijke vraag waar het hier om ging omzeild. Dit is eveneens het geval met 5% van de personen die aangeven dat ze "steun" en "sterkte" aan hun geloof beleven. 28% van de Rooms-katholieken is dus niet in staat onder woorden te brengen wat het geloof voor hen inhoudt.

[97] Bernts, 2007, p.56.
[98] Bernts, 2007, p.55.

De overige antwoorden zijn zeer divers. Om enig grip te krijgen op de antwoorden worden drie categorieën onderscheiden[99], die verduidelijkt worden met enkele typerende citaten uit dit onderzoek:

1. Trancendent-godsdienstige overtuiging

Hiermee worden mensen bedoeld die geloven in een transcendente of buitenwerkelijkheid die de zichtbare werkelijkheid overstijgt, waarbij er verwezen wordt naar een bestaande christelijke godsdienst:

- "Ik geloof in God de Almachtige en in Moeder Maria."
- "Ik geloof dat er een God is en dat er een hiernamaals is."
- "Proberen te leven zoals Jezus deed. Hij gaf het goede voorbeeld."
- "Ik geloof in een leven na de dood omdat Jezus voor ons is gestorven."

2. Trancendent-niet-godsdienstige overtuiging

Deze groep vertegenwoordigt wel een geloof in een buitenwerkelijkheid die de zichtbare werkelijkheid overstijgt, maar refereert niet naar de inhoud van een bepaald christelijk systeem, ook wel 'ietsisme' genoemd:

- "Ik geloof in een hogere macht vanwege de oneindigheid van dat heelal waarin wij nog geen zandkorrel zijn."
- "Ik geloof dat er meer is tussen hemel en aarde."
- "Ik geloof wel dat er iets is maar wat weet ik niet."

3. Immanente overtuiging

Deze mensen erkennen niet het bestaan van God of hogere macht en geven vaak aan dat men in iets binnenwereldlijks of iets binnen de mens gelooft:

- "Ik geloof in mezelf."
- "Ik geloof in de goedheid van de mens."
- "Ik geloof in mijn man & dochter en mijzelf."

23% van de respondenten blijkt een transcendent-godsdienstige overtuiging aan te hangen. Deze overtuiging komt het meest overeen met wat traditioneel onder geloof wordt verstaan en ligt in de lijn van de kerkelijke leer. Een vergelijkbaar aantal (23%) geeft aan een transcendent-niet-godsdienstige overtuiging aan te hangen, dus een niet kerkelijke manier van geloven. De immanente overtuiging werd door 10% van de Rooms-katholieken aangegeven, waarbij men niet gelooft in het bestaan van God of hogere macht.
Als de niet-ingevulde exemplaren en de reacties die niet op de vraag een antwoord geven buiten beschouwing worden gelaten, dan komt men tot de volgende percentages die rechts in de tabel staan. Hierbij worden diegenen betrokken die geen betekenis hechten aan het geloof of zich niet als gelovig zien. Links staan de percentages die het geloof van Nederlanders weergeven in het onderzoek 'God in Nederland'[100].

[99] Bernts, 2007, p.59-62.
[100] Bernts, 2007, p. 62. De genoemde percentages van 'God in Nederland' zijn afkomstig van 90% van de respondenten. De resterende 10% van de omschrijvingen was bij hun onderzoek zo vaag of nietszeggend dat een indeling onmogelijk was.

Tabel 3. Het geloof van Nederlanders in vergelijking met de Rooms-katholieken uit Brunssum[101]

	Nederlanders	RK-Brunssum
Een transcendent-godsdienstige overtuiging	39	35
Een transcendent-niet-godsdienstige overtuiging	11	34
Een immanente overtuiging	12	15
Ongelovig	38	16
Totaal	100	100

De Rooms-katholieken in Brunssum zijn minder ongelovig dan de Nederlanders in het algemeen. Dit vertaalt zich echter niet in een hoger percentage van een transcendent-godsdienstige overtuiging, maar in een hoger percentage transcendent-niet-godsdienstige overtuiging. Eén derde van de Rooms-katholieke inwoners van Brunssum laat zien dat zij geloven dat er meer is tussen hemel en aarde, maar onttrekken zich aan de klassieke kerkelijke godsdienstigheid.

Deze tendens wordt nog versterkt zichtbaar door de antwoorden op de vraag die gesteld werd om er achter te komen hoe de gelovigheid eruit ziet. De respondenten werd gevraagd in welke van de volgende uitspraken zij zich het meest herkenden. Tussen haakjes staat aangegeven naar welke categorie van geloven de uitspraak verwijst.

Tabel 4. Geloof in een God of hogere macht[102]

	Nederlanders	RK-Brunssum
Er is een God die zich met ieder mens persoonlijk bezighoudt (theïsten).	24	14
Er moet iets zijn als een hogere macht die het leven beheerst (ietsisten).	39	46
Ik weet niet of er een god of hogere macht bestaat (agnosten).	27	32
Er bestaat geen God of hogere macht (atheïsten).	10	8
Totaal	100	100

Drie op de vijf Rooms-katholieken in Brunssum geeft aan te geloven in God en/of een hogere macht, terwijl één derde van de respondent onzeker is of er een bovenwereldlijke werkelijkheid bestaat. Opmerkelijk is het bijzonder laag percentage theïsten bij de Rooms-katholieken. In vergelijking met de Nederlanders in het algemeen geeft slechts 14% van de Rooms-katholieken in Brunssum aan dat God zich persoonlijk met hen bezighoudt, terwijl een kwart van de Nederlanders dit aangeeft. Van degenen voor wie het geloof een zeer grote betekenis heeft, blijkt twee op de drie respondenten de theïstische visie te onderschrijven.
Bijna de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum geeft aan dat er 'iets' moet zijn. Twee van de drie 'ietsisten' zijn afkomstig uit de groep die enige betekenis aan het geloof hecht. Van diegenen die geen of onvoldoende antwoord hebben gegeven op de voorgaande open vraag, blijkt dat de helft uit deze groep aangeeft dat er 'iets' moet zijn en één derde van deze respondenten geeft aan niet te weten of er een god of hogere macht bestaat. In aansluiting op de antwoorden van de vorige vragen blijkt ook hier weer dat het aantal atheïsten kleiner is onder de Rooms-katholieke Brunssummers ten opzichte van alle Nederlanders.

[101] Bernts, 2007, p.62.
[102] Bernts, 2007, p.133.

4.2.4. Conclusie van de betekenis en inhoud van het geloof

De Rooms-katholiek in Brunssum blijft achter in mate van gelovigheid ten opzichte van de Rooms-katholieke Nederlander en de Nederlander in het algemeen. Het grootste gedeelte van de Brunssumse Rooms-katholieken geven aan enigszins te geloven. Doordat de gelovigheid groter wordt bij het toenemen van de leeftijd, ligt het in de verwachting dat in de toekomst de gelovigheid zal afnemen.
Eveneens laten de Rooms-katholieken in Brunssum zien dat de mate waarin zij betekenis hechten aan het geloof minder is dan bij de Rooms-katholieke Nederlanders en de Nederlanders in het algemeen. Een kwart van de Rooms-katholieken in Brunssum hecht (zeer) grote betekenis aan het geloof. Dit wijst erop dat voor hen het geloof van belang is voor het dagelijkse leven. Het geloof heeft voor meer dan de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum enige betekenis.
De Rooms-katholiek in Brunssum vindt het moeilijk om onder woorden te brengen wat het geloof voor hem inhoudt. Er heerst een breed spectrum wat betreft de inhoud van het geloof. Enerzijds het atheïsme en anderzijds het geloof in een persoonlijke God. Het 'ietsisme' wordt door de grootste groep Rooms-katholieken in Brunssum aangehangen. Hiermee laten zij zien dat zij geloven dat er meer is tussen hemel en aarde, maar onttrekken zich tegelijkertijd aan de klassieke kerkelijke godsdienstigheid. Hierop aansluitend blijkt het geloof in een persoonlijk God laag te zijn, terwijl een derde niet weet of er een god of hogere macht bestaat.
Concluderend kan men stellen dat de Rooms-katholieke burger van Brunssum bij voorkeur het liefst vaag is; zij zien zichzelf enigszins als gelovig, het geloof heeft enige betekenis en er moet 'iets' zijn.

4.3. Invloed van de postmoderne spiritualiteit

4.3.1. De postmoderne spiritualiteit

De postmoderne spiritualiteit wordt ook wel aangeduid met 'individuele spiritualiteit'. Kenmerken van deze postmoderne spiritualiteit zijn individualiteit, ongeorganiseerdheid, dynamisch en pluriform. Hier tegenover staat de klassieke kerkelijke godsdienstigheid, die gekenmerkt wordt door collectief, statisch en inhoudelijk vaststaande waarheden[103]. Om inzicht te krijgen in hoeverre deze postmoderne spiritualiteit bij de Rooms-katholiek in Brunssum een rol speelt, werd gevraagd wat van de volgende uitspraken werd gevonden. De resultaten staan in de onderstaande tabel.

Tabel 5. Zoekreligiositeit

	Ja, dat klopt voor mij	Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	Instemmend totaal	Nee, dat klopt niet voor mij
Ik vind dat religie op zich niet zo veel met kerkelijkheid heeft te maken.	45	40	85	15
Religie kan volgens mij uit vele bronnen opwellen.	52	35	87	13
Ik vind dat je waarheid innerlijk moet ervaren	61	33	94	6

[103] Bernts, 2007, p.123.

Religie is voor mij vooral iets persoonlijks en heeft niet zozeer met een kerk te maken.	58	32	90	10
Religie heeft volgens mij meer te maken met zoeken dan met vaste overtuigingen	30	44	74	26

Vele respondenten herkenden zich in bovenstaande uitspraken. Duidelijk wordt dat religie vooral als een individuele aangelegenheid wordt gezien, waarin de persoonlijke ervaring een belangrijke rol speelt. Het gaat hier om individuele gelovigheid die gericht is om de eigen persoonlijke gevoelens te ondersteunen door innerlijke oriëntering. Daarbij komt dat men religie niet alleen maar verbindt met traditionele godsdienst, maar dat religie kan putten uit verschillende bronnen. Doordat driekwart van de Rooms-katholieken aangeeft dat religie samengaat met zoeken, komt naar voren dat religie beschouwd wordt als een dynamisch proces en niet als een vaststaand gegeven met eeuwige waarheden. In vergelijking met de Nederlanders[104] blijken de uitkomsten van de Brunssumse Rooms-katholieken die instemmend reageren op alle vragen een aantal procenten hoger te liggen. Het grootste verschil in percentages is dat Nederlanders met 74% instemt op de vraag 'religie kan volgens mij uit vele bronnen opwellen' en de Rooms-katholieken in Brunssum met 87%.

4.3.2. Geloof in geestelijke kracht of samenhang

Tabel 6. Geloof in geestelijke kracht of samenhang

	Ja, dat klopt voor mij	Dat klopt gedeeltelijk voor mij	Instemmend totaal	Nee, dat klopt niet voor mij
Volgens mij is er iets dat mens, wereld en natuur tot in de kern verbindt.	46	45	91	9
Volgens mij wordt mijn leven geleid door een geestelijke kracht, sterker dan elk menselijk wezen.	21	39	60	40
Religieuze wonderen bestaan	20	39	59	41

Om inzicht te krijgen op de visie van de geestelijke dimensies van het leven zijn bovenstaande vragen gesteld. De eerste vraag laat zien dat 91% instemmend antwoordt op deze holistische kijk op religie. Dit aantal is beduidend hoger dan de Nederlanders in het algemeen, waarvan het percentage namelijk 79% bedraagt. Het aantal mensen dat ervan uitgaat dat het leven wordt geleid door een geestelijke kracht is met 60% instemming beduidend minder in vergelijking met de eerste vraag. Het wijst erop dat de omvattende holistische religieuze visie populairder is dan het geloof in een God of macht die boven de mens verheven is. Meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat religieuze wonderen bestaan. Ze geloven in een bovennatuurlijke werkelijkheid die concreet, in het dagelijkse leven, zichtbaar kan worden. De helft van de Nederlanders in het algemeen geeft aan te geloven in religieuze wonderen, van de Rooms-katholieke inwoners van Brunssum is dit 59% .

[104] Bernts, 2007, p.124.

4.3.3. Zingeving

Om een indruk te krijgen of Rooms-katholieken in Brunssum belangstelling hebben voor onderwerpen die betrekking hebben op de zin van het leven, zijn de volgende vragen in de enquête opgenomen. Het geeft een indruk voor het openstaan van religie.

Tabel 7. Zingeving

	Ja, dat klopt voor mij	Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	Instemmend totaal	Nee, dat klopt niet voor mij
Ik heb er behoefte aan af en toe de zin van mijn leven te overdenken.	36	47	83	17
De zin van het leven is een onderwerp dat mij niet zo interesseert.	12	38	50	50

Van de Rooms-katholieke inwoners van Brunssum geeft 83% aan behoefte te hebben om de zin van het leven te overdenken en geeft de helft aan dat het onderwerp hen interesseert. Slechts 12% geeft duidelijk blijk dat het onderwerp hen niet interesseert. Hiermee wordt aangegeven dat er behoefte bestaat om over de zin van het leven na te denken en om erover van gedachten te wisselen. In vergelijking met de Nederlanders in het algemeen is het percentage van de Rooms-katholiek in Brunssum vergelijkbaar met de Nederlander in het algemeen. Op de tweede vraag geeft 37% van de Nederlander aan dat de zin van het leven hem niet zo interesseert, dit is 13% minder dan bij de Rooms-katholiek in Brunssum.

4.3.4. Het ervaren van God of een hogere macht

Op de vraag 'of u ooit op een of andere wijze de aanwezigheid van een hogere macht, hogere kracht of God hebt ervaren' komen de volgende antwoorden naar voren:

Tabel 8. Het ervaren van de aanwezigheid van God of een hogere macht.

	Nederlanders	RK Brunssum
Ja, ik weet zeker dat ik dat wel eens ervaren heb	27	16
Ja, misschien heb ik dat wel eens ervaren	23	23
Nee, dat heb ik nooit ervaren	37	45
Ik kan niet zeggen of ik dat ervaren heb	13	16
Totaal	100	100

Het belang van innerlijke ervaring krijgt instemming van 94% van de respondenten (zie tabel 5.) en op de voorliggende vraag geeft 39% aan God of een hogere macht zeker/misschien te hebben ervaren. Tweevijfde van degenen die het belangrijk vinden om waarheid innerlijk te ervaren, geeft aan dit zelf nooit ervaren te hebben, terwijl een evenredig aantal aangeeft het zeker/misschien ervaren te hebben. De percentages op deze vraag blijven achter bij de Nederlanders in het algemeen, maar ook bij de Rooms-katholieken van Nederland, waarvan 54% deze vraag bevestigend beantwoordt[105]. Daarnaast laten de cijfers zien dat bijna de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum zegt dat ze God of macht nooit ervaren hebben.

[105] Bernts, 2007, p. 135.

4.3.4. Het bovennatuurlijke

Om een indruk te krijgen in hoeverre de Rooms-katholieken in Brunssum open staan voor het bovennatuurlijke werden de volgende drie vragen gesteld.

Tabel 9. Geloof in uitspraken over bovennatuurlijke verschijnselen.

	Nee, daar geloof ik niet in	Daar geloof ik misschien in	Ja, daar geloof ik zeker in	Totaal gelooft misschien of zeker	Weet ik niet/kan ik niet zeggen
Sommige helderzienden kunnen echt de toekomst voorzien	38	26	16	42	20
Het is mogelijk om met de doden te communiceren via een medium	42	24	21	45	13
Soms brengen bepaalde getallen of bepaalde voorwerpen geluk	47	23	17	40	13

Bijna de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum zegt niet te geloven dat bepaalde getallen of voorwerpen geluk brengen. Eén vijfde geeft aan niet te kunnen zeggen of sommige helderzienden de toekomst voorzien, terwijl tweevijfde hen minstens het voordeel van de twijfel gunt. Bij het communiceren met doden geeft tweevijfde aan daar niet in te geloven en zelfs meer dan tweevijfde gelooft daar wel/misschien in.
In vergelijking van deze cijfers met de gegevens van de Nederlanders blijkt het aantal respondenten dat niet in deze zaken gelooft hoger te liggen (respectievelijk 53%, 61% en 66%[106]) en het aantal dat geen mening hebben lager (respectievelijk 5%, 4% en 2%).
De Brunssumse Rooms-katholiek geeft aan meer te geloven in zaken die liggen op het gebied van het bovennatuurlijke dan de Nederlanders in het algemeen. Met name op het gebied van het communiceren via een medium (35% van de Nederlanders) en het geloof in gelukbrengende getallen of voorwerpen (31% van de Nederlanders). Opmerkelijk is dat 60% van diegenen die aangeeft een hogere macht ervaren te hebben, zeker gelooft dat communiceren met een medium mogelijk is.

4.3.5. Bidden

De gestelde vragen met betrekking tot het bidden willen inzicht geven in de mate waarin er gebeden wordt en wat men onder bidden verstaat.

Tabel 10. De mate waarin gebeden wordt[107]

	Nederlanders	RK-Brunsssum
Ja, iedere dag	55	23
Ja, één keer per week	19	12
Ja, één keer per maand	10	5

[106] Bernts, 2007, p. 159.
[107] Bernts, 2007, p.142.

Ja, enkele keren per jaar	16	31
Nee, nooit	9	29

Eén kwart van de Brunssumse Rooms-katholieken zegt dagelijks te bidden, bijna de helft bidt af en toe en drie op de tien Brunssumse Rooms-katholieken geeft aan nooit te bidden. Worden deze resultaten geplaatst naast het bidden van de Nederlanders, dan wordt zichtbaar dat Rooms-katholieken in Brunssum beduidend minder vaak dagelijks bidden dan de Nederlanders in het algemeen. Verder bidden zij minder vaak (71%) dan de Nederlandse Rooms-katholiek (waarvan 89% aangeeft te bidden).

In hoeverre gebeden wordt met het oog op zelfreflectie, ook wel psychotechniek genoemd, of als uitdrukking van het christelijke en katholieke geloof blijkt uit de volgende tabel.

Tabel 11. Bidden als psychotechniek of als uitdrukking van het christelijk geloof[108] (alleen degenen die wel eens zeggen te bidden)

	Sterk van toepassing	Enigszins van toepassing	Niet zo van toepassing	Helemaal niet van toepassing
Kracht opdoen om dingen te veranderen	25	45	21	9
Leren accepteren van de situatie waarin ik mij bevind	31	50	14	5
Een soort van overdenken van mijn leven	23	51	19	7
Een manier om je te verzoenen met de omstandigheden	26	52	15	7
Vragen aan God of een hogere macht om een oplossing voor problemen	31	47	19	3
Contact hebben met God	19	38	30	13
Mijn geloof uitdrukken	15	48	25	12
Het opzeggen van het Onze Vader	25	45	20	10
Een goed woordje doen voor overledenen	29	43	21	7
De rozenkrans bidden	3	16	46	55

[108] Bernts, 2007, p.143.

Gemiddeld zegt driekwart van de respondenten dat er gebeden wordt om kracht op te doen, de situatie te accepteren, het leven te overdenken en aan een God of macht te vragen voor een oplossing. Deze cijfers liggen in de lijn van de Nederlanders in het algemeen. Van de kenmerkende gebruikelijke gebeden in het katholieke geloof geeft zeven van de tien Nederlanders aan het Onze Vader te bidden, een vergelijkbaar aantal voor overledenen te bidden en wordt de rozenkrans niet meer veel gebruikt. De percentages geven aan dat de verschillende vormen in elkaar overlopen en met elkaar samenhangen; de gebeden met het oog op zelfreflectie en als uitdrukking van het christelijke en katholieke geloof komen tegelijkertijd samen voor. Het bidden als zelfreflectie en kenmerkende katholieke gebeden, zoals het Onze Vader en het bidden voor overledenen, worden het meest gepraktiseerd.

4.3.6. Conclusie van de invloed van de postmoderne spiritualiteit

Uit de resultaten blijkt dat de postmoderne spiritualiteit een belangrijke rol speelt bij de Brunssumse Rooms-katholiek en dat deze een grotere rol speelt dan bij de Nederlander in het algemeen. Het geloof is voor de Rooms-katholiek in Brunssum een individuele aangelegenheid geworden, waarin de persoonlijke ervaring een belangrijke rol speelt . Geloven is dynamisch en wordt niet gezien vanuit eeuwige waarheden. Het geloof beperkt zich niet tot de kerkelijke opvatting, maar mag uit vele bronnen opwellen en is bij voorkeur holistisch van aard. Het beeld van God vervaagd door het van persoonlijke trekken te ontdoen, waarbij God meer als kracht dan als persoon wordt gezien. Hieruit wordt duidelijk zichtbaar dat de Rooms-katholieken in Brunssum wat betreft religie zich niet beperken tot datgene wat de Rooms-katholieke kerk aanreikt, maar dat ze uit verschillende bronnen die elementen kiezen die in hun eigen ogen hun zoektocht dienen. Daarbij blijkt er een bereidheid te bestaan om zich met bovennatuurlijke verschijnselen bezig te houden.
De behoefte om de zin van het leven te overdenken is bij veel Rooms-katholieken in Brunssum aanwezig. Het geloof kan hier een belangrijke gesprekspartner zijn.

4.4. Orthodoxe geloofsopvattingen

4.4.1. De persoon en het werk van Christus

Centraal in het christendom staat Jezus Christus en zijn verlossingswerk ten behoeve van de mensheid. De volgende tabel geeft inzicht in de manier waarop Rooms-katholieke burgers van Brunssum aankijken tegen Jezus Christus.

Tabel 12. Opvatting over de persoon van Christus[109]

	Nederlanders	RK-Brunssum
Christus is Gods zoon	33	29
Christus is niet Gods zoon, maar wel door God gezonden	7	7
Christus was een bijzonder mens met buitengewone gaven	29	34
Christus was een gewoon mens zoals iedereen	18	23
Christus heeft niet bestaan en is alleen een legende	13	7
Totaal	100	100

[109] Bernts, 2007, p. 44.

Meer dan de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum geeft aan dat Christus een mens was, terwijl slechts één derde aangeeft dat Christus Gods Zoon is of door God gezonden. Er blijkt een verband te bestaan tussen leeftijd en bovenstaande opvattingen. Eén op de drie respondenten die aangeeft dat Christus Gods zoon is, zit in de hoogste leeftijdscategorie van 65+. Bijna de helft van hen geeft dit antwoord. In tegenstelling hiermee geeft tweederde van de jongste leeftijdscategorie(17-24) aan Jezus als een mens, eventueel met bijzondere gaven, te zien. Hieruit kan men afleiden dat de opvatting dat Christus Gods zoon is, in de toekomst alleen nog maar zal afnemen.

Bovenstaande vraag werd gevolgd door een vraag die ingaat op de zienswijze van Rooms-katholieken in Brunssum ten opzichte van het werk van Jezus Christus op Golgotha.

Tabel 13. Opvatting over het dragen van de zonden door Jezus Christus

	RK-Brunssum
Ik geloof dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is en mag daardoor weten dat ik naar de hemel ga	11
Ik geloof dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is maar ik twijfel of ik daardoor in de hemel kom	9
Ik weet niet zeker of Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is en weet ook niet of ik op grond hiervan in de hemel kom	19
Ik geloof niet dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is en ik weet niet of ik in de hemel kom	14
De uitspraak 'ik geloof dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is' begrijp ik niet	11
Ik vind een uitspraak over 'Jezus Christus en mijn zonden' niet relevant	37
Totaal	100

Meer dan één derde van de respondenten vindt een uitspraak over de zonden niet van belang, één op de vijf Rooms-katholieken gelooft dat Jezus voor de zonden gestorven is en een even groot aantal heeft twijfels. Viervijfde van de Brunssumse Rooms-katholieken die aangeven in Christus als Gods Zoon te geloven, geeft hier aan dat ze geloof hecht aan de uitspraak dat Jezus voor de zonden gestorven is. Van degenen die aangeven dat deze uitspraak niet relevant is, blijkt tweederde Jezus Christus als een mens te zien. Het zicht op de persoon van Christus blijkt van grote invloed te zijn op de manier waarop tegen het werk van Christus wordt aangekeken.

Pasen is één van de grote christelijke feesten waarop gevierd wordt dat Jezus uit de dood is opgestaan. De volgende tabel laat zien op welke manier de Rooms-katholiek in Brunssum tegen deze opvatting aankijkt.

Tabel 14. Opvattingen over de opstanding van Jezus.

	RK-Brunssum
Ik geloof dat Jezus uit de dood is opgestaan	30
Ik weet niet zeker of Jezus uit de dood is opgestaan	37
Ik geloof niet dat Jezus uit de dood is opgestaan	33
Totaal	100

Eén derde van de respondenten gelooft niet in de opstanding van Jezus, terwijl een iets geringer aantal gelooft dat Jezus uit de dood is opgestaan. Een kwart van de mannen sluit zich hierbij aan, terwijl één derde van de vrouwen dit gelooft. Het overige deel van de Brunssumse Rooms-katholieken geeft aan te twijfelen aan dit heilsfeit. Hier is een verband zichtbaar met het geloven in

een leven na de dood: de helft van de respondenten die aangeven te geloven in een leven na de dood, gelooft ook in de opstanding van Jezus. De helft die aangeeft te twijfelen aan het leven na de dood, twijfelt ook aan de opstanding en 60% die niet gelooft in een hiernamaals gelooft ook niet in de opstanding.

4.4.2. De Bijbel

Bij de verkondiging van het evangelie speelt de Bijbel een centrale rol. In de Bijbel wordt vermeld wat de blijde boodschap inhoudt en op welke manier men deel kan krijgen aan het eeuwige leven.

Tabel 15. Bijbelbezit

	RK-Brunssum
Ja	36
Nee	64
Totaal	100

Tweederde van de Rooms-katholieken in Brunssum geeft aan geen Bijbel in huis te hebben en bijna driekwart van de respondenten leest er nooit in. Het overige kwart geeft aan af en toe tot zelden in de Bijbel te lezen en slechts een heel klein gedeelte leest regelmatig.

Tabel 16. Bijbellezen

	RK-Brunssum
Regelmatig	3
Soms	9
Een hoogst enkele keer	15
Nooit	73
Totaal	100

In vergelijking met de Nederlanders in het algemeen (38% heeft geen Bijbel in huis tegenover 64% van de Brunssumse Rooms-katholieken)[110], is het Bijbelbezit onder Rooms-katholieken in Brunssum duidelijk minder en wordt er minder regelmatig in gelezen. Van degene die zeggen soms of zelden in de Bijbel te lezen valt tweederde onder de oudste leeftijdscategorie van 65+. Van de respondenten onder de 35 jaar blijkt driekwart nooit in de Bijbel te lezen.

De manier waarop de Rooms-katholieke inwoners van Brunssum naar de Bijbel kijken, blijkt uit de volgende tabel.

Tabel 17. Visie op de Bijbel[111]

	Nederlanders	RK-Brunssum
Ja, is wel het woord van God	24	12
Is gedeeltelijk/in bepaalde zin het woord van God	27	25
Nee, is niet het woord van God	42	25
Weet niet	7	39
Totaal	100	100

[110] Bernts, 2007, p.46.
[111] Bernts, 2007, p. 44.

De percentages van de Rooms-katholieken in Brunssum zijn opmerkelijk te noemen. Slechts 12% geeft aan de Bijbel als het woord van God te zien. De vergelijking met de Nederlanders in het algemeen laat zien dat de Nederlanders twee keer zo vaak de Bijbel als Gods woord zien en de Nederlandse Rooms-katholieke vijf keer zo vaak (65%)[112]. Tweevijfde van de Rooms-katholieken in Brunssum geeft aan geen antwoord te kunnen geven, terwijl dit voor alle Nederlanders slechts een relatief klein percentage is. Van de respondenten die aangeven een zeer grote betekenis te hechten aan het geloof, ziet tweederde de Bijbel als het woord van God. De helft van degene die grote betekenis hechten aan het geloof ziet de Bijbel gedeeltelijk als het woord van God. De helft van degene die aangeven enig belang te hechten aan het geloof is niet in staat aan te geven op welke manier ze naar de Bijbel kijken. De volgende samenhang wordt zichtbaar: des te minder de betekenis van het geloof wordt, des te vager wordt de zienswijze op de Bijbel.

4.4.3. Leven na de dood

Een belangrijk aspect van het evangelie betreft het leven na de dood. Geloof in het verlossende evangelie heeft consequenties als de grens van het leven wordt overschreden: eeuwig heil voor diegene die zijn vertrouwen heeft gezet op het werk van Jezus op het kruis en eeuwige ellende voor diegene die het verlossingswerk niet wilde aannemen.
Op de vraag 'of u gelooft in een leven na de dood' kwamen de volgende antwoorden:

Tabel 18. Opvattingen over een leven na de dood[113]

	Nederlanders	RK-Nederlanders	RK-Brunssum
Gelooft in een leven na de dood	40	39	37
Weet het niet zeker	31	44	40
Gelooft niet in een leven na de dood	29	17	23
Totaal	100	100	100

Twee op de vijf van de Rooms-katholieken in Brunssum twijfelt of er een leven na de dood is, terwijl een wat kleinere groep uitgaat van een leven na de dood. Bijna een kwart geeft aan niet te geloven dat er iets na de dood is. Hier scoren de Rooms-katholieke inwoners van Brunssum wat hoger dan de Rooms-katholieken in Nederland.
Om inzicht te krijgen wat het leven na de dood voor de respondenten inhoudt, werd een lijst met verschillende mogelijkheden aan de respondenten voorgelegd.
Tabel 19. De inhoud van het leven na de dood

	RK-Brunssum
De hemel	23
De hel	2
Het vagevuur	1
Reïncarnatie	21
Voortleven in herinnering	47
Voortbestaan van geest of ziel	45
Weerzien familie/dierbaren	31
Anders	10

[112] Bernts, 2007, p. 45.
[113] Bernts, 2007, p. 49.

Voor bijna de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum betekent een leven na de dood een voortleven in de herinnering en het voortbestaan van geest of ziel. Bijna een kwart geeft aan dat na de dood de hemel wacht, terwijl het geloof in het bestaan van hel en vagevuur vrijwel verdwenen is. De hel wordt niet meer serieus genomen. De traditionele opvattingen worden overheerst door het voortbestaan van geest of ziel, waarbij in het midden wordt gelaten wat daaronder moet worden verstaan.

Om duidelijker zicht te krijgen op de manier waarop men tegen het evangelie aankijkt, inclusief traditionele Rooms-katholieke opvattingen, werd gevraagd welke van de volgende opvattingen het dichtst bij de eigen overtuiging komt.

Tabel 20. Het komen in de hemel

	RK-Brunssum
Op grond van de verlossing die Jezus op het kruis heeft volbracht	6
Omdat ik goed genoeg heb geleefd	38
Door Jezus Christus met hulp van Maria als voorspraak	9
Via de middelares Maria	2
Ik geloof niet in het bestaan van een hemel	45
Totaal	100

Bijna de helft van de respondenten geeft aan niet in het bestaan van een hemel te geloven. Van de overgebleven Rooms-katholieken in Brunssum geeft 70% aan de hemel te bereiken doordat ze goed genoeg zijn. De opvatting die in het evangelie centraal staat, namelijk dat Jezus Christus de weg naar de hemel is, wordt door een gering aantal respondenten omarmd, met name jongeren zien hier weinig heil in. Zij vinden zichzelf goed genoeg of geloven niet in een hemel. De helft van de respondenten die de verlossing door Jezus aankruisen al/of niet met hulp van Maria blijkt uit de 65+ groep te komen. Het ligt in de verwachting dat de komende jaren deze orthodoxe opvattingen nog minder zullen voorkomen.

Hoe de Rooms-katholiek in Brunssum met zijn zonden en schuldgevoelens omgaat, staat centraal in de volgende vraag.

Tabel 21. Opvattingen ten opzichte van zonde en schuld

	RK-Brunssum
Ik zondig niet en voel mij niet schuldig ten opzichte van God	12
Ik zondig maar voel mij niet schuldig ten opzichte van God	18
Ik zondig en ik voel mij schuldig ten opzichte van God	4
Ik zondig en vraag om vergeving met als gevolg dat ik mij niet meer schuldig voel t.o.v. God	14
Ik vind het thema ‘zondigen’ niet relevant	52
Totaal	100

Bijna tweederde van de respondenten geeft aan dat ‘zondigen’ geen rol speelt in hun leven. 18% geeft aan zich wel eens schuldig te voelen, waarvan 14% het met God in orde maakt. De overige 18% geeft toe wel eens wat verkeerds te doen, maar heeft geen last van schuldgevoelens. Tussen de opvatting over het komen in de hemel en het zondigen/schuldig voelen zitten duidelijke verbanden.

Respondenten die aangeven dat ze door de verlossing van Jezus in de hemel komen gaven in 50% van de gevallen aan dat ze God vragen voor vergeving voor hun zonden. De helft van degenen die van mening zijn dat ze goed genoeg leven vinden het thema 'zondigen' niet relevant. Driekwart van de mensen die niet geloven in het bestaan van een hemel hebben ook geen connectie met het thema 'zondigen'.

4.4.4. Conclusie van de orthodoxe geloofsopvattingen

De conclusie kan getrokken worden dat slechts een kleine groep van de Rooms-katholieken in Brunssum de orthodoxe geloofsopvattingen onderschrijven en dat er veel twijfel bestaat of de verschillende orthodoxe geloofsopvattingen waar zijn. Het is waarschijnlijk dat deze opvattingen in de toekomst nog minder voor zullen komen. Jezus Christus wordt door de meerderheid als 'een mens' gezien en slechts een kleine groep gelooft dat Jezus voor de zonden gestorven is. Het geloof in de opstanding en in een leven na de dood is bij een minderheid aanwezig, terwijl het geloof in hel en vagevuur zo goed als verdwenen is. De traditionele opvattingen worden overheerst door het voortbestaan van geest of ziel, waarbij in het midden wordt gelaten wat daaronder moet worden verstaan. Zonde en schuld speelt voor de overgrote meerderheid geen rol, terwijl de grootste groep Rooms-katholieken in Brunssum aangeeft dat ze goed genoeg zijn om in de hemel te komen. De Bijbel wordt nauwelijks nog gezien als woord van God en er wordt zelden in gelezen. Ook bij de orthodoxe opvattingen die gaan over de persoon van Christus en de Bijbel, blijft de Rooms-katholiek in Brunssum achter bij de Nederlanders in het algemeen.

4.5. Invloed van de traditie

4.5.1. Lidmaatschap

Uit de literatuur komt naar voren dat Rooms-katholieken in Limburg belang hechten aan de traditie. Dat deze traditie van groot belang is in het kader van het lidmaatschap van de kerk blijkt uit het feit dat 93% van de Rooms-katholieken in Brunssum aangeeft vanuit de traditie (hierbij wordt de opvoeding meegerekend) lid te zijn van de kerk. Slechts 5% heeft een bewuste keuze voor de Rooms-katholieke kerk gemaakt.

Tabel 22. Reden van lidmaatschap

	RK-Brunssum
Vanuit de traditie	93
Bewuste keuze	5
Anders	2
Totaal	100

4.5.2. Sacramenten

Het ontvangen van de sacramenten neemt in de kerkelijke leer een belangrijke plaats in. Om inzicht te krijgen waarom Rooms-katholieke burgers uit Brunssum de sacramenten in ontvangst nemen, werd gevraagd naar de onderliggende reden.

Tabel 23. De reden voor het ontvangen van de sacramenten

	RK-Brunssum
Door het ontvangen van de sacramenten kom ik in de hemel	3
Door het ontvangen van de sacramenten laat ik zien dat ik in God geloof	27
Door het ontvangen van de sacramenten blijf ik in de geloofstraditie van mijn ouders	40
Ik wil geen sacramenten ontvangen	15
Weet ik niet	15
Totaal	100

Twee op de vijf respondenten geeft aan dat de sacramenten ontvangen worden vanwege de geloofstraditie. Meer dan een kwart wil door de sacramenten laten zien dat ze in God geloven. Tweevijfde van deze groep blijkt te komen uit de 65+ groep. 60% van de jongere leeftijdscategorieën tussen 17-34 jaar geeft aan de sacramenten te ontvangen vanuit de traditie of ze hebben geen idee waarom ze deze ontvangen. In ieder geval speelt ook de traditie bij de sacramenten een grote rol. Opmerkelijk is dat slechts 3% van de respondenten aangeeft door het ontvangen van de sacramenten in de hemel te komen. De Rooms-katholieke leer geeft juist aan dat door het ontvangen van het sacrament van het doopsel de weg naar de hemel vrij is.

4.5.3. Het misbezoek

De kerkgang van de Rooms-katholiek in Brunssum laat het volgende beeld zien[114].

Tabel 24. Kerkbezoek[115]

	Nederlanders	RK-Nederlanders	RK-Brunssum
Regelmatig	16	25	18
Soms	14	36	28
Hoogst enkele keer	23	27	44
Nooit	47	12	10
Totaal	100	100	100

Bijna de helft van de Rooms-katholieken bezoekt een hoogst enkele keer de mis, terwijl meer dan een kwart de mis soms bezoekt. Bijna twee op de vijf kerkleden gaat regelmatig naar de kerk. Met name de respondenten van de oudste leeftijdscategorie gaan regelmatig/soms naar de kerk. Terwijl degene die zelden naar de mis gaan over de leeftijdscategorieën zijn verdeeld. De Rooms-katholieken in Brunssum brengen minder vaak een bezoek aan de mis dan de Rooms-katholieke Nederlanders.

[114] Deze cijfers zijn gebaseerd op de opgaven van de betrokkenen zelf. Volgens Bernts ligt het feitelijke kerkbezoek lager. Bernts, 2007, p.16.
[115] Bernts, 2007, p.16.

4.5.4. Katholieke rituelen

Rituelen nemen binnen het Rooms-katholicisme een belangrijke plaats in. Naast de sacramenten kent men ook verschillende activiteiten die vanuit de Rooms-katholieke cultuur en achtergrond gepraktiseerd worden. Op de vraag 'aan welke rituelen heeft u wel eens deelgenomen' kwamen de volgende antwoorden (hier mochten meerdere antwoorden aangekruist worden).

Tabel 25. Deelname aan katholieke rituelen

	RK-Brunssum
Het branden van een kaarsje voor iets of iemand	83
Het gaan op bedevaart	16
Het bidden tot heiligen	25
Biechten	18
Bezoeken van een Mariabeeld	34
Veertig dagen gevast voor Pasen	9
Ik neem niet deel aan bovenstaande rituelen	13

Meer dan viervijfde van de Rooms-katholieken in Brunssum steekt wel eens een kaarsje op. Eén op de drie respondenten bezoekt een Mariabeeld en een kwart bidt wel eens tot heiligen. 85% van de jongste leeftijdscategorie (17-24) geeft aan wel eens een kaarsje op te steken, terwijl de overigen zeggen niet aan de rituelen deel te nemen. De 65+ groep blijkt procentueel het meest deze rituelen uit te voeren. Zo blijkt dat de helft van diegenen die gaat biechten juist uit deze 65+ groep te komen. Dat verwondert niet omdat de eerste decennia na de oorlog het biechten bij het Rijke Roomsche leven hoorde.

4.5.5. Conclusie van de invloed van de traditie

De traditie speelt een belangrijke rol bij vele Rooms-katholieken in Brunssum. Dit betreft lidmaatschap, maar ook op het gebied van sacramenten en rituelen. Bijna iedereen is lid van de kerk vanuit de traditie, waaruit blijkt dat ze geen bewuste keuze voor de Rooms-katholieke kerk hebben gemaakt. Het misbezoek is niet hoog, de Rooms-katholiek laat hiermee zien dat hij geen moeite doet om het geloof met de praktijk te verbinden.

4.6. Behoefte aan geloofsverdieping

4.6.1. De behoefte aan geloofsverdieping

Aan de respondenten werd gevraagd of bij hen een behoefte aanwezig was om zich meer in het geloof te verdiepen. Van de ondervraagden geeft hierop 78% een negatief antwoord, 15% geeft aan dat ze misschien behoefte hebben aan verdere verdieping en 7% wil graag meer met het geloof bezig zijn.

Tabel 26. Behoefte aan geloofsverdieping

	RK-Brunssum
Ja	7
Nee	78
Misschien	15
Totaal	100

Bijna één kwart van de Rooms-katholieken laat zien dat ze minstens in enige mate interesse in het geloof hebben. Onder degenen die aangeven dat het geloof voor hen (zeer) grote betekenis heeft, geeft twee op de vijf Rooms-katholieken aan geloofsverdieping (misschien) te willen ontvangen. Vier op de vijf Rooms-katholieken die enige betekenis aan het geloof hechten, geven aan geen behoefte te hebben om zich hiermee bezig te gaan houden.

4.6.2. Het Rooms-katholieke aanbod op geloofsvragen

Om een indruk te krijgen of de katholieke kerk voldoende te bieden heeft als er geloofsvragen voorkomen, werd aan de respondenten gevraagd of de kerk voldoende aanbiedt op vragen over het geloof.

Tabel 27. Aanbod met betrekking tot geloofsvragen

	RK-Brunssum
Veel te bieden	4
Voldoende te bieden	24
Onvoldoende te bieden	13
Veel te weinig te bieden	18
Weet niet, geen mening	41
Totaal	100

Tweevijfde kan geen antwoord op deze vraag geven, terwijl een kwart aangeeft dat de kerk voldoende aanbiedt. Bijna een derde van de respondenten geeft aan dat de kerk op dit gebied tekort schiet in het ondersteunen van haar leden. Van de respondenten die aangeven behoefte te hebben aan geloofsverdieping, geeft de helft aan te vinden dat de kerk voldoende aanbod geeft, 40% vindt het aanbod onvoldoende. Tweevijfde van de Brunssumse Rooms-katholieken die misschien behoefte hebben aan geloofsverdieping, geeft aan dat de kerk voldoende te bieden heeft.

Om het aanbod met betrekking tot geloofsvragen te concretiseren, werd gevraagd of de mogelijkheid bestaat in de eigen parochie Bijbelstudie of geloofsverdieping te ontvangen. De volgende antwoorden werden hierop gegeven.

Tabel 28. Bijbelstudie in de eigen parochie

	RK-Brunssum
Ja	13
Nee	7
Weet niet	80
Totaal	100

Viervijfde van de Brunssumse Rooms-katholiek heeft geen idee of Bijbelstudie in de kerk gegeven wordt. Meer dan de helft van de respondenten die aangeven behoefte te hebben om bezig te zijn met het geloof, weet niet of geloofsverdieping in de eigen kerk wordt gegeven. Bij respondenten die aangeven zich misschien in het geloof te willen verdiepen, blijkt driekwart niet te weten wat de kerk te bieden heeft.

De laatste vraag heeft betrekking op welke manier de Rooms-katholieken in Brunssum aankijken tegen mensen die naar andere kerken gaan. Tweederde van de respondenten vindt het ieders persoonlijke keuze en één derde maakt het niet uit naar welke kerk iemand gaat. Kortom de verzuiling behoort tot het verleden en een expliciete binding aan eigen kerk bestaat niet meer.

Tabel 29. Houding ten opzichte van andere kerken

	RK-Brunssum
Positief, het is ieders persoonlijke keuze	62
Neutraal, het maakt niet uit naar welke kerk iemand gaat	38
Negatief, het is jammer dat mensen niet naar de katholieke kerk gaan	0
Totaal	100

4.6.3. Conclusie van de behoefte aan geloofsverdieping

Bijna één kwart van de Rooms-katholieken in Brunssum geeft blijk dat er misschien/zeker behoefte bestaat om zich in het geloof te verdiepen. Deze respondenten zijn minstens in enige mate geïnteresseerd om met het geloof bezig te zijn. Uit de resultaten blijkt dat er veel onwetendheid heerst over het aanbod van de kerk op het gebied van geloofsverdieping. Mensen die aangeven (misschien) behoefte te hebben aan geloofsverdieping nemen vaak niet de stap om dit na te vragen in de eigen parochie. Dit laat zien dat de behoefte aan geloofsverdieping niet tot concrete stappen van Rooms-katholieken in Brunssum leidt. Een expliciete binding aan de eigen Rooms-katholieke kerk blijkt niet meer te bestaan.

4.7. Conclusie

Er bestaat een grote verscheidenheid onder de Rooms-katholieke leden in Brunssum over de inhoud van het geloof. Enerzijds Rooms-katholieken die niet in God of macht geloven en anderzijds Rooms-katholieken die geloven dat Jezus voor de zonden aan het kruis gestorven is. De grootste groep Rooms-katholieken is bij voorkeur het liefst vaag: zij geloven dat er ‘iets’ is, maar verbinden dat niet met de kerkelijke godsdienstigheid. Het geloof heeft voor de grootste groep Rooms-katholieken enige betekenis en zij ziet zichzelf als enigszins gelovig. Deze laatste percentages zijn hoger dan de resultaten van de Nederlanders in het algemeen, dat geldt eveneens voor de percentages van de postmoderne spiritualiteit. De postmoderne spiritualiteit speelt een belangrijke rol bij de Brunssumse Rooms-katholiek; het geloof is een individuele, zoekende aangelegenheid geworden, waarbij de waarheid innerlijk moet worden ervaren. Het geloof beperkt zich niet tot de kerkelijke opvatting, maar mag uit verschillende religies komen en is bij voorkeur holistisch van aard. Daarbij blijkt bereidheid te bestaan om met bovennatuurlijke zaken bezig te zijn. Vele respondenten geven aan de zin van het leven te willen overdenken. Slechts een kleine groep van de Rooms-katholieken in Brunssum onderschrijft de orthodoxe geloofsopvattingen. Het is waarschijnlijk dat deze opvattingen in de toekomst nog minder voor zullen komen. Eén derde van de Rooms-katholieken twijfelt of de verschillende orthodoxe geloofsopvattingen waar zijn. Een kleine groep gelooft dat Jezus voor de zonden gestorven is en het geloof in een hel is zo goed als verdwenen. Zonde en schuld spelen voor de meeste Rooms-katholieken in Brunssum geen rol meer. De traditie is belangrijk met betrekking tot het lidmaatschap van de Rooms-katholieke kerk en op het gebied van sacramenten en rituelen. Meer dan driekwart heeft geen behoefte aan geloofsverdieping, terwijl de overigen dat misschien en sommigen zeker willen.

Hoofdstuk 5. Praktische aanbevelingen

5.1. Inleiding

In het laatste hoofdstuk worden praktische aanbevelingen gegeven voor het bereiken van de Rooms-katholiek in Brunssum met het evangelie. Vanuit de literatuurstudie over het Rooms-katholicisme en de postmoderne cultuur en de resultaten van de enquête worden handreikingen gegeven om Rooms-katholieken in Brunssum bekend te maken met het evangelie. Tevens is gebruik gemaakt van persoonlijke ervaringen met Rooms-katholieken. Allereerst wordt ingegaan op de praktische uitwerking van het navolgen van Paulus bij de verkondiging van het evangelie. Vervolgens wordt de verscheidenheid in denken over religieuze aangelegenheden van de Rooms-katholiek in Brunssum beschreven. In de daarop volgende paragraaf wordt ingegaan op de postmoderne religiositeit en de mogelijkheden die daaruit voortkomen bij het verkondingen van het evangelie. De orthodoxe opvattingen staan in paragraaf vijf centraal. Daarna komt het belang van de traditie voor de Rooms-katholiek aan de orde en op welke wijze hiermee kan worden omgegaan. Afgesloten wordt met een conclusie.

5.2. In navolging van Paulus

Paulus was degene die in de eerste eeuw n.Chr. zendingsreizen ondernam om het evangelie te verkondigen onder Joden en heidenen. Het boek Handelingen doet hier verslag van. Tussen het evangelie dat Paulus verkondigde en de culturele context van zijn heidense toehoorders bestond een grote kloof. Het optreden van Paulus in Athene laat zien op welke wijze Paulus met deze kloof omging (Hand. 17:16-34). De benadering van Paulus bij het verkondigen van het evangelie in Athene kan als model dienen voor de wijze waarop in de 21ste eeuw medemensen met het evangelie benaderd kunnen worden. Evenals in de tijd van Paulus bestaat heden ten dage een kloof tussen veel Rooms-katholieken en het evangelie. Vandaar dat de werkwijze van Paulus bij het verkondigen van het evangelie behulpzaam kan zijn bij de wijze waarop medemensen met het evangelie benaderd kunnen worden. Bij het geven van praktische aanbevelingen zal direct en indirect gerefereerd worden aan Paulus en zijn optreden in Athene. De theologische onderbouwing van deze zienswijze bevindt zich in bijlage twee.

5.2.1. Kennis van de cultuur en ingaan in de cultuur

Om op effectieve wijze de Rooms-katholiek in Brunssum met het evangelie te benaderen, is het nodig zich te verdiepen in de religieuze culturele situatie van de Rooms-katholiek in Brunssum. Uit het onderzoek blijkt dat voor velen het geloof een individuele aangelegenheid is geworden. Men kiest overwegend niet voor traditionele orthodoxe standpunten, maar put zèlf uit verschillende religieuze bronnen. Het is van belang te beseffen dat de orthodoxe christelijke geloofsstandpunten slechts door een minderheid van de leden van de Rooms-katholieke kerk in Brunssum wordt onderschreven. Hier wordt zichtbaar dat de invloed van de secularisering en individualisering is doorgedrongen bij leden van de Rooms-katholieke kerk[116]. Deze religieuze situatie moet erkend worden, het is de situatie waarmee men het in de praktijk moet doen.
De verkondiging van het evangelie begint bij de cultuur van de ontvanger. Deze cultuur moet van de ene kant kritisch benaderd worden en van de andere kant niet alleen maar als een probleem worden bezien. Het is niet moeilijk om vanuit het christelijk denken een negatief standpunt in te nemen ten

[116] Harskamp, 2000, p.281.

aanzien van deze postmoderne cultuur[117]. Met name de scepsis ten aanzien van dé waarheid en het relativisme spelen hier een belangrijke rol. De negatieve kanten van een cultuur mogen niet uit het oog worden verloren, terwijl tegelijkertijd de mogelijkheden die de cultuur biedt, niet onbenut mogen blijven.
Vanuit het verlangen het evangelie met mensen te delen, wordt gekozen om de cultuur binnen te gaan. De Heer Jezus is het grote voorbeeld doordat Hij mens wilde worden en naar deze zondige wereld is gekomen[118]. Hij heeft zichzelf ontledigd en de gestalte van een slaaf aangenomen (Fil. 2: 5-7). Paulus heeft zijn zendingsbediening op dezelfde manier in praktijk gebracht door zichzelf tot slaaf te maken, om zoveel mogelijk mensen te winnen (1Kor. 9:19). Op dezelfde wijze is het nu nodig om zoekend en opofferend de cultuur in te gaan en binnen te komen bij levens en ervaringen van mensen. Van hieruit kan het kruis en de opstanding ter sprake gebracht worden. Het grote zendingsbevel ondersteunt deze gedachtegang: het gaan in de wereld gaat vooraf aan het maken van discipelen (Mat. 28:19).
Bij het verkondigen van het evangelie is het de bedoeling dat die gezindheid in ons is, die ook in Christus Jezus was (Fil. 2:5). L. Morris omschreef het op de volgende manier "afgescheiden van de wereld om dienstbaar te zijn aan de wereld"[119]. Hiermee wordt bedoeld het distantiëren van iedere vorm van zonde en tegelijkertijd de opdracht uitvoeren die God gegeven heeft. Deze opdracht moet in bescheidenheid worden uitgevoerd. Bewustheid van eigen falen maakt nederig en zal behoeden voor arrogantie en betweterij ten opzichte van de medemens. Het is de bedoeling om naast de ander te gaan staan, waarbij eigen zwakheid, twijfel en vragen zichtbaar mogen zijn. Centraal in het christelijk geloof staat de genade: door de genade van God zijn ook wij gered. Een hoogmoedige houding past hier niet bij.

5.2.2. Op de 'markt van geloven'

Bij het verkondigen van het evangelie moet erkend worden, dat het evangelie één van de vele religies is op de 'markt van geloven'. Vanuit de postmoderne cultuur hebben alle godsdiensten in principe gelijke waarde, de ene kan niet oordelen over de andere want er is niet één waarheid. Het boeddhisme, hindoeïsme, islam, alternatieve spiritualiteit zoals New Age, mystiek[120], taoïsme[121], enzovoort, proberen een zo groot mogelijke plaats te realiseren. Het evangelie moet dus 'concurreren' met andere religies die waarden en zingeving aanbieden[122]. Doordat er sprake is van een veelheid aan religieus aanbod, is het slechts mogelijk een klein deel van de religieuze markt te bedienen. Dat komt voort uit het feit dat religie een individuele aangelegenheid is geworden[123].

5.2.3. Bijbelse thema's communiceren in de taal van de luisteraars

De 'vertaling' van Christus in een bepaalde cultuur is noodzakelijk in alle culturen. Bij het effectief verkondigen van het evangelie is het nodig de medemensen te leren kennen en hun taal te leren spreken. Het spreken van de 'tale Kanaäns'[124] moet vermeden worden. Hierdoor worden onnodige

[117] Dekker, 2000, p.250.
[118] Paas, S., *Jezus als Heer in een plat land, Op zoek naar een Nederlands evangelie*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2004, p. 30.
[119] Stott, J., *De christen als tijdgenoot*, Hoenderloo: Uitgeverij Novapres, 1996, p. 255.
[120] leer van het streven naar de innige vereniging van ziel en godheid.
[121] Wijsgerig-religieuze leer van Lao Tse, gegrond op het de mystieke vereniging met het absolute, de wereldwet. In veel alternatieve geneeswijze wordt de gedachtegang van het taoïsme gevonden, bijv. acupunctuur, meridiaantherapie en voetzoolreflextherapie.
[122] Dekker, 2009, p.131.
[123] Harskamp, 2000, p.18.
[124] Scheele, *Visserslatijn, handboek voor nieuwe evangelisatie*, Amsterdam: Buijten&Schipperheijn, 2002, p.76.

drempels opgeworpen doordat de ander niet begrijpt wat gezegd wordt. Veel Rooms-katholieken in Brunssum zijn met het Bijbels taalgebruik niet bekend, mede door het feit dat een groot aantal mensen de kerk zelden bezoekt en weinig in de Bijbel wordt gelezen. Het gaat in eerste instantie niet om het evangelie in al zijn volheid uit te stallen. Het is de bedoeling dat de ander daadwerkelijk begrepen heeft, wat er gezegd is[125]. Datgene wat gezegd wordt, moet aansluiten bij de situatie waarin de Rooms-katholiek in Brunssum zich bevindt. Vanuit deze situatie moet gezocht worden naar aanknopingspunten. Verschillende aspecten die uit de resultaten van de enquête naar voren komen, worden in het navolgende behandeld.

5.3. Geloofsinhoud

5.3.1. Verscheidenheid

Uit het onderzoek blijkt dat er binnen de groep Rooms-katholieken in Brunssum een breed spectrum heerst van omgaan met religie. Enerzijds de atheïst die het geloof in God afwijst, anderzijds degene die gelooft dat Jezus Gods Zoon is en voor de zonden aan het kruis gestorven is. Daartussenin bevindt zich een grote groep die gelooft in het 'ietsisme'. Door de grote verscheidenheid is het niet mogelijk een standaardprogramma voor evangelieverkondiging aan te bieden. Daarom is het van belang om er eerst achter te komen waar de Rooms-katholiek zich bevindt met betrekking tot het geloof. Immers, het gesprek met een atheïst zal inhoudelijk anders zijn dan met iemand die de orthodoxe geloofsopvattingen onderschrijft. Evenals blijkt uit de werkwijze van Paulus, is het nodig om de evangelieboodschap aan te passen aan de verschillende mensen. In alle gevallen moet geprobeerd worden om ze een stap dichter bij God te brengen.

5.3.2. Atheïsme

Een kleine groep Rooms-katholieken in Brunssum ontkent het bestaan van God of hogere macht. De reden zou kunnen zijn dat aversie bestaat, een weerstand voor alles wat te maken heeft met kerk, bijbel en christendom. Daarnaast kan een modernistisch levenshouding[126], waar geen plaats is voor het bovennatuurlijke, zorgen voor ontkenning van het bestaan van God. Dit zijn over het algemeen mensen die niet twijfelen aan hun keuze[127] en geen vragen hebben over het christelijk geloof. Het ligt in de lijn van de verwachting dat deze leden van de Rooms-katholieke kerk vanuit de opvoeding lid zijn geworden van de Rooms-katholieke kerk. Deze mensen ervaren in hun leven vaak wel bepaalde moeiten, zorgen of problemen. Dit brengen zij dan niet in verband met het feit dat zij niet geloven. In persoonlijke contacten is het soms mogelijk om dat verband wel te leggen. Voor de ander is dat misschien totaal onverwacht: het kan vragen naar het christelijk geloof oproepen. Een voorbeeld is iemand met een negatief zelfbeeld. Een opmerking dat geloven in God een ander zelfbeeld zou kunnen bewerkstelling, kan verdere interesse opwekken. Op deze manier wordt een aanwezige problematiek in verband gebracht met het evangelie.
In onderzoeken naar bekeringen wordt bevestigd dat persoonlijk contact een doorslaggevende factor is geweest[128]. Het geloof in God betekent concreet een meerwaarde voor het leven van een christen. Hierbij gaat het niet om uiterlijke plichtmatigheden, maar om de innerlijke rust en vrede die in het

[125] Scheele, 2002, p.93.
[126] Ook al lijkt het postmodernisme een sterke invloed te hebben in de samenleving, het rationalistische, modernistische denken, dat eerder dominant aanwezig was, heeft nog altijd een groot aantal aanhangers. Dekker, W., *Om de verstaanbaarheid*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2002, p.46.
[127] Dekker, 2002, p.89.
[128] Dekker, 2002, p.97.

hart worden ervaren. Van hieruit wordt zichtbaar wat het leven met Jezus Christus inhoudt. De nadruk ligt daarbij niet op woorden, maar op de beleving van het geloof op een open en ontspannen wijze. Dit kan leiden tot uitnodigingen, die voortkomen uit het persoonlijk contact. Dat kan een uitnodiging zijn voor de eigen gemeente, maar ook bijvoorbeeld een verjaardag waar meerdere christenen aanwezig zijn.

5.3.3. Postmoderne spiritualiteit

Uit het onderzoek blijkt dat de postmoderne spiritualiteit onder Rooms-katholieken in Brunssum een grote rol speelt, zelfs een grotere rol dan in Nederland. De Rooms-katholieke postmodernisten 'relishoppen' in de supermarkt hun eigen godsdienst bij elkaar[129]. Een grote groep Rooms-katholieken voelt zich aangetrokken tot deze holistische visie op religie. Dat laat zien dat een groot aantal Rooms-katholieken in Brunssum ver in hun denken verwijderd is, van de Bijbelse boodschap van genade (zie §4.3.2.). Dit betekent dat evangeliseren een langdurig proces zal zijn. Veel voorbereidend werk is meestal nodig voordat iemand Jezus Christus als Verlosser in zijn leven aan zal nemen. Daarom moet ernaar gestreefd worden om de ander een stap dichter bij God te brengen[130]. Bij het evangeliseren dient hier rekening mee gehouden te worden, door gedoseerd het evangelie te vertellen. B. Hybels[131] geeft aan: "Doorgaans willen mensen eerst alleen maar een idee krijgen wat dat voor een geloof is. Na verloop van tijd kan hun nieuwsgierigheid, en daarmee hun belangstelling, toenemen." Doordat de kloof tussen de postmoderne Rooms-katholiek in Brunssum en het evangelie groot is, zullen velen van hen allereerst een indruk willen krijgen van het christelijk geloof, voordat zij zich daarin verder zouden willen verdiepen. Zij maken zelf uit of zij bereid zijn om hier verder op in te gaan. Daarom is alertheid nodig op openingen die zich voordoen, om deze ten volle te benutten[132]. Soms moet gewacht worden tot de ander ruimte biedt, dan is geduld noodzakelijk want een opdringerige en krampachtige benadering kan de relatie blokkeren.
Van belang is om volgende gelegenheden te creëren om nader op de evangelieboodschap in te gaan[133]. Dat kan door persoonlijk contact met mensen te onderhouden, maar ook door mensen uit te nodigen voor een inleidende cursus op de Bijbel. Bij voorkeur vindt deze plaats in huiselijke kring. Hierdoor kunnen mensen niet alleen een stuk warmte en gezelligheid ervaren, maar bestaat ook de mogelijkheid tot het stellen van vragen en krijgen zij meer inzicht in Bijbelse geloofswaarheden.

5.3.4. Het geloof volgens de kerkelijke leer

Uit de enquête blijkt dat een kleine groep Rooms-katholieken gelooft in de orthodoxe geloofsstandpunten van de kerk. Deze Rooms-katholieken geloven dat Christus de Zoon van God is, dat de Bijbel het woord van God is en dat Jezus voor de zonden aan het kruis is gestorven. Een relatief grote groep van hen gelooft in de hemel te komen doordat zij goed genoeg hebben geleefd en een duidelijke minderheid door het werk van Jezus Christus op het kruis van Golgotha. Zij zien zichzelf als gelovig op de voor hen vertrouwde kerkelijke manier.
Voorzichtigheid is geboden bij het beoordelen van deze groep Rooms-katholieken in Brunssum. Binnen de Rooms-katholieke kerk bevinden zich leden, die hun vertrouwen gesteld hebben op het verlossingswerk van Jezus Christus en die de Heer Jezus van harte liefhebben. God kent de harten en Hij is degene die rechtvaardig oordeelt.

[129] Dekker, 2000, p.54.
[130] Petersen, J., *Evangeliseren als levensstijl*, Den Haag: J.N. Voorhoeve, 1987, p.147.
[131] *Hybels*, B., M. Mittelberg, *Zo word je een aanstekelijk Christen*, Hoornaar: Gideon, 1996, p.170.
[132] Dekker, 2002, p.77.
[133] Petersen, 1987, p.119.

Bij Rooms-katholieken, die de orthodoxe geloofsstandpunten onderschrijven, bestaat een gemeenschappelijke basis. Aangezien het de bedoeling is om daar te beginnen waar de mensen zich bevinden, kan deze gemeenschappelijke basis als aanknopingspunt dienen. Het 'vreemde' element voor deze Rooms-katholiek, dat fundamenteel is bij de evangelieverkondiging, is de oproep tot bekering. Daardoor is de kans groot, dat het horen van de evangelieboodschap hen 'vreemd' in de oren zal klinken. Dit heeft te maken met de visie van de kerk op het sacrament van de doop en op het feit dat zij zichzelf goed genoeg vinden. Aansluiting kan gevonden worden door datgene te benoemen wat in de kerk gezegd of gedaan wordt. Hierbij kan gedacht worden aan de geloofsbelijdenis en de bede 'Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt'. Beide worden hardop door de kerkgangers opgezegd. Ook de christelijke feestdagen zijn een aanknopingspunt voor het brengen van de evangelieboodschap.

5.4. De postmoderne religiositeit

5.4.1. Individualiteit

Uit het onderzoek blijkt dat het geloof voor de Rooms-katholiek in Brunssum een individuele aangelegenheid is geworden. De Rooms-katholiek kiest elementen uit verschillende religieuze bronnen. Door deze nieuwe vorm van religiositeit ziet Van Harskamp[134] dat de spanning van het individu vergroot wordt. Hij geeft hiervoor twee redenen aan. Allereerst wordt de vanzelfsprekendheid om met elkaar binding te voelen minder, met als gevolg dat de waarheid van het eigen geloof minder wordt bekrachtigd. Dit komt doordat minder mensen hetzelfde geloof aanhangen, zoals ten tijd van het verzuilde Roomse verleden. Ten tweede geeft Van Harskamp aan dat onder invloed van de individualisering de neiging bestaat om de eigen ervaringen te onderscheiden van de ander. Het gevolg is dat de religieuze prestatiedruk alleen maar toeneemt. In tegenstelling hiermee is het evangelie een bevrijding. Het eigen leven tonen vanuit deze vrijheid kan een aantrekkingskracht zijn voor deze mensen.
Door de individualisering wordt een enorme last op de mensen gelegd. Op de verschillende gebieden van het leven moeten moeilijke keuzes worden gemaakt. Achteraf zijn vaak gevoelens van diepe teleurstelling merkbaar, omdat beseft wordt dat de mens niet zo autonoom is als eerder werd gedacht. Moedeloosheid en onmacht zijn het gevolg. Een overspannen nadruk op de mens als subject kan tot gevolg hebben een 'ik-zwakte'. In zulke situaties kan het evangelie met daad en woord verkondigd worden. Persoonlijke steun en bemoediging worden als weldadig ervaren. En vanuit oprechte bewogenheid met de ander, kan gewezen worden op de Heer Jezus die de mensen rust wil geven (Mat. 11:28).
Door de toegenomen individualisering kunnen mensen meer moeite hebben om zich te binden. Dat wil niet zeggen dat zij geen behoefte hebben aan mensen die hen aandacht geven. Daarom moet de ander ècht gezien worden en liefdevol tegemoet gekomen. In een postmoderne samenleving kost het opbouwen van vertrouwen tijd[135]. Als christenen laten zien dat ze te vertrouwen zijn, neemt de geloofwaardigheid van het evangelie toe. Het vraagt een dienstbare instelling en trouw in contacten, zodat de trouw van Christus door ons heen zichtbaar wordt.

[134] Harskamp, 2000, p.285.
[135] Dekker, 2000, p.255.

5.4.2. Authenticiteit

In de postmoderne cultuur wordt een hoge waarde gehecht aan authenticiteit[136]. Voor de verkondiging van het evangelie heeft de nadruk op authenticiteit een grote betekenis. Lag in de moderne tijd de nadruk op de inhoud van het geloof, nu gaat het veeleer om de echtheid. Het evangeliseren is een manier van leven geworden[137]. Deze echtheid van het geloof kan zichtbaar worden in persoonlijke contacten. Op deze manier kan een authentieke houding illustreren wat het betekent om gelovig te zijn[138]. Waar deze contacten groeien liggen de mogelijkheden voor geloofscommunicatie open.
Aan de andere kant bezitten mensen een nauwkeurige fijngevoeligheid voor wat betreft de christen en zijn authenticiteit. Een weinig huichelachtigheid of onechtheid wordt al snel opgemerkt, met als gevolg dat verkondigers van het evangelie eerder een hinderpaal zijn dan een wegwijzer naar God[139]. Het afrekenen met zonden is daarom van groot belang. Immers, één misstap kan ongeloofwaardigheid tot gevolg hebben[140]. De bedoeling is om een brief van Christus te zijn voor de omgeving (2Kor. 3:3) en door de levensstijl anderen aan te trekken om dezelfde God te gaan dienen.

5.4.3. Ervaring

Uit de enquête blijkt dat ervaring een belangrijke rol speelt bij Rooms-katholieken in Brunssum. Het toegenomen belang van het emotionele ten opzichte van het rationele vormt een barrière voor een manier van communicatie van het evangelie, die vooral woordgericht en argumentatief is. Het is de vraag of de communicatie van het evangelie via argumentatie alleen, wel een geschikte weg is[141]. Het kan frustrerend zijn om te merken een discussie te kunnen winnen, maar dat de gesprekspartner vervolgens aangeeft toch niet geïnteresseerd te zijn in een vervolg, omdat 'het' hem 'niets zegt'. Van belang hierbij is dat medemensen gaan ervaren, proeven en meemaken wat het evangelie inhoudt. Dat geldt niet alleen voor de diensten in de gemeente, maar ook voor de persoonlijke ontmoetingen met mensen. In deze ontmoetingen kunnen de eigen ervaringen helpen om mensen op God te wijzen. Er bestaat een nieuwsgierigheid naar wat er speelt in het leven van de ander en dit zorgt voor waardevolle gelegenheden. Het is goed om ervan bewust te zijn dat door de postmoderne cultuur de ander deze ervaring als iets vrijblijvends zal zien. Ondanks deze kanttekening kunnen persoonlijke ervaringen helpen bij de benadering van Rooms-katholieken, door hen deelgenoot te maken van datgene wat God in het eigen leven heeft gedaan. Het is niet de bedoeling om in het eigen kleine verhaal te blijven steken maar het moet verwijzen naar het ' grote verhaal' van Gods genade in Christus. Ons verhaal is dan een illustratie bij het evangelie en verwijst naar een werkelijkheid en waarheid die universeel is.

5.4.4. Tolerantie en behoefte aan acceptatie

In de postmoderne samenleving leeft een grote behoefte aan tolerantie en acceptatie. Deze kunnen ervaren worden als een struikelblok voor het evangelie, dat immers de uniciteit van het christelijk geloof onderstreept. Jezus Christus is 'de weg, de waarheid en het leven' (Joh. 14:6). De relativering van de waarheid zit diep in de cultuur en het is moeilijk om deze te doorbreken. Van iemand die geen band heeft met Christus, kan niet verwacht worden dat hij het christendom erkent als uniek en

[136] Dekker, 2000, p.234.
[137] Petersen, 1987, p.62.
[138] Hybels, 1996, p.46.
[139] Hybels, 1996, p.60.
[140] Scheele, 2002, p. 15.
[141] Dekker, 2000, p.251.

de enige waarheid[142]. Het gaat er om, dat de ander geholpen wordt om zicht te krijgen op Jezus Christus en Hem te leren kennen. Het getuigenis in woord en daad schept ruimte om te wijzen op de relatie die met Jezus Christus mogelijk is.
Door de nadruk op het persoonlijk individuele imago wordt de mens kwetsbaar en extra gevoelig voor afwijzing. Het accepteren van de mensen zoals ze zijn en in de situatie waarin ze zich bevinden, zal heilzaam werken. Hun vragen, argumenten of problemen moeten serieus genomen worden. Van belang hierbij is dat goed en oprecht naar de ander geluisterd wordt. Dus, niet uit beleefdheid wachten totdat de ander de zin heeft afgemaakt om vervolgens met de eigen boodschap op de proppen te komen[143], of deze nu aansluit of niet. Met aandacht dient geluisterd te worden naar de vragen en problemen van de ander, om van daaruit aansluiting te zoeken met het evangelie. Op deze manier wordt een éénrichtingsverkeer vermeden en wordt daadwerkelijk gecommuniceerd.

5.4.5. De zinvraag

De Rooms-katholieken in Brunssum geven in de enquête aan, de zin van het leven te willen overdenken. Het postmodernisme legt een grote nadruk op het 'zelf' waarbij de mens ook zijn eigen zingevingsysteem moet creëren[144]. Doordat het geloof in een persoonlijke God en een leven na de dood minder voorkomen, is het gevolg dat velen niet meer weten wat de zin van hun leven is. Dit kan als een aanknopingspunt gebruikt worden, omdat het laat zien dat mensen openstaan om over religie na te denken. Op deze wijze kan aangesloten worden bij datgene waar mensen mee bezig zijn. Alle vragen naar het waarom van bepaalde gebeurtenissen en de leiding van God hebben hiermee te maken. Het is de vraag naar het uiteindelijke doel van alles, naar het plan van God. J. Petersen[145] geeft hierover het volgende aan: "Een van de dingen die de Heilige Geest voor de niet-christen doet, is zijn ogen openen voor de onbestendigheid, nutteloosheid en kortstondigheid van dit leven." Vanuit deze leegte en gemis in het leven kan gewezen worden naar God, die zin en doel aan het bestaan geeft. De Engelse theoloog en godsdienstwetenschapper Bailey bezocht cafés en ging langs deuren. Hij kwam tot de ontdekking dat, als hij eenmaal in staat was om mensen vragen te stellen over waar het volgens hen in het leven om ging, zeer velen blij waren dat ze eens konden spreken over dat soort zaken[146].

5.4.5. Het bovennatuurlijke

Uit de resultaten van de enquête komt naar voren dat Rooms-katholieken in Brunssum openstaan voor het occulte[147]. Velen geloven in zaken als het communiceren met doden en waarzeggerij. Zij laten hiermee zien dat zij geloven dat er meer is dan de zichtbare werkelijkheid. Door het bezig zijn met deze praktijken overschrijdt de mens zijn normale menselijke grenzen en is daardoor in staat iets te bewerken en/of te weten wat normaal alleen God toekomt[148]. Echter, alle bemiddeling van inzicht en kennis over verborgenheden die niet voortkomen door de Heilige Geest of via de Bijbel, komt van de vader der leugen, de duivel zelf. Hij heeft maar één doel, namelijk de mens aan zich vastbinden en in het verderf storten. Door zich open te stellen voor deze bovennatuurlijke verschijnselen, stelt men zich open voor een andere geestelijke wereld. Het gevolg is het komen onder de ban van demonische machten. Voor God zijn deze praktijken een gruwel (Deut. 18:9-14) omdat de mens verontreinigd wordt door demonische machten (Lev. 19:31; 20:6,27; Jes. 8:19). Onder occulte praktijken komt ook

[142] Dekker, 2000, p.254.
[143] Scheele, 2002, p.90.
[144] Dekker, 2000, p.210.
[145] Petersen, 1987, p.133.
[146] Van Harskamp, 2000, p.253.
[147] Bij occultisme gaat het om geheime, verborgen kennis.
[148] Feller, G., *Tovenaars van de 20ste eeuw, Gezondheid en de 'new age',* Hoornaar: Gideon, 1995, p.11.

veel oplichterij, geldmakerij, boerenbedrog en bijgeloof voor. Dat wil niet zeggen dat het daarom niet gevaarlijk is. De duivel kan immers alles gebruiken om iemand in verwarring te brengen. Zelfs als het alleen bijgeloof is, kan het toch door de satan misbruikt worden om iemand onder zijn invloed te brengen en afhankelijk te maken van hem[149].
Eén van de gevolgen op geestelijk gebied is een grotere weerstand tegen het bevrijdende evangelie van Jezus Christus[150]. Het verkondigen van het evangelie aan hen is geen eenvoudige opdracht. Bovennatuurlijke verschijnselen worden niet aan satan toegeschreven, maar aan God of de goddelijke kracht in henzelf. In het bestaan van satan wordt niet geloofd, met als gevolg dat zij de ernst van de gevolgen onderschatten. Daardoor is het lastig uit te leggen dat ze zich op gevaarlijk terrein bevinden. Dat was eveneens het geval voor Paulus in zijn toespraak op de Areopagus met betrekking tot de afgoderij. Paulus is in zijn toespraak duidelijk door de afgoderij af te keuren en de grootheid van God te benadrukken. In navolging van Paulus is het nodig om mensen te waarschuwen voor het bovennatuurlijke. Een aanknopingspunt kan zijn aan te geven dat er meer is tussen hemel en aarde. Vraag of de eigen zienswijze op bovennatuurlijke praktijken verteld mag worden, om van daaruit de grootheid van Jezus Christus centraal te stellen.

5.5. Orthodoxe geloofsstandpunten

5.5.1. Hel, zonde en oordeel

Bij begrippen als hel, zonde en oordeel kunnen Rooms-katholieken in Brunssum zich nog nauwelijks iets voorstellen. Uit de enquête blijkt dat zij niet geloven in een hel, zij vinden veelal het thema 'zondigen' niet relevant en vinden zichzelf goed genoeg om de hemel in eigen kracht te bereiken. De kans is groot dat dreigen met hel en oordeel geen positieve impact op de Rooms-katholiek zal hebben. Dat komt doordat de Brunssumse Rooms-katholiek zulk een dreiging niet als een reëel probleem of gevaar herkent. Het kan zelfs tot misverstanden leiden of het versterken van vooroordelen[151].
De moeilijkheid is om deze Bijbelse opvattingen te relateren aan de ervaringen van mensen van vandaag. R. van Loon geeft aan dat het probleem zelfs dieper ligt, doordat het christelijk geloof niet meer als relevant wordt gezien[152]. Dit geldt, gezien de openheid naar andere religies, ook voor de Rooms-katholieken in Brunssum. Om de Rooms-katholiek in Brunssum met het evangelie te bereiken is het belangrijk dat de ontvanger geraakt wordt. Het is niet on-Bijbels om het beginpunt van geloof vooral te zoeken in het 'geraakt zijn'[153]. S. Paas geeft aan dat bij evangelisatie ingezet kan worden bij het relationele aspect[154]. Door de individualisering bestaat een toegenomen behoefte aan aandacht, waaruit blijkt dat mensen verlangen naar betrouwbare relaties. Door zelf betrouwbaar te zijn in relatie tot de ander, is het mogelijk om een wegwijzer naar God te zijn. God, Die betrouwbaar is, houdt heel veel van iedereen, Hij wil een relatie met de Rooms-katholiek en heeft hiervoor zelfs Zijn eigen Zoon gegeven. Van hieruit is het van het grootste belang om het doel en de zin van het kruis aan te geven: Christus is gestorven voor onze zonden, zodat wij gered zouden worden voor de eeuwigheid. Beseft moet worden dat geloven alleen mogelijk is door genade, niet door eigen verdienste en ook niet door zondekennis.

[149] Ouweneel, *Jouw leven en het occulte*, Vaassen: Medema, 1994, p.50.
[150] Feller, G., "Waarzeggerij als entertainment", *Promise*, jaargang 25, januari 2009, p.18-24.
[151] Dekker, 2002, p. 91.
[152] R. van Loon hield in 2000 een betoog tijdens een conferentie over 'De boodschap en de kloof', enkele gedachtelijnen van hem zijn opgenomen in het boek van S. Paas, 2004, p.80.
[153] Bijvoorbeeld Nathanaël en Zacheüs werden geraakt door wat zij meemaakten. Dekker, 2000, p.251.
[154] Paas, 2004, p.154.

Bij zonde gaat het niet alleen om verkeerde daden, maar om de fundamentele richting in iemands leven. God ontvangt dan niet de eerste plaats in het leven van de mens. Deze plaats wordt ingenomen door andere 'heren' die gediend worden: gezondheid, genot, geld, carrière, waardering van mensen, enz. Uit de praktijk blijkt dat zij veeleisend zijn en uiteindelijk in de steek laten. Het loon is leegte, schaamte, oppervlakkig leven, verdriet enz. De leegte in het hart wordt niet gevuld, maar alleen tijdelijk verborgen en vervolgens uitgediept[155]. Zonde is dus niet alleen het overtreden van een aantal regels, maar zonde is voorbij leven aan het doel dat God met het leven heeft. Door deze zondige houding en gedrag wordt een leven geleid dat van God afkeert. Bekering is nodig waarbij vergeving aan God wordt gevraagd voor de zondige levensstijl. Door het kruis van Golgotha is het ontvangen van vergeving mogelijk. De Heer Jezus heeft uit liefdevoor zijn schepselen zijn leven gegeven, waardoor de relatie met God hersteld kan worden.
God werkt al aan harten voordat mensen kennis van zonde hebben en het gevolg van een waar geloof zal altijd tot zondekennis leiden. H. van den Belt stelt, vanuit een klein onderzoek dat hij heeft gehouden, dat bij postmoderne bekeringen de schuldvraag nauwelijks een rol speelt "…het besef van zonden en de noodzaak van vergeving beginnen meestal pas echt te spelen na de bewuste keuze voor het christelijk geloof… de zonde wordt namelijk vooral als iets relationeels gezien; als falen en tekortschieten tegenover God en de naaste" [156].Van belang is dat iemand Jezus ontmoet. Mensen komen in de ontmoeting met Jezus, Zijn leer en Zijn daden, tot erkenning van zichzelf en tot erkenning van de eigen zondigheid. Want zonder kennis van zonde wordt het doel van het kruis veronachtzaamd. Daarom is het aan te bevelen om mensen te adviseren de evangeliën te gaan lezen.

5.5.2. De Bijbel

Blijkens de enquête geniet de Bijbel onder de Rooms-katholieken in Brunssum weinig bekendheid. De grootste groep leest nooit in de Bijbel. Echter de Bijbel is het gezagvolle, levende woord van God, waaruit Jezus Christus en de mens gekend kan worden (Hebr.4:12). Vandaar dat geprobeerd moet worden om Rooms-katholieken te stimuleren in de Bijbel te lezen. Op deze manier wordt de Bijbel de kans gegeven om invloed uit te oefenen in de levens van mensen die Christus nog niet kennen. J. Petersen beschrijft het gezag van de Bijbel op de volgende manier: "De Bijbel is bij machte het in zijn eentje op te nemen tegen de ongelovige"[157]. Dit pleit ervoor om mensen binnen gehoorsafstand van de Bijbel te brengen. Door aan te geven wat de bijbel voor het eigen leven betekent, kan een stimulerende werking uitgaan. Ook hier is het belangrijk om uit te gaan van de situatie, waarin de Rooms-katholiek zich bevindt. Bij ziekte, sterfgeval, troost, geboorte, kunnen boekjes gegeven worden met passende Bijbelteksten. Hierdoor wordt de drempel verlaagd en komen zij in aanraking met Gods Woord. Communiefeesten zijn vaak een goede gelegenheid om een kinderbijbel te geven, omdat het een religieus feest is. Sommigen bezitten een Bijbel. Stimuleer mensen om kennis te maken met de rijkdom van de Bijbel. Gedacht kan eveneens worden aan het uitnodigen van mensen voor laagdrempelige Bijbelstudies. Door het ontvangen van begrijpelijke uitleg kan getoond worden dat de boodschap van de Bijbel relevant is voor het dagelijkse leven en voor de eeuwigheid.

5.5.3. Onwetendheid

Een grote groep Rooms-katholieken in Brunssum geeft in de enquête aan, dat zij veelal niet weet op welke manier zij tegen orthodoxe geloofsstandpunten aankijken. Of deze onwetendheid een gevolg

[155] Paas, 2004, p.161.
[156] Hij heeft een vragenlijst voorgelegd aan negen christenen die geen christelijke opvoeding hebben gehad en vergeleek deze eigentijdse bekeringsverhalen met een aantal elementen uit de klassieke bevindelijk-gereformeerde geloofservaring. Dekker, 2002 p. 61.
[157] Petersen, 1987, p.135.

is van eigen desinteresse of door onduidelijke communicatie van de Rooms-katholieke kerk, werd uit de enquête niet duidelijk. In ieder geval twijfelen zij over een leven na de dood, of Jezus voor de zonden is gestorven en of Hij is opgestaan uit de dood. Hun zicht op religie staat niet vast, waardoor ook openheid voor het christelijk geloof aanwezig kan zijn. Het laten zien van de meerwaarde van het christelijk geloof vanuit het eigen leven, zou de nieuwsgierigheid kunnen opwekken. Een paar concrete voorbeelden ter verduidelijking: als aan een niet-christen verteld wordt op welke manier men tot een bepaalde beslissing is gekomen, en daarbij ook vertelt dat het gebed daarbij een belangrijke rol heeft gespeeld, wordt de ander duidelijk gemaakt dat gebed dus te maken heeft met heel concrete zaken van het 'gewone' leven; als een christen ternauwernood aan een ongeluk is ontsnapt, en daarvoor zelf God dankt, doet hij er goed aan ook dat gewoon te vertellen, en niet de indruk te wekken dat hij het als een kwestie van 'puur geluk' beschouwt; als op het werk ter sprake komt wat ieder in het weekend heeft gedaan, zou iets verteld kunnen worden over de kerkdienst[158].

5.6. De invloed van de traditie

5.6.1. Kenmerkende eigenschappen van de Limburger

In hoofdstuk twee (§2.3) komt naar voren dat de Limburger anders in elkaar steekt dan 'de Nederlander'. Bij de benadering van de Rooms-katholiek in Brunssum zijn de volgende drie punten van belang. Allereerst uit de Limburger niet zo snel zijn eigen mening, voelt zich snel onzeker en minderwaardig. Als het evangelie in overweldigende kracht wordt gebracht zal de Rooms-katholiek in Brunssum zich overdonderd voelen, met als gevolg dat hij dichtklapt. De Brunssumse inwoner zal uiterlijk nog aardig knikken, maar heeft innerlijk al afgehaakt. Het belang van een tweerichtingsverkeer wordt hier nog een keer onderstreept. Door het opbouwen van een relatie en oprechte aandacht zal het vertrouwen toenemen van de Rooms-katholiek in Brunssum. Door het gegroeide vertrouwen durft hij eerder zijn eigen mening onder woorden te brengen, iets waar hij vaak meer tijd voor nodig heeft.
Ten tweede speelt de omgeving een belangrijke rol. De Brunssumse inwoner vindt het niet prettig om buiten de groep te vallen en past daardoor zijn mening, aan de mening van de groep, aan. Dit is met name het geval in gesprekken waarbij meerdere personen betrokken zijn. Het heeft daarom de voorkeur om individueel met mensen te spreken.
Als laatste zorgt de blijmoedige volksaard dat de ernst van leven en dood naar de achtergrond wordt gedrongen. Er wordt genoten van het leven. Echter, uit de literatuur blijkt dat bij het overlijden van een geliefde, vaak geloofsvragen naar bovenkomen[159]. Deze kunnen voortkomen vanuit de confrontatie met de dood, maar ook met betrekking tot het omgaan met verdriet. Hierdoor ontstaat een aanknopingspunt. Op zulke momenten staan mensen vaak open om een kop koffie te komen drinken. Een blijk van meeleven met het verdriet van de ander wordt als troostrijk ervaren. Op deze manier wordt mensen ruimte gegeven om hun verdriet en vragen te uiten. Tegelijkertijd kan Gods liefde zichtbaar worden door ons heen.

5.6.2. De traditie

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat de traditie een grote rol speelt bij de Rooms-katholieken in Brunssum. De meeste zijn vanuit traditie lid van de kerk en de grootste groep wil vanuit de geloofstraditie de sacramenten ontvangen. Met deze traditie zijn de Rooms-katholieken in

[158] Dekker, 2002, p.98.
[159] Dekker, 2002, p.60.

Brunssum vertrouwd. Deze resultaten sluiten aan bij de bevindingen van Knibbe[160] in haar proefschrift: het gaat in eerste instantie niet om de inhoud van het geloof, maar meer om het 'gevoel' van verbondenheid met het domein van het vertrouwde (familie, gemeenschap) en continuïteit met het verleden. Zij is hier verder op ingegaan en kwam tot de conclusie dat vreemde autoriteiten worden geweerd, omdat het de continuïteit met het verleden en de verbondenheid met de directe omgeving kan verstoren. Haar onderzoek heeft betrekking op verschillende dorpen in Zuid-Limburg. Het ligt in de verwachting dat de mate van verbondenheid in de stad Brunssum minder is, doordat het gemeenschapsgevoel minder hecht is dan in een dorp. Dat neemt niet weg dat deze meespeelt bij de benadering van de Rooms-katholiek in Brunssum met het evangelie. Uit de enquête blijkt dat de Brunssumse Rooms-katholiek niet negatief staat ten opzichte van mensen die naar andere kerken gaan (zie §4.6.2.). Toch zal de verkondiging van het evangelie vanuit een andere kerk/gemeente, in meerdere of mindere mate ervaren worden als een inbreuk op datgene waarmee zij vertrouwd zijn. Belangrijk is te beseffen dat het praten over het geloof een activiteit is die 'vreemd' zal overkomen, omdat veel Rooms-katholieken dat niet gewend zijn.
Aangezien over deze spanning, voor zover mij bekend, geen literatuur beschikbaar is, zullen mijn persoonlijke ervaringen worden weergegeven. De Rooms-katholieken verschillen in hun reacties, waarbij de mate van verbondenheid met de kerk doorslaggevend is.
Een grote groep Rooms-katholieken in Brunssum hebben in de enquête aangegeven dat ze hun eigen keuzes maken op het gebied van religie. Daarnaast laat het lage percentage van het regelmatig misbezoek zien dat er geen nauwe verbondenheid met de kerk bestaat. Bij de benadering van deze groep Rooms-katholieken met het evangelie, speelt het vasthouden aan de traditie en de kerk geen doorslaggevende rol. Zij hebben immers al voor de invulling van hun religieuze behoeften buiten de kerkmuren gekeken. Mensen die uit deze groep tot bekering komen hebben vaak weinig moeite om de Rooms-katholieke kerk te verlaten. De geestelijke honger naar Bijbelstudie en de ervaring van kerkdiensten die aansluiten bij de eigen beleving, draagt ertoe bij om de eigen Rooms-katholieke kerk los te laten. Door Bijbels onderricht komen deze mensen tot nieuwe inzichten, waardoor de Rooms-katholieke leer en praktijk verder van hen af komen te staan. Deze ex-Rooms-katholieken hebben meestal nog Rooms-katholieke familieleden. Spanningen kunnen het gevolg zijn. Daarom zijn tact en begrip voor familieleden en de ex-Rooms-katholiek belangrijk. Het veranderde leven van de ex-Rooms-katholiek is vaak een levend getuigenis voor hun omgeving. Hier kunnen Rooms-katholieke familieleden niet omheen, omdat ze zien dat het aannemen van het evangelie een goede uitwerking heeft.
Rooms-katholieke leden die nauw verbonden zijn met de Rooms-katholieke kerk (deelname in koor, vrijwilligerswerk, harmonie etc.) zullen het verkondigde evangelie ervaren als een inbreuk op het 'vertrouwde'. Hun reactie is vaak 'ik blijf bij datgene wat mij is geleerd'. Er wordt hun iets gezegd wat zij niet kennen en vele bekende rituelen en gebruiken worden gemist. Het wordt als vreemd ervaren dat de sacramenten niet of op een andere manier worden toegepast. Dat er niet gebeden wordt voor overledenen en dat Maria een relatief kleine rol krijgt. Als Rooms-katholieken voor de eerste keer, bijvoorbeeld bij een bruiloft, begrafenis of op zondag, een eredienst in de gemeente meemaken, zullen zij verschillende vertrouwde elementen missen. Te denken valt aan de aankleding van het gebouw, deze is ingetogener dan in een Rooms-katholieke kerk. De voorganger draagt geen kerkelijke kleding en er wordt geen gebruik gemaakt van het wierookvat. Ondanks deze verschillen zijn er weinig Rooms-katholieken die aangeven het 'evangelisch' geloof als een sekte te zien. Het is goed mogelijk dat Rooms-katholieken over de aangegeven verschillen vragen hebben, hier kunnen aanknopingspunten liggen.
Uit de enquête bleek dat een kleine groep Rooms-katholieke leden actief bezig is met het christelijk geloof. Deze leden hebben behoefte aan geloofsverdieping en gaan regelmatig naar de kerk. Zij herkennen veel elementen die in het evangelie naar voren komen. Vanuit deze gemeenschappelijke basis kan het evangelie worden gebracht. Onder hen bevinden zich leden die bereid zijn om naar Bijbelstudies te gaan die vanuit andere kerken of gemeenten worden gegeven. Tegelijkertijd zijn zij

[160] Knibbe, 2007.

niet van plan de Rooms-katholieke kerk te verlaten. Als zij vinden dat de Rooms-katholieke kerk de plaats is waar God hen heeft geplaatst, dan is het niet aan ons om daar verandering in te brengen. In gesprek met Rooms-katholieke leden is het niet verstandig om negatieve opmerkingen over de Rooms-katholieke kerk te maken. Kritiek op de kerk kan hen persoonlijk raken, omdat ze het kunnen ervaren als kritiek op hun opvoeding. Het kan zijn dat er aspecten naar voren komen waarbij er verschil van inzicht bestaat tussen kerk/Rooms-katholiek en het eigen inzicht. Dan is het zaak om de eigen mening duidelijk en onderbouwd onder woorden te brengen. Rationele argumenten kunnen op deze manier behulpzaam zijn bij het uiteenzetten van het geloof of bij de weerlegging van kritiek.

5.6.3. Het omgaan met Rooms-katholieke rituelen

Uit het onderzoek blijkt dat vele Rooms-katholieken in Brunssum een kaarsje opsteken en een Mariabeeld bezoeken. Deze rituelen zijn gebruiken die vanuit de traditie worden overgenomen. Door middel van het opsteken van een kaarsje wordt aandacht gevraagd voor bepaalde personen in bepaalde omstandigheden. Bij het opsteken van een kaarsje bij een Mariabeeld wordt aan Maria gevraagd om de desbetreffende persoon te helpen. Het is niet aan te bevelen om direct kritiek op deze rituelen te uiten. Paulus uitte zijn ergernis in zijn toespraak op de Areopagus immers ook niet rechtstreeks. Het afnemen van deze rituelen, waar de Rooms-katholiek zó vertrouwd mee is, kan tot gevolg hebben dat zij zich bij voorbaat afsluiten voor de evangelieboodschap. Deze wordt dan bij voorbaat als ‘vreemd’ gezien. Het vragen naar de reden waarom Rooms-katholieken in Brunssum deze rituelen uitvoeren, voorkomt een einde van het gesprek, maar geeft ook inzicht op welke manier ze geloven. Van hieruit kan verder worden gesproken en wordt zichtbaar dat de Rooms-katholieke medemens als gesprekspartner serieus wordt genomen. Paulus bracht de grootheid van God naar voren en op dezelfde manier kan dat in gesprekken met Rooms-katholieken ook gedaan worden. God is zo groot dat rechtstreeks contact met God mogelijk is.

5.6.4. De behoefte aan geloofsverdieping

Het onderzoek toont aan dat een kleine groep Rooms-katholieken blijk geeft van behoefte aan geloofsverdieping. Deze groep laat zien dat zij geïnteresseerd is om met het geloof bezig te zijn. Doordat deze behoefte vaak niet omgezet wordt in het daadwerkelijk bezoeken van een Bijbelstudie, kan het aanbieden van het bezoeken van een Bijbelstudie de drempel verlagen. Daarnaast kan tegemoet gekomen worden aan deze behoefte door het geven van passende literatuur. Ook hier geldt het belang van het onderhouden van persoonlijk contact, zodat aangesloten wordt bij de behoefte van de Rooms-katholiek op dat moment.

5.7. Conclusie

Vanaf midden jaren zestig van de vorige eeuw werd het gezag van de Rooms-katholieke kerk op alle levensgebieden steeds minder. Tegelijkertijd werd vastgehouden aan vertrouwde rituelen en tradities van de Rooms-katholieke kerk. Doordat het Rooms-katholieke geloof vooral met uiterlijke rituelen en traditie te maken heeft, wordt de verinnerlijking van het geloof gemist. Het ligt in de lijn van de verwachting dat dit gemis ertoe heeft bijgedragen, dat de secularisering in Limburg zich sterker heeft doorgezet dan in Nederland. Tegelijkertijd komt, mede door de individualisering, een nieuwe vorm van postmoderne religiositeit op.
De verscheidenheid in opvattingen op religieus gebied onder Rooms-katholieken in Brunssum is groot, vandaar dat geen standaardbenadering voor het evangelie mogelijk is. Enerzijds onderschrijft een aantal de orthodoxe geloofsopvattingen en anderzijds bevinden zich atheïsten in de Rooms-katholieke kerk. De meesten zijn met betrekking tot het geloof het liefst vaag; zij geloven enigszins in

‘iets’ of zijn twijfelachtig. Om Rooms-katholieken in Brunssum in contact te brengen met het evangelie is het nodig om kennis te hebben van hun leefwereld en zelf hun leefwereld binnen te gaan. Hierbij is het spreken in hun ‘taal’ van belang.
De verkondiging van het evangelie begint daar, waar de Rooms-katholiek in Brunssum zich bevindt. De persoonlijke benadering is de beste manier om erachter te komen waar deze zich bevindt, zodat zo goed mogelijk bij hun gedachtegang en leefwereld aangesloten kan worden.
Een groot aantal Rooms-katholieken hangt het traditionele kerkelijke geloof niet aan, maar voelt zich aangetrokken tot de postmoderne religiositeit. De kloof tussen de postmoderne religie en het evangelie is groot. Vandaar dat verwacht kan worden dat evangeliseren een proces is. In een postmoderne cultuur hebben mensen behoefte aan aandacht en acceptatie. Vandaar dat het zinvol is om bij het relationele aspect van het evangelie in te zetten, met als doel uit te komen bij het verlossingswerk van Jezus Christus. De druk op het individu is groot, waardoor ingegaan kan worden op het opkomende verlangen naar religie. Door het openstaan voor bovennatuurlijke verschijnselen, zal meer weerstand tegen het evangelie ervaren worden. Velen hebben behoefte om over de zin van het leven na te denken, waardoor openingen ontstaan om het geloof te delen. De beleving en ervaring spelen een grotere rol dan rationele argumenten. Door het aangaan van een relatie kunnen ervaringen met elkaar worden gedeeld en kan Gods liefde vanuit het eigen leven op een authentieke manier worden getoond. De meerwaarde van het geloof kan op deze manier zichtbaar worden. Vanuit deze persoonlijke relatie kan gewezen worden op de Heer Jezus en het kruis van Golgotha.
Veelal zijn de Rooms-katholieken in Brunssum door traditie lid van hun kerk. Zij houden vast aan de kerkelijke traditie waarmee zij vertrouwd zijn, terwijl zij tegelijkertijd over kerkmuren heenkijken om een eigen invulling aan religie te geven. Een minderheid van de Rooms-katholieken houdt vast aan de eigen vertrouwde Rooms-katholieke kerkelijke leer en praktijk. Rituelen kunnen inzicht geven over de wijze waarop tegen het geloof wordt aangekeken, het is niet verstandig om deze direct te bekritiseren. Het evangelie is voor hen in meerdere of mindere mate een inbreuk op het vertrouwde. Het meest vreemde element is de oproep om een bewuste keuze voor God te maken. Een kleine groep Rooms-katholieken in Brunssum is actief bezig met het christelijk geloof. De gezamenlijke basis van christelijke uitgangspunten kan dan als aanknopingspunt dienen, te denken valt aan de gebeden en aan de geloofsbelijdenis.
Als blijkt dat Rooms-katholieken interesse in het christelijk geloof hebben, is het zinvol om hen uit te nodigen voor een dienst in de gemeente of voor een Bijbelstudie voor beginners, bij voorkeur in een huiselijke omgeving. Op deze manier kan de onderlinge gemeenschap ervaren worden en de relevantie van de Bijbel en het evangelie worden getoond voor het dagelijkse en het eeuwige leven.

Samenvatting

In dit afstudeerproject wordt verslag gedaan van de resultaten van een kwantitatief onderzoek naar inhoudelijke aspecten van het geloof onder Rooms-katholieken in Brunssum. De vraagstelling van het onderzoek is gericht op het verkrijgen van kennis en inzicht in wat de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft. Deze kennis wil ertoe bijdragen om effectiever de Rooms-katholiek in Brunssum met het evangelie te benaderen.
In de jaren na de oorlog bloeide het rijke Roomsche leven in Brunssum. Vanaf midden jaren zestig kwam daar verandering in en het gezag van de kerk, op alle terreinen van het leven, werd niet meer erkend. Tegelijkertijd werd vastgehouden aan de vertrouwde rituelen en tradities van de Rooms-katholieke kerk. Doordat het Rooms-katholieke geloof vooral met uiterlijke rituelen en traditie te maken heeft, wordt de verinnerlijking van het geloof gemist.
De Rooms-katholieke kerk leert dat door middel van het doopsel, de dopeling een kind van God wordt. Dit verklaart waarom in de Rooms-katholieke kerk de mensen niet opgeroepen worden om zich te bekeren, zij zijn immers al een kind van God. Mijn visie is dat eeuwig heil alleen door geloof verkregen kan worden.
Vanuit het onderzoek dat in maart 2010 gehouden werd onder Rooms-katholieken in Brunssum blijkt dat de grootste groep van de Brunssumse Rooms-katholieken het 'ietsisme' aanhangt. Hiermee laten zij zien dat zij zich onttrekken aan de klassieke kerkelijke godsdienstigheid. De verscheidenheid van visies op het geloof is verder groot, van enerzijds atheïsme tot anderzijds geloven in Jezus Christus als Verlosser. De Rooms-katholiek in Brunssum ziet zichzelf als enigszins gelovig en het geloof heeft voor velen enige betekenis in het leven. Een grote rol speelt bij de Brunssumse Rooms-katholiek de postmoderne spiritualiteit, terwijl een kleine groep Rooms-katholieken in Brunssum de orthodoxe geloofsopvattingen onderschrijft. De Rooms-katholieken in Brunssum blijken meer open te staan voor de postmoderne spiritualiteit dan de Nederlanders in het algemeen. De verwachting is dat in de toekomst de orthodoxe opvattingen steeds minder vaak voorkomen. Veelal zijn de Rooms-katholieken in Brunssum vanwege de traditie lid van de kerk. Een kwart geeft aan (misschien) behoefte te hebben aan geloofsverdieping.
Door het brede spectrum van visies op het geloof onder Rooms-katholieken in Brunssum, is geen standaardbenadering van het evangelie mogelijk. Kennis van hun leefwereld is nodig, maar ook het binnengaan in hun leefwereld. In deze postmoderne leefwereld speelt de beleving en ervaring een grotere rol dan rationele argumenten. Daarnaast zijn authenticiteit, tolerantie en acceptatie kenmerkende aspecten in een postmoderne cultuur.
De verkondiging van het evangelie begint daar, waar de Rooms-katholiek in Brunssum zich bevindt. De persoonlijke benadering is hiervoor het meest geschikt. Doordat velen zich aangetrokken voelen tot de postmoderne religie, zal het evangeliseren een proces zijn. In een postmoderne cultuur is het zinvol om de verkondiging in te zetten bij het relationele aspect of bij het overdenken van de zin van het leven. Daarnaast kan het nieuwe religieuze verlangen en de enorme druk op het individu voor aanknopingspunten zorgen. Van hieruit kan het doel van het kruis aangegeven worden. Door het aangaan van een relatie kan de meerwaarde van het geloof aan de ander worden getoond. Een minderheid van de Rooms-katholieken houdt vast aan de Rooms-katholieke kerkelijke leer. Het evangelie is voor hen, in meerdere of mindere mate, een inbreuk op het vertrouwde. Het meest vreemde element is de oproep om een bewuste keuze voor God te maken. Een kleine groep Rooms-katholieken in Brunssum is actief bezig met het christelijk geloof. De gezamenlijke basis van orthodoxe uitgangspunten kan als aanknopingspunt dienen.
Als blijkt dat Rooms-katholieken interesse in het christelijk geloof hebben, is het aan te bevelen hen uit te nodigen voor een Bijbelstudie voor beginners, bij voorkeur in een huiselijke omgeving. Op deze wijze kan de onderlinge gemeenschap ervaren worden en de relevantie van de Bijbel en het evangelie worden getoond voor het dagelijkse en het eeuwige leven.

Bibliografie

Banning, W., *Handboek pastorale sociologie*, 's-Gravenhage: Boekencentrum N.V., 1953

Bernts, T., Dekker, G., Hart, de J., *God in Nederland 1996-2006*, Kampen: Ten Have, 2007

Bette, J.C., Brink, van den G., Courtz, H., Veelen, van G.A., *Studiebijbel, De handelingen der Apostelen*, Soest: In de Ruimte, 1990

Bette, J.C., Brink, van den G., Courtz, H., *Studiebijbel, Het evangelie naar Mattheüs*, Soest: In de Ruimte, 1989

Brink, van den G., Courtz, H., Dekker, J., *Studiebijbel, Woordstudies en concordantie*, Soest: In de Ruimte, 1994

Bruce, F.F., *The book of the Acts, Revised,* Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1988

Brugge, J., *Paulus, Pionier voor de Messias van Israël*, Kampen: Kok-Kampen, 2003

Centraal Bureau voor de Statistiek, *Religie aan het begin van de 21ste eeuw,* Den Haag: OBT bv, 2009

Coumans, W.K., *Brunssum*

Danneels, G., *Geloofsboek, de bisschoppen van België*, Tielt: Lannoo, 1994

Dekker, G., Stoffels, H.C., *Godsdienst en samenleving, een introductie in de godsdienstsociologie,* Kampen: Kok-Kampen, 2009

Dekker, W., Visser, P.J. *Om de verstaanbaarheid*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2002

Dekker, W., Visser, P.J., *Uitgedaagd door de tijd, Christelijke zending in een postmoderne samenleving*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2000

Dobbelaere, K., Elchardus, M., *Verloren zekerheid: de Belgen en hun waarden, overtuigingen en houdingen*, Tielt: Lannoo; koning Boudewijn stichting, 2001

Donk, van de W.B.H.J., *Geloven in het publieke domein*, *verkenningen van een dubbele transformatie*, Den Haag/Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006

Eck, J., *Handelingen, De wereld in het geding*, Kampen: Kok-Kampen, 2005

Feller, G., *Tovenaars van de 20ste eeuw, Gezondheid en de 'new age',* Hoornaar: Gideon, 1995

Feller, G., "Waarzeggerij als entertainment",*Promise*, jaargang 25, januari 2009, p.18-24

France, R.T., *The New International Commentary on the New Testament, the gospel of Matthew*, Michigan: B. Eerdmans Publishing Co, 2007

Galen van F., "Renew biedt mogelijkheden voor parochievernieuwing", *De sleutel*, jaargang 34, maart 2007, p.10-11

Gelder, van E., *Brunssumse geschiedenissen*, Brunssum: Heemkundevereniging bron van Brunsham, 2002

Gelder, van E., *Brunssumse geschiedenissen 2*, Brunssum: Heemkundevereniging bron van Brunsham 2004

Gemeente Brunssum, *Gemeentegids 2009/2010*, Brunssum: De Telefoongids BV, 2009

Goddijn, W., Jacobs, J., Tillo,van G., *Tot vrijheid geroepen: Katholieken in Nederland*: 1946-2000. Kampen: Ten Have, 1999

Haasnoot, J., Missionair: what's in a name?, *Zending nu*, jaargang 40, December 2009, p.5-7

Hagner, D. A., *Word Biblical Commentary: Matthew 14-28*. Dallas: Word, Incorporated, 2002

Harskamp, van A., *Het nieuw-religieuze verlangen*, Kampen: Kok-Kampen, 2000

Henau, E., Felling, A., *Van Katholiek Limburg naar katholieken in Limburg*, Heerlen: universiteit voor Theologie en Pastoraat, 1988

Heusden, van A., *Dit geloven wij, Het goede nieuws van Jezus Christus voor de* wereld, Vaassen: Medama, 2000

Hybels, B., Mittelberg, M., *Zo word je een aanstekelijk Christen*, Hoornaar: Gideon, 1996

Klement, H.H., *Evangelisation im Gegenwind, Zur Theologie und Praxis der Glaubensverkündigung in der säkularen Gesellschaft*, Göttingen: Hubert&Co, 2002

Knibbe, K.E., *Faith in the familiar, continuity and change in religious practices and moral oriëntations in the south of Limburg, the Netherlands,* Academisch proefschrift, Vrije Universiteit Amsterdam, 2007

Korte, de G.J.N., Ouweneel, W.J., *Rome en Reformatie, Overeenkomsten en verschillen na vijfhonderd jaar Hervorming*, Heerenveen: Medema, 2010

Kramer, G.H., *De begintijd van het christendom, Bijbelstudies bij het boek Handelingen, Deel 2: hoofstuk 13-28*, Vaassen: Medema, 2003

McGrath, A., *Christelijke theologie, een introductie*, Kampen: Uitgeverij Kok-Kampen, 1997

Ouweneel, W.J., *De Christus van God, Ontwerp van een christologie*, Vaassen: Medema, 2007

Ouweneel, W.J., *De zevende koningin, Het eeuwig vrouwelijke in de raad van God*, Heerenveen: Barnabas, 1998

Ouweneel, W.J., *Jouw leven en het occulte*, Vaassen: Medema, 1994

Ouweneel, W.J., *Het zoenoffer van God, ontwerp van een verzoeningsleer*, Vaassen: Medema, 2009

Paas, S. *Jezus als Heer in een plat land*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2004

Petersen, J., *Evangeliseren als levensstijl*, Den Haag: J.N. Voorhoeve, 1987

Pinnock, C.H., *Ontketende liefde, een evangelische theologie voor de 21ste eeuw*, Den Haag: Ekklesia, 2001

Putter, B., Vijgen, J., *Voor een missionaire kerk, Opstellen bij gelegenheid van het 12,5 jarig bestaan van het Grootseminarie van het bisdom Haarlem-Amsterdam*, Nederland: Vogelenzang, 2010

Schaik, van T.H.M , *Katholieken in de twintigste eeuw* , Amsterdam: Anthos, 1999

Scheele, P., *Visserslatijn, handboek voor nieuwe evangelisatie*, Amsterdam: Buijten&Schipperheijn, 2002

Schutz, S., The Truncated Gospel in Modern Evangelicalism: A Critique and Beginning Reconstruction, *Evangelical Review of Theology*, volume 33, October 2009, p.306-315

Secretariaat Rooms-Katholiek Kerkgenootschap, *Katechismus van de katholieke kerk,* Baarn: Gooi&Sticht, 1995

Starmans, J.C.J.M., *Thuis in Brunssum, een geschiedenis van 75 jaar wonen en werken*, Brunssum: Woningvereniging Brunssum, 1987

Thomas, Y., *Evangelisatie, wat doet u eraan?*, België: Jered Publishing, 1993

Vinay, S., Evangelie en cultuur in Athene en Bangalore, een beschouwing over Handelingen 17:16-34, *Wereld en zending*, jaargang 25, januari 1996, p.23-29

Vloet, van der J., *Katholieken, Wat ze geloven*, Antwerpen: Halewijn, 2006

Wiertz, F., "We moeten het Licht blijven uitdragen", *De sleutel*, jaargang 36, mei 2009, p.10-11

Wijnen, J, Koopmanschap, T., *Hoe katholiek is Limburg? De kerk en het bisdom Roermond.* Maasbree: De lijster, 1981

Wortelboer, H., *De Rooms-Katholieke Kerk, het complete handboek*, Kampen: Kok-Kampen, 2005

Wright, C., Whole gospel, whole church, whole world, *Christianity Today*, volume 53, October 2009, p. 30-33

Website document:

Curie - Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen, Gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer door de Rooms Katholieke Kerk en Lutherse wereld federatie, 1999. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=697> (13 april, 2010).

Harskamp, van A., Een nieuw religieus verlangen, 2002. <http://www.bezinningscentrum.nl/teksten/anton/religieusverlangen.htm> (10 maart, 2010).

Paus Johannes Paulus II, Encycliek Centesimus Annus, 1991, <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=3&id=4382> (10 april, 2010)

Paus Johannes Paulus II, Encycliek Redemptoris Missio,“Niemand komt tot de Vader tenzij door mij” (Joh. 14:6), 1991. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=4&id=3793> (10 april, 2010)

Tweede Vaticaans concilie, Constitutie, Gaudium et Spes, Over de Kerk in de wereld van deze tijd, 1965. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=575&id=3051> (13 april, 2010)

Bijlage 1. Afkortingen Bijbelboeken

Oude Testament:

Deut.: Deuteronomium
Gen.: Genesis
Jes.: Jesaja
Lev.: Leviticus

Nieuwe Testament

Efe.: Efeziërs
Fil.: Filippenzen
Gal.: Galaten
Hand.: Handelingen
Hebr: Hebreeën
Joh.: Johannes
1 Joh.: 1 Johannes
Kol.: Kolossenzen
1 Kor.: 1 Korintiërs
Luk.: Lukas
Mar.: Marcus
Mat.: Matteüs
1 Pet.: 1 Petrus
2 Pet.: 2 Petrus
Rom.: Romeinen
1 Tim.: 1 Timoteüs
Tit.: Titus

Bijlage 2. De verkondiging van het evangelie door Paulus in een heidense cultuur

De kloof

Het doel van deze bijlage is het geven van een theologische onderbouwing van de manier waarop Rooms-katholieken, in het begin van de 21ste eeuw in Brunssum, met het evangelie benaderd kunnen worden.
In hoofdstuk vier valt te lezen wàt de Rooms-katholiek in Brunssum gelooft. Uit de resultaten blijkt dat de postmoderne cultuur een grote invloed heeft op het religieuze denken. Het evangelie houdt de goede boodschap in die vanuit de Bijbel tot de mens komt: Jezus Christus, de Zoon van God, die naar deze aarde is gekomen om de scheiding tussen God en mens op te heffen. Tussen het geloof van veel Rooms-katholieken en het evangelie bestaat een grote kloof die overbrugd moet worden. Om op een verantwoorde manier deze kloof te overbruggen, is inzicht vanuit de Bijbel nodig over de wijze waarop niet-christenen met het evangelie benaderd kunnen worden.
In het boek Handelingen wordt de groei van de gemeente beschreven van Jeruzalem tot het einde der aarde (1:8). De zendingsreizen van Paulus nemen in Handelingen een grote plaats in. Op zijn tweede zendingsreis komt Paulus in Athene aan. Deze geschiedenis laat een confrontatie zien van het evangelie met het toenmalige heidendom. De afstand tussen het evangelie en het heidendom was zeer groot. Paulus moest in Athene deze afstand tussen de religie van de inwoners van Athene en het evangelie overbruggen. Het beleid van Paulus was erop gericht om deze inwoners van Athene te benaderen vanuit hun eigen heidense context. De inhoud van de toespraak was Bijbels, maar de presentatie was aangepast aan het publiek[161]. Lucas vertelt de gebeurtenis op dusdanige wijze, dat de lezer volgens Eck inziet: "zo gaat het toe in dergelijke situaties, meer nog: zo hoort men ook in voorkomende gevallen te spreken en te handelen"[162]. De manier waarop Paulus het evangelie verkondigde in Athene kan ten voorbeeld gesteld worden voor hedendaagse verkondiging.

De culturele context van Athene in de eerste eeuw

Voordat wordt ingegaan op de wijze waarop Paulus het evangelie verkondigd heeft, is inzicht nodig in de toenmalige situatie van Athene. Athene had in de eerste eeuw na Christus zijn politieke belangrijkheid verloren, maar was nog steeds een culturele en intellectuele wereldstad. Athene was het centrum van filosofische studie.
De inwoners van Athene waren religieus. De stad stond vol afgodsbeelden (17:16) en de Atheners waren de goden bijzonder toegewijd (17:22). Paulus beschrijft Athene als een stad waarin nieuwe ideeën (17:20,21) een belangrijke rol speelden. Het was een multiculturele stad met een bevolking bestaande uit 'Atheners en vreemdelingen'(17:21). Er was ruimte voor verschillende meningen waarbij religie en filosofie een centrale plaats in het openbare leven hadden. Deze meningen werden op publieke plaatsen besproken.
De twee overheersende filosofenscholen waren de Epicuristen en de Stoïcijnen en deze hadden veel aanhangers. De Epicuristen waren volgelingen van Epicurus (rond 306 v.Chr.). Hun hoogste goed was een leven in duurzaam genot. Centraal stond een leven van innerlijke rust, niet gestoord door angsten of verlangens[163]. Eén van die angsten was de religieuze angst. De offers en rituelen zagen ze als angst voor straf en van deze angst moest de mens zich bevrijden. Tevens moest de mens zich

[161] Bruce, F.F., *The book of the acts, Reviced,* in: The New International Commentary on the New Testament, Michigan: Grand Rapids, 1988, p. 341.
[162] Eck, J., *Handelingen, De wereld in het geding*, Kampen: Kok-Kampen, 2005, p. 368.
[163] Ze stonden geen losbandig leven voor.

bevrijden van de angst van de dood want als de dood er is, zijn wij er niet meer[164]. Daarnaast gingen ze ervan uit dat alle natuurverschijnselen een wetenschappelijke verklaring hadden, waardoor de godsdienst overbodig werd.
De Stoïcijnen waren leerlingen van een filosofenschool die gesticht was door Zeno (33 voor Christus). Hun ideaal was te leven volgens de in de natuur gelegen orde, door het goede in de mens door middel van de rede te ontwikkelen en te verwerkelijken[165]. Zij zetten zich in voor de publieke zaak waarbij hun uitgangspunt gelijkheid tussen burgers was. Voor deze taak moesten zij hun hartstochten en driften temmen. De godheid was voor hen niet ver weg, maar juist dichtbij: zij is in alle dingen (holisme). Zij stonden kritisch tegenover de volksgodsdienst.

De benadering van Paulus bij de verkondiging van het evangelie

Bewogenheid

Voordat Paulus met mensen had gesproken, kreeg hij, al wandelend en kijkend, de eerste indruk van de stad (17:16). Toen Paulus in Athene de kolossale tempels, de monumentale altaren en de enorme godenbeelden zag, werd hij verontwaardigd. Paulus irriteerde zich over al die godsdienst die aan de ware God voorbij ging, want zij offerden aan de demonen en niet aan God (1Kor. 10:20)[166]. De Atheners gingen eraan voorbij dat er maar één God was, de Schepper van hemel en aarde. Paulus werd geraakt door deze verkeerde manier van religiositeit en was zich bewust dat deze inwoners van Athene het evangelie hard nodig hadden.

Kennis van de cultuur en ingaan in de cultuur

Paulus begaf zich op de 'markt van geloven' (17:17) om Jezus te verkondigen. De markt was het centrum van het maatschappelijk leven en daardoor een interessante plaats om mensen te ontmoeten. Uit bewogenheid met zijn medemensen was Paulus bereid om die cultuur in te gaan, ondanks dat hij kritisch tegenover die cultuur stond. Paulus trad hier in de voetstappen van de Heer Jezus die in zijn leven op aarde heeft laten zien dat Hij bereid was om in elke cultuur in te gaan[167]. Dat heeft consequenties voor de manier waarop mensen benaderd moeten worden. Zij moeten gevonden worden waar zij zijn[168]. Paulus heeft dat in Athene in praktijk gebracht, ondanks dat hij geprikkeld werd bij het zien van de afgoderij. Hij zag dat de kloof tussen het evangelie en de cultuur groot was, maar hij erkende die kloof en begon op de plaats waar de mensen zich bevonden. Paulus kende het Griekse denken en had zich in de Griekse cultuur verdiept. Hierdoor wist Paulus waar zij mee bezig waren en hoe ze dachten. Hij was in staat om aan te sluiten bij zijn toehoorders. Het verdiepen in de cultuur waarin het evangelie gebracht wordt is nodig, zodat mensen en hun vragen beter begrepen kunnen worden. S. Paas vertaalt het op de volgende manier naar begin 21ste eeuw: "We moeten deze mensen leren kennen en alleen zo kunnen we hun taal leren, hun gewoonten, hun tradities, hun gevoeligheden en dergelijke. En alleen zo kunnen we het evangelie verwoorden en uitleven in hun 'taal'." [169]

---

[164] Epicurus 'Zolang wij er zijn, is de dood er niet; en als hij er is, zijn wij er niet meer'. Kramer, G.H., *De begintijd van het christendom, Bijbelstudies bij het boek Handelingen, deel 2: hoofdstuk 13-28*, Vaassen: Medema, 2003, p.128.
[165] Bette, 1990, p.537.
[166] Bruce, 1988, p, 329.
[167] De Heer Jezus associeerde zich openlijk met beruchte zondaren. Pippert, R. *Het zoutvat uit…, de wereld in*, Vaassen: Medema, 2000, p.66.
[168] Scheele, 2002, p.74.
[169] Paas, 2004, p.53.

Op de 'markt van geloven'

Op de 'markt' ging Paulus de dialoog aan met iedereen die hij eraan trof (Hand. 17:18) en daar verkondigde hij hun Jezus en de opstanding (Hand.17:19). Het aangaan van de dialoog wil dus geen opoffering van waarheid zijn, maar juist een zendingshouding die betrokkenheid met de medemensen laat zien. Deze bereidheid schept ruimte voor getuigenis op een 'markt' waar vele levensovertuigingen een plek hebben. Paulus ging in gesprek met de ander, waarbij hij het gedachtegoed van de ander niet alleen respecteerde, maar ook zag als aanknopingspunten voor zijn latere verkondiging. Door het gesprek werd geprobeerd een 'punt van contact' te vinden. Hierdoor werd de boodschap beter op de ontvanger afgestemd.

Bijbelse thema's communiceren in de taal van de luisteraars

Op de markt kwam Paulus in botsing met aanhangers van twee filosofenscholen. Het gevolg was dat hij zich moest verantwoorden voor de Raad van het Gerechtshof. De methode die Paulus bij zijn rede op de Areopagus[170] gebruikte, was om Bijbelse thema's te communiceren in de taal van de luisteraars. Zijn kennis van de Griekse cultuur had Paulus bij deze toespraak nodig[171]. Hierdoor was Paulus in staat om bij de verkondiging van het evangelie aan te sluiten bij de inwoners van Athene. De volgende vijf voorbeelden laten dat zien.

Allereerst gaf Paulus zijn ergernis weer met termen van de Epicurische godsdienstkritiek om op deze wijze bij hen gehoor te vinden (17:22). Tevens verwoordde hij minder fel zijn irritatie (17:17) en uitte zijn ergernis over de afgodsbeelden niet rechtstreeks. Hiermee voorkwam hij dat zijn luisteraars onmiddellijk van hem vervreemden. Paulus koos voor een neutrale term: 'behoorlijk religieus', die zowel 'vroom, godvrezend', als 'bang voor goden' kon betekenen. Paulus uitte hier geen compliment, maar slechts een waarneming.

Ten tweede sloot Paulus aan bij datgene wat hij had gezien en waarmee de mensen bezig waren: het vereren van een onbekende god. Uit de altaarinscriptie 'Aan een onbekende God', werd vroomheid en religieuze angst zichtbaar (17:23). De Epicureeërs zullen ingestemd hebben met deze zienswijze van Paulus, namelijk dat de volksgodsdienst uit angst voortkwam.

Ten derde veranderde Paulus het Bijbelse 'hemel en aarde' in eerste instantie in 'wereld' (17:24), met als doel aansluiting bij het Griekse levensbesef te vinden. De inwoners van Athene hoorden Gods daden 'in hun eigen tongval'[172] verkondigen, terwijl de Bijbel de thema's bepaalde die aan de orde kwamen. Vervolgens vond een verschuiving plaats naar Bijbels taalgebruik: degene die als Maker geïntroduceerd werd, werd vervolgens Heer van hemel en aarde genoemd (17:24). Deze Bijbelse verkondiging benaderde de stoïcijnen in hun eigen levensgevoel; het gesloten 'holisme' werd door deze verkondiging doorbroken.

Ten vierde bestreed Paulus de afgodendienst (17:25) en benadrukte hij de grootheid en almacht van God (17:24,25). God heeft het niet nodig verzorgd te worden alsof hij nog iets nodig had. Parallellen van deze gedachtegang kunnen gevonden worden in de Griekse literatuur en filosofie[173]. God is degene die leven en adem en alles geeft. God werd op deze manier voorgesteld als Schepper van het

---

[170] Letterlijk 'heuvel van Ares (= Mars)', het is hier niet zo zeer een plaatsbepaling als wel een aanduiding van het rechtscollege dat op deze heuvel oorspronkelijk zitting hield. Het is het oudste rechtscollege in Athene en werd als een instelling gezien van de stadsgodin Athene. Bette, 1990, p.539.

[171] Volgens van Bruggen is het goed mogelijk dat Paulus zijn jeugd in Tarsus heeft doorgebracht en dat hij hier vertrouwd is geraakt met de Griekse filosofie en literatuur. Brugge, J., *Paulus, Pionier voor de Messias van Israël*, Kampen: Kok-Kampen, 2003, p.21-23.

[172] Eck,v., 2005, p.384.

[173] Euripides, *Heracles* 1345-1336: 'God, als Hij waarlijk God is, heeft niets nodig'; Plato, *Euthyphro* 'Welk voordeel hebben de goden van datgene wat zij van ons ontvangen?'. Bruce, 1988, p. 337.

mensengeslacht, met als doel dat de mens op zoek zou gaan naar God (17:27)[174]. In dit gedeelte sloot Paulus aan bij de gedachtegang van de stoïcijnen 'hoewel Hij niet ver is van ieder van ons' (17:28).
Paulus maakte als laatste gebruik van een tweetal dichtregels (17:28) uit de Griekse literatuur ter ondersteuning van wat hij zojuist had gezegd. De eerste dichtregel is mogelijk ontleend aan Epimenides[175], de tweede aan Aratus. Paulus maakte duidelijk dat de hele werkelijkheid in God besloten lag, en dat er niets is dat niet door Hem werd gedragen en gebruikt. Om dat te verduidelijken citeerde hij de volgende dichtregel 'in Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij'. Dit citaat gaf 'een beeld van stoïcijnse vroomheid op haar innigst'[176]. Vervolgens haalde hij een gedicht van Aratus aan dat iedereen op school had geleerd 'Want wij zijn ook zijn geslacht'. Het ademde de 'holistische' sfeer waarin de ontwikkelde Griek leefde. Paulus toonde dat de mens naar Gods beeld en gelijkenis was geschapen (Gen. 1:26; Hebr. 2:11). De mens bezat geen goddelijke kern maar had een goddelijke oorsprong. Beide dichters verwezen met hun dichtregel naar de Griekse hoofdgod Zeus. Paulus wilde niet deze hoofdgod gelijk stellen met de God van de Bijbel, noch wilde hij hen inlijven in zijn eigen Judees-christelijke context. Deze dichtregels waren bedoeld om te wijzen op de ware aard van God[177].
Paulus liet zien dat God, die in een directe relatie staat tot zijn schepselen, niet kan worden voorgesteld en vereerd door 'beeldwerk van menselijke kunst en vinding'[178] (17:29).

Directe verkondiging

Er kwam een ogenblik waarop Paulus overging van het meedenken met de hoorders tot rechtstreekse verkondiging. Dat was het moment waarop de mens rechtstreeks voor Gods aangezicht werd geroepen en zich moest verantwoorden voor God (17:30). De tijden van onwetendheid zijn dan voorbij. Alle zoeken en tasten werd tot onwetendheid verklaard. De sterkste klem om te bekeren, kwam vanuit het verkondigde evangelie (17:31): de reactie van de 'hoorders nu' heeft consequenties voor de dag van oordeel.
Paulus verkondigde dus een boodschap die zoveel mogelijk begrijpelijk was voor zijn medemensen en die zoveel mogelijk aansloot bij de dagelijkse ervaringen. Hij was in staat om het evangelie om te zetten in de taal die de hoorders dagelijks spraken en zo de kloof te overbruggen[179]. Tegelijkertijd stelde hij ook de juiste diagnose en oplossing voor. Paulus liet zien dat hij verder wilde gaan met de inwoners van Athene dan alleen de dialoog. Het moest leiden tot een ontmoeting met Christus en een beslissing voor Hem[180].
De redevoering van Paulus werd abrupt afgebroken toen de toehoorders over de opstanding hoorden. Deze opstanding was voor hen vreemd, omdat ze het stoffelijke afwezen en de dood voor hen onomkeerbaar was. De gedachte aan een opstanding van doden was voor zowel Stoïcijnen als Epicureeërs absurd[181]. Paulus liet niet na om de belangrijkste aspecten van het evangelie naar voren te brengen, ook als afwijzing zijn deel werd. In de ogen van veel inwoners van Athene was de evangelieverkondiging een dwaasheid, die niet in overeenstemming was met de menselijke rede

[174] 'Paulus omschrijft hier het zoeken met het woord 'tasten', een niet al te bemoedigend beeld. Het zoeken van de mensheid naar God loopt niet zo geweldig'. Eck, 2005, p.387.
[175] Er zijn sterke aanwijzingen dat deze dichtregel afkomstig is van de Kretenzische dichter Epimenides (600 v.Chr.). Paulus citeert hem ook in Tt. 1:12. Kramer, 2003, p.121.
[176] Eck, 2005, p.389.
[177] Bruce, 1988, p. 339.
[178] Kramer, 2003, p.122.
[179] Petersen, 1987, p.43.
[180] Vinay, S., Evangelie en cultuur in Athene en Bangalore, een beschouwing over Handelingen 17:16-34, *Wereld en zending*, jaargang 25, januari 1996, p.23-29.
[181] Kramer, 2003, p.122.

(1Kor. 1:18-25). Toch sloten sommigen zich bij Paulus aan (17:34), die gingen in op de oproep tot bekering en die zijn nu gered voor de eeuwigheid.

Paulus paste zijn boodschap aan het publiek aan

Bovenstaande geschiedenis van Paulus sluit aan bij de woorden van Paulus in zijn eerste brief aan de Korinthiërs: “En ik ben de Joden geworden als een Jood, om de Joden te winnen,…hun die zonder wet zijn, als zonder wet, …om hen die zonder wet zijn te winnen” (1Kor. 9:20-23). Als Paulus tot de Joden sprak, was de inhoud van zijn toespraak aan hen aangepast. Zijn aanknopingspunt lag dan in de geschiedenis van God met zijn volk Israël en herhaaldelijk maakte hij gebruik van citaten uit het Oude Testament om zijn boodschap te ondersteunen (Hand. 13:14-41; Hand. 17:2-3). Dit laat zien dat Paulus, ook bij de benadering van de Joden met het evangelie, aansloot bij datgene waarmee ze vertrouwd waren. Gesteld kan worden dat Paulus geen standaardboodschap verkondigde en dat hij zijn boodschap aanpaste aan zijn toehoorders.

Waar ligt de grens?

De vraag is waar de grens ligt van enerzijds het benutten van aanknopingspunten en anderzijds het feit dat het evangelie nooit naar de mens is[182]. Deze discussie laaide in Nederland op na het verschijnen van het boek ‘Uitgedaagd door de tijd’ van de Internationale Zendingsbond. Van de Beek waarschuwde dat hij het ergerniskarakter van het evangelie zag verdwijnen in het boek ‘Uitgedaagd door de tijd’ van W. Dekker, doordat er teveel nadruk werd gelegd op de vele aanknopingspunten. Door teveel aan te passen aan de postmoderne mensen, is het gevaar aanwezig dat de scherpe kanten van het evangelie genegeerd worden. Visser reageerde op het standpunt van dr. Van de Beek in het Reformatorisch Dagblad[183]. Hij zei dat de Internationale Zendingsbond niet bij de postmoderne mens in het gevlij wil komen, het gaat juist om een missionaire bewogenheid in de huidige cultuur. Het evangelie mag in ieder geval niet ondergeschikt gemaakt worden aan de heersende cultuur. Bij het zoeken naar aanknopingspunten is het van groot belang dat de inhoud van de boodschap niet wordt aangepast. Deze grens mag niet worden overschreden. Bij deze boodschap hoort het oordeel en gerechtigheid, die in Christus van Godswege geopenbaard zijn. De bedoeling is dat medemensen de relevantie van het evangelie gaan beseffen, zodat zij de noodzaak van wedergeboorte gaan inzien. Dat de cultuur waarin het evangelie gebracht wordt meespeelt, wordt duidelijk met het voorbeeld dat het evangelie in Nederland op een andere manier verkondigd moet worden dan in Afrika. De cultuur heeft invloed op de accenten die worden gelegd. De boodschap dient op dusdanige wijze te worden verkondigd, zodat deze begrepen wordt door mensen in een bepaalde culturele context. Op het moment dat de boodschap begrepen wordt, zal een bewustwording optreden van de relevantie van de evangelieboodschap. De boodschap is dan niet meer vrijblijvend, maar zal om een reactie vragen. Het kruis kan weerstand oproepen, maar ook verlossing teweeg brengen. De manier waarop Paulus zijn boodschap vertolkte op de Areopagus laat zien dat hij rekening hield met zijn toehoorders, zonder dat hij wezenlijke kenmerken van het evangelie achterwege liet. De reacties op Paulus waren eveneens tweeledig: sommige toehoorders spotten en anderen geloofden.
De opvattingen van Van de Beek en Visser hoeven niet tegen elkaar uitgespeeld te worden, maar mogen elkaar aanvullen. Het ergerniskarakter van het evangelie mag niet verdwijnen door aanpassing aan de cultuur en bij de vertolking van het evangelie (hetzelfde zeggen in een andere taal) is het nodig rekening te houden met de culturele context.

[182] Dekker, 2002, p.157.
[183] Dekker, 2002, p.159.

Een vergelijking tussen Athene uit de eerste eeuw en Limburg in de 21ste eeuw

Een vergelijking tussen het Griekse heidendom van de eerste eeuw in Athene en de geseculariseerde samenleving van de 21ste eeuw in Brunssum, maakt het mogelijk om een aantal parallellen te trekken. Ondanks dat in onze cultuur geen letterlijke afgoden meer vereerd worden, kennen wij ook onze eigen afgoden zoals bijvoorbeeld geld, genot, seks, macht, het occulte en paranormale. De pluriformiteit is groot en nieuwe ideeën zijn van harte welkom. Ook op religieus gebied heerst een enorme verscheidenheid[184]. Evenals in Handelingen vindt men het christelijk geloof op 'de markt van geloven' in discussie met wat er zoal op levensbeschouwelijk gebied wordt besproken en bedacht[185]. Het christelijk geloof is één aanwezige op 'de markt van religies' in gelijkwaardig gesprek met de ander. Het christelijke tijdperk is voorbij. Het verlangen naar genot is niet alleen kenmerkend voor de Epicuristen, maar ook voor deze tijd. Tevens zit de gedachte dat alles een wetenschappelijke verklaring moet hebben, nog diep in de cultuur ingebakken. Het belang van de rede is een erfenis uit het modernisme dat nog steeds invloed heeft in onze tijd. Het holisme is niet alleen kenmerkend voor de stoïcijnen maar wordt ook in deze tijd door veel mensen aangehangen, inclusief de aandacht voor de natuur.
Ondanks deze overeenkomsten kunnen twee verschillen worden genoemd. Allereerst wordt de zelfbeheersing van de stoïcijnen in deze tijd niet meer gekend. De hartstochten en driften worden niet meer getemd maar juist nageleefd. Ten tweede wil Athene, als centrum van de filosofie, weten wat de nieuwe leer van Paulus inhoudt. De mensen uit Athene beseffen dat een nieuw idee nooit zonder consequenties is[186] en willen de achtergrond leren kennen. In het begin van de 21ste eeuw heerst veel oppervlakkigheid en onwetendheid.

[184] Dekker, 2000, p.124.
[185] Denk hierbij aan de pagina's van het dagblad Trouw over Religie&Filosofie.
[186] Eck, 2005, p. 377.

Bijlage 3. Enquête met resultaten

1.Wat is uw geslacht?

Man	43
Vrouw	57

2. Wat is uw leeftijd?

17-24	10
25-34	12
35-44	18
45-54	20
55-64	14
65+	26

3. Heeft het geloof in uw leven een bepaalde betekenis en zo ja, hoe groot is die betekenis dan?

Ja, zeer grote betekenis	5
Ja, grote betekenis	22
Ja, enige betekenis	57
Nee, geen betekenis	16

4. Beschouwt u zichzelf als een gelovig mens?

Ja, beslist wel	23
Eigenlijk wel/enigszins	47
Eigenlijk niet	24
Nee, beslist niet	6

5. Kunt u kort aangeven wat het geloof inhoudt of waarin u gelooft?
Dit is een open vraag, na rubricering met de volgende resultaten:

Een transcendent-godsdienstige overtuiging	35
Een transcendent-niet-godsdienstige overtuiging	34
Een immanente overtuiging	15
Ongelovig	16

6. Wat vindt u van de uitspraak:
6a. Ik heb er behoefte aan af en toe de zin van mijn leven te overdenken

Ja, dat klopt voor mij	36
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	47
Nee, dat klopt niet voor mij	17

6b. Volgens mij is er iets dat mens, wereld en natuur tot in de kern verbindt

Ja, dat klopt voor mij	46
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	45
Nee, dat klopt niet voor mij	9

6c. Ik vind dat religie op zich niet zo veel met kerkelijkheid heeft te maken

Ja, dat klopt voor mij	45
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	40
Nee, dat klopt niet voor mij	15

6d. Religie kan volgens mij uit vele bronnen opwellen

Ja, dat klopt voor mij	52
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	35
Nee, dat klopt niet voor mij	13

6e. Ik vind dat je waarheid innerlijk moet ervaren

Ja, dat klopt voor mij	61
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	33
Nee, dat klopt niet voor mij	6

6f. Volgens mij wordt mijn leven geleid door een geestelijke kracht, sterker dan elk menselijk wezen

Ja, dat klopt voor mij	21
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	39
Nee, dat klopt niet voor mij	40

6g. De zin van het leven is een onderwerp dat mij niet zo interesseert

Ja, dat klopt voor mij	12
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	38
Nee, dat klopt niet voor mij	50

6h. Religie is voor mij vooral iets persoonlijks en heeft niet zozeer met een kerk te maken

Ja, dat klopt voor mij	58
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	32
Nee, dat klopt niet voor mij	10

6i. Religieuze wonderen bestaan

Ja, dat klopt voor mij	20
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	39
Nee, dat klopt niet voor mij	41

6j. Religie heeft volgens mij meer te maken met zoeken dan met vaste overtuigingen

Ja, dat klopt voor mij	30
Dat klopt gedeeltelijk wel voor mij	44
Nee, dat klopt niet voor mij	26

7. Gelooft u in de volgende uitspraak:

7a. Soms brengen bepaalde getallen of bepaalde voorwerpen geluk

Ja, daar geloof ik zeker in	17
Daar geloof ik misschien in	23
Nee, daar geloof ik niet in	47
Weet ik niet/kan ik niet zeggen	13

7b. Sommige helderzienden kunnen echt de toekomst voorzien

Ja, daar geloof ik zeker in	16
Daar geloof ik misschien in	26
Nee, daar geloof ik niet in	38
Weet ik niet/kan ik niet zeggen	20

7c. Het is mogelijk om met de doden te communiceren via een medium

Ja, daar geloof ik zeker in	21
Daar geloof ik misschien in	24
Nee, daar geloof ik niet in	42
Weet ik niet/kan ik niet zeggen	13

8. Heeft u ooit op een of andere wijze de aanwezigheid van een hogere macht, hogere kracht of God ervaren?

Ja, ik weet zeker dat ik dat wel eens ervaren heb	16
Ja, misschien heb ik dat wel eens ervaren	23
Nee, dat heb ik nooit ervaren	45
Ik kan niet zeggen of ik dat ervaren heb	16

9. Welke uitspraak komt het dichtst bij uw eigen overtuiging?

Er is een God die zich met ieder mens persoonlijk bezighoudt	14
Er moet iets zijn als een hogere macht die het leven beheerst	46
Ik weet niet of er een god of hogere macht bestaat	32
Er bestaat geen God of hogere macht	8

10. Welke uitspraak komt het dichtst bij uw eigen overtuiging?

Christus is Gods zoon	29
Christus is niet Gods zoon, maar wel door God gezonden	7
Christus was een bijzonder mens met buitengewone gaven	34
Christus was een gewoon mens zoals iedereen	23
Christus heeft niet bestaan en is alleen een legende	7

11. Welke uitspraak komt het dichtst bij uw eigen overtuiging?

Ik geloof dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is en mag daardoor weten dat ik naar de hemel ga	11
Ik geloof dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is maar ik twijfel of ik daardoor in de hemel kom	9
Ik weet niet zeker of Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is en weet ook niet of ik op grond hiervan in de hemel kom	19
Ik geloof niet dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is en ik weet niet of ik in de hemel kom	14
De uitspraak ‘ik geloof dat Jezus Christus voor mijn zonden gestorven is’ begrijp ik niet	11
Ik vind een uitspraak over ‘Jezus Christus en mijn zonden’ niet relevant	37

12. Gelooft u in een leven na de dood?

Ja, daar geloof ik in	37
Dat weet ik niet zeker	40
Nee, daar geloof ik niet in	23

13. Wat houdt volgens u het leven na de dood in? (U mag meerdere antwoorden aankruisen)

De hemel	23
De hel	2
Het vagevuur	1
Reïncarnatie	21
Voortleven in herinnering	47
Voortbestaan van geest of ziel	45
Weerzien familie/dierbaren	31
Anders, namelijk	10

14. Welke uitspraak komt het dichtst bij uw eigen overtuiging?

Ik kom in de hemel op grond van de verlossing die Jezus Christus op het kruis heeft volbracht	6
Ik kom in de hemel omdat ik goed genoeg heb geleefd	38
Ik kom in de hemel door Jezus Christus met hulp van Maria als voorspraak	9
Ik kom in de hemel via de middelares Maria	2
Ik geloof niet in het bestaan van een hemel	45

15. Welke uitspraak komt het dichtst bij uw eigen overtuiging?

Ik zondig niet en voel mij niet schuldig ten opzichte van God	12
Ik zondig maar voel mij niet schuldig ten opzichte van God	18
Ik zondig en ik voel mij schuldig ten opzichte van God	4
Ik zondig en vraag om vergeving met als gevolg dat ik mij niet meer schuldig voel t.o.v. God	14
Ik vind het thema ‘zondigen’ niet relevant	52

16. Welke uitspraak komt het dichtst bij uw eigen overtuiging?

Ik geloof dat Jezus uit de dood is opgestaan	30
Ik weet niet zeker of Jezus uit de dood is opgestaan	37
Ik geloof niet dat Jezus uit de dood is opgestaan	33

17. Bent u in het bezit van een Bijbel?

Ja	36
Nee	64

18. Indien de Bijbel in huis aanwezig is, leest u daarin?

Regelmatig	3
Soms	9
Een hoogst enkele keer	15
Nooit	73

19. Ziet u de Bijbel als het woord van God?

Ja, is wel het woord van God	12
Is gedeeltelijk/in bepaalde zin het woord van God	25
Nee, is niet het woord van God	25
Weet niet	39

20. Bidt u wel eens?

Ja, iedere dag	23
Ja, één keer per week	12
Ja, één keer per maand	5
Ja, enkele keren per jaar	31
Nee, nooit	9

21. Zo ja, bidden is voor mij:

21a. Kracht opdoen om dingen te veranderen

Sterk van toepassing	25
Enigszins van toepassing	45
Niet zo van toepassing	21
Helemaal niet van toepassing	9

21b. Contact hebben met God

Sterk van toepassing	19
Enigszins van toepassing	38
Niet zo van toepassing	30
Helemaal niet van toepassing	13

21c. Een soort van overdenken van mijn leven

Sterk van toepassing	23
Enigszins van toepassing	51
Niet zo van toepassing	19
Helemaal niet van toepassing	7

21d. Het opzeggen van het Onze Vader

Sterk van toepassing	25
Enigszins van toepassing	45
Niet zo van toepassing	20
Helemaal niet van toepassing	10

21e. Mijn geloof uitdrukken

Sterk van toepassing	15
Enigszins van toepassing	48
Niet zo van toepassing	25
Helemaal niet van toepassing	12

21f. Leren accepteren van de situatie waarin ik mij bevind

Sterk van toepassing	31
Enigszins van toepassing	50
Niet zo van toepassing	14
Helemaal niet van toepassing	5

21g. Een goed woordje doen voor overledenen

Sterk van toepassing	29
Enigszins van toepassing	43
Niet zo van toepassing	21
Helemaal niet van toepassing	7

21h. Een manier om je te verzoenen met de omstandigheden

Sterk van toepassing	26
Enigszins van toepassing	52
Niet zo van toepassing	15
Helemaal niet van toepassing	7

21i. Vragen aan God of een hogere macht om een oplossing voor problemen

Sterk van toepassing	31
Enigszins van toepassing	47
Niet zo van toepassing	19
Helemaal niet van toepassing	3

21j. De rozenkrans bidden

Sterk van toepassing	3
Enigszins van toepassing	16
Niet zo van toepassing	46
Helemaal niet van toepassing	55

22. Waarom bent u lid van de Rooms-katholieke kerk?

Ik ben lid van de katholieke kerk vanuit de traditie	93
Ik heb een bewuste keuze voor de katholieke kerk gemaakt	5
Anders, namelijk	2

23. Om welke van de volgende redenen wilt u bij belangrijke gebeurtenissen in uw leven(geboorte, communie, huwelijk, sterven) de sacramenten ontvangen?

Door het ontvangen van de sacramenten kom ik in de hemel	3
Door het ontvangen van de sacramenten laat ik zien dat ik in God geloof	27
Door het ontvangen van de sacramenten blijf ik in de geloofstraditie van mijn ouders	40
Ik wil geen sacramenten ontvangen	15
Weet ik niet	15

24. Aan welke van de volgende rituelen heeft u deelgenomen? (U mag meerdere antwoorden aankruisen)

Het branden van een kaarsje voor iets of iemand	83
Het gaan op bedevaart	16
Het bidden tot heiligen	25
Biechten	18
Bezoeken van een Mariabeeld	34
Veertig dagen gevast voor Pasen	9
Ik neem niet deel aan bovenstaande rituelen	13

25. Gaat u regelmatig naar de kerk?

Regelmatig	18
Soms	28
Hoogst enkele keer	44
Nooit	10

26. Heeft de katholieke kerk voldoende te bieden als u vragen hebt over het geloof?

Veel te bieden	4
Voldoende te bieden	24
Onvoldoende te bieden	13
Veel te weinig te bieden	18
Weet niet, geen mening	41

27. Bestaat de mogelijkheid in uw parochie om Bijbelstudie of geloofsverdieping te krijgen?

Ja	13
Nee	7
Weet niet	80

28. Is er bij u een behoefte aanwezig om zich meer in het geloof te verdiepen?

Ja	7
Nee	78
Misschien	15

29. Hoe is uw houding ten opzichte van mensen die naar andere kerken gaan?

Positief, het is ieders persoonlijke keuze	62
Neutraal, het maakt niet uit naar welke kerk iemand gaat	38
Negatief, het is jammer dat mensen niet naar de katholieke kerk gaan	0